

**KÂTİB ÇELEBİ'NİN FEZLEKE'SİNDEKİ
ŞAİR BİYOGRAFİLERİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Uğur KAYA

Kütahya - 2019

T.C.
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

KÂTİB ÇELEBİ'NİN FEZLEKE'SİNDEKİ ŞAİR BİYOGRAFİLERİ

Danışman:
Doç. Dr. Ersen ERSOY

Hazırlayan:
Uğur KAYA

Kütahya - 2019

Kabul ve Onay

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim/Anasanat Dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ ÇALIŞMA RAPORU olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Mustafa GÜNEŞ

Üye

Doç. Dr. Ersen ERSOY

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Adnan UZUN

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

İmza

Doç. Dr. Ayhan KAHRAMAN

Enstitü Müdürü

Bilimsel Etik Bildirimi

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Kâtib Çelebi’nin Fezleke’sindeki Şair Biyografileri” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

...../...../2019

Uğur KAYA

Özgeçmiş

28.11.1992 tarihinde İstanbul'da doğdu. İlköğretime Gümüşhane'nin Şiran ilçesine bağlı İncedere Köyü'nde başlayıp İstanbul'da devam etti. İlköğretimini ve ortaöğretimini İstanbul'da tamamladı. 2011'de yerleştiği Artvin Çoruh Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 2015'te mezun oldu. Aynı sene içinde pedagojik formasyon eğitimini de tamamlayıp kısa süre özel eğitim kurumlarında öğretmenlik yaptı. 2016'da Kütahya Dumlupınar Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı.

ÖZET

KÂTİB ÇELEBİ'NİN FEZLEKE'SİNDEKİ ŞAİR BİYOGRAFİLERİ

KAYA, Uğur

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ersen ERSOY

Ocak, 2019, 135 sayfa

Kâtib Çelebi, birçok alanda kaleme aldığı eserleriyle 17. yüzyılın en önemli ilim adamlarından biridir. Eserleri hem yaşadığı döneme ışık tutmuş hem de günümüze kadar yapılan birçok çalışmada kaynak olarak kullanılmıştır. Günümüzde ise Osmanlı tarihi ve Osmanlı biyografisi geleneği hakkında çalışma yapanların başvurduğu eserlerinden biri de *Fezleke*'dir.

Bu çalışmada Osmanlı biyografisi geleneğinin önemli bir örneği olan *Fezleke* ele alınmıştır. *Fezleke*'deki şairlerin derli toplu bir şekilde edebiyat dünyasına kazandırılması amaçlanmıştır. Eser dikkatli bir şekilde incelenmiş ve 110 şair tespit edilmiştir. Tespit edilen şairler hakkındaki bilgiler klasik kaynakların çoğuyla ve modern kaynakların bir kısmıyla karşılaştırılarak esere orijinallik kazandıran bilgiler üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: 17. yüzyıl, Kâtib Çelebi, *Fezleke*, şair, biyografi.

ABSTRACT**THE BIOGRAPHICS OF THE POETS IN KATİB ÇELEBİ'S FEZLEKE****KAYA, Uğur****M.A. Thesis, Department of Turkish Language and Literature****Supervisor: Assoc. Prof. Ersen ERSOY****January, 2019, 135 pages**

Katib Çelebi is one of the most important scholars of the 17th century with his works wrote in many areas. His works have shed light on the period he lived in and he has been used as a reference in many studies done up to the present day. Nowadays, one of the references also of those who study about Ottoman history and Ottoman biography tradition is *Fezleke*.

In this study, *Fezleke*, which is an important example of Ottoman biography tradition, is discussed. It is aimed to bring the poets in *Fezleke* into the world of literature neatly. The work was carefully studied and 110 poets detected. The information about the poets detected was compared with most of the classical sources and with some of the modern sources and the information that gives originality to the work is emphasized.

Keywords: 17th century, Katib Çelebi, *Fezleke*, poet, biography.

ÖN SÖZ

Kâtib Çelebi, tarih, coğrafya ve bibliyografya başta olmak üzere birçok alanda kaleme aldığı eserleriyle 17. yüzyılın en önemli ilim adamlarından biridir. Eserleri sadece yaşadığı döneme ışık tutmakla kalmamış, günümüze kadar yapılan birçok çalışmada da kaynak olarak kullanılmıştır. Günümüzde ise hem Osmanlı tarihi hem de Osmanlı biyografi geleneği hakkında çalışma yapanların başvurduğu eserlerinden biri de *Fezleke*'dir.

Fezleke, 1000-1065 (1591-1655) yılları arasındaki tarihî olayları anlatan bir Osmanlı tarihidir. *Fezleke*'yi Osmanlı tarihleri içinde farklı kılan en önemli özelliklerden biri biyografi içermesidir. Bu yönüyle önemli bir biyografik eser olan *Fezleke*, Osmanlı biyografi geleneğinin gelişmesine de katkıda bulunmuştur. Fakat *Fezleke*'yi biyografik bir kaynak olarak kullanan çalışmalar yetersizdir. Bu durum bizi *Fezleke*'yi dikkatli bir şekilde inceleyip şairleri tespit ederek derli toplu bir hâlde edebiyat dünyasına kazandırmaya sevk etmiştir.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kâtib Çelebi'nin hayatına ve eserlerine kısaca değinilmiştir. İkinci bölümde *Fezleke*'nin çalışmamıza konu olan yönleri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise tespit ettiğimiz 110 şairin *Fezleke*'deki bilgileri derlenerek özet bilgiler verilmiştir. Şairler hakkında verilen bilgiler birçok kaynakla karşılaştırılmıştır. Birbirleriyle çelişmeyen bilgiler kaynak belirtilmeden, farklı olan bilgiler ise kaynakları ile zikredilmiştir.

Çalışmamın belirlenmesinde ve her aşamasında hoşgörülü yaklaşımı ve yönlendirmeleriyle desteklerini esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Ersen ERSOY'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca çalışmamı incelemek için kıymetli vakitlerini ayıran hocam Dr. Öğr. Üyesi Adnan UZUN'a, tezimi hazırlarken yardımlarını gördüğüm arkadaşlarım Uğur TOKÇESİ'ye ve Mehmet ALTINOVA'ya da teşekkür ederim. Son olarak eğitim hayatım boyunca her zaman destek olan aileme de minnettar olduğumu belirtmek isterim.

Uğur KAYA

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KÂTİB ÇELEBİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. HAYATI.....	4
1.2. ESERLERİ.....	6

İKİNCİ BÖLÜM FEZLEKE

2.1. FEZLEKE	11
2.2. FEZLEKE'DE BİYOGRAFİ	14
2.3. FEZLEKE'DE ŞAİR BİYOGRAFİLERİ.....	15
2.3.1. Padişahların Dönemlerine Göre Şairler	17
2.3.2. Memleketlerine Göre Şairler	19
2.3.3. Meslek Gruplarına Göre Şairler.....	22
2.4. FEZLEKE'DEKİ ŞAİR BİYOGRAFİLERİNİN KAYNAKLARI	24
2.4.1. Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletü'ş-şakâ'ik	24
2.4.2. Tezkiretü'ş-şu'arâ	27
2.5. FEZLEKE'DEKİ ŞAİR BİYOGRAFİLERİNİN DİLİ VE ÜSLUBU	28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM FEZLEKE'DEKİ ŞAİR BİYOGRAFİLERİ

3.1. HÜSREVZÂDE MUSTAFA EFENDİ	30
3.2. VANKULU MEHMED EFENDİ.....	30
3.3. MÜNŞÎ.....	31
3.4. SÛDÎ	32

3.5. KİRÂMÎ	32
3.6. KAVAKLIZÂDE MEHMED EFENDÎ.....	33
3.7. MEYLÎ	34
3.8. NÂMÎ.....	35
3.9. ÂRİFÎ.....	35
3.10. MURADÎ	36
3.11. NEVÂLÎ EFENDÎ	37
3.12. VUSÛLÎ.....	38
3.13. BAKÂYÎ EFENDÎ.....	38
3.14. OSMAN	39
3.15. CİNÂNÎ	40
3.16. TÛSÎ.....	41
3.17. FEHMÎ ÇELEBİ	41
3.18. KADRÎ.....	42
3.19. HİLMÎ	43
3.20. ALİ SAFVETÎ.....	43
3.21. BOSTANZÂDE MEHMED EFENDÎ	44
3.22. İLMÎ EFENDİ	45
3.23. MEDHÎ.....	45
3.24. BEYÂNÎ	46
3.25. NEV'Î.....	47
3.26. ALİ DEDE.....	48
3.27. HOCA SÂDEDDİN EFENDİ.....	48
3.28. MİRÎ	49

3.29. BÂKÎ.....	50
3.30. MEMÎCÂN EFENDÎ	51
3.31. AHMED HAN.....	52
3.32. MA‘SÛM.....	52
3.33. TEVFİK.....	53
3.34. KEFEVÎ HÛSEYİN EFENDÎ	53
3.35. MEDHÎ ÇELEBÎ.....	54
3.36. ADLÎ.....	55
3.37. DUKADÎNZÂDE OSMAN BEY.....	55
3.38. KINALIZÂDE HASAN ÇELEBÎ	56
3.39. NÂMÎ EFENDÎ.....	57
3.40. HALÎMÎ	57
3.41. KADRÎ.....	58
3.42. MUHYİDDİN.....	59
3.43. DERVÎŞ.....	60
3.44. BAKÂYÎ.....	60
3.45. HİLMÎ	61
3.46. İŞTİBÎ EFENDÎ.....	61
3.47. AYŞÎ EFENDÎ	62
3.48. ATÛFÎ.....	62
3.49. SEYYİD ŞERÎFÎ.....	63
3.50. GAZÂYÎ.....	64
3.51. MİSÂLÎ	64
3.52. VAHYİZÂDE ABDULLAH EFENDÎ.....	65

3.53. FEYZÎ EFENDÎ.....	66
3.54. FEYZÎ.....	66
3.55. DAĞÎ EFENDÎ	67
3.56. SUNULLAH EFENDÎ.....	67
3.57. KARAMANLIZÂDE MEHMED EFENDÎ	68
3.58. VÜCÛDÎ.....	68
3.59. ŞÜHÛDÎ EFENDÎ	69
3.60. HASÎBÎ.....	70
3.61. SUN'Î EFENDÎ.....	71
3.62. ŞEYHÛLİSLAM MEHMED EFENDÎ	71
3.63. İDRÎS.....	72
3.64. KÂFÎ.....	72
3.65. NİKSARÎ.....	73
3.66. SÂFÎ.....	74
3.67. BAHTÎ.....	75
3.68. KIZILCA HAYREDDÎNZÂDE ABDULLAH EFENDÎ.....	76
3.69. HAKÎMÎ.....	76
3.70. KÂMİLÎ	77
3.71. ADLÎ HASAN EFENDÎ.....	77
3.72. FEYZÎ.....	78
3.73. NİHÂLÎ	78
3.74. ABDÛLAZÎZ EFENDÎ.....	79
3.75. EDÎBÎ.....	80
3.76. KEMÂLÎ	81

3.77. KUDSÎ	82
3.78. FÂRİSÎ	82
3.79. KAFZÂDE FÂİZÎ EFENDİ	83
3.80. ITRÎ	84
3.81. ZÂKİRÎ	84
3.82. BAHSÎ.....	85
3.83. ALTIPARMAK MEHMED EFENDİ	85
3.84. ESAD EFENDİ	86
3.85. GUBÂRÎ.....	87
3.86. BOSTANZÂDE MEHMED EFENDİ	87
3.87. LÂMEKÂNÎ HÜSEYİN EFENDİ	88
3.88. GANİZÂDE NÂDİRÎ EFENDİ.....	89
3.89. VEYSÎ EFENDİ.....	90
3.90. HUDÂÎ.....	91
3.91. RIZÂYÎ.....	91
3.92. ŞÂHÎ	93
3.93. AZMİZÂDE HÂLETÎ EFENDİ	93
3.94. ŞERİFÎ.....	94
3.95. HASEN BÛRİNÎ.....	95
3.96. ŞEYHÎ.....	96
3.97. İSMÂİL DEDE	96
3.98. HÂFİZ AHMED PAŞA.....	97
3.99. ZUHÛRÎ.....	97
3.100. HUDÂÎ.....	98

3.101. ŞEYHÎ	99
3.102. ÇEŞMÎ	100
3.103. NEV'İZÂDE ATÂÎ EFENDİ	100
3.104. KADIZÂDE MEHMED EFENDİ	101
3.105. NEF'Î	102
3.106. ŞEYH URMEVÎ MAHMUD EFENDİ	103
3.107. MURÂDÎ	103
3.108. BOSTANZÂDE YAHYA EFENDİ	104
3.109. ŞEYHÜLİSLAM YAHYA EFENDİ	105
3.110. BAHÂÎ EFENDİ	106
SONUÇ	108
SÖZLÜK	109
EKLER	111
KAYNAKÇA	117
DİZİN	129

KISALTMALAR

<i>a.g.t.</i>	adı geçen tez
<i>bkz.</i>	bakınız
<i>C.</i>	cilt
<i>çev.</i>	çeviren
<i>ed.</i>	editör
<i>haz.</i>	hazırlayan
<i>nr.</i>	numara
<i>ö.</i>	ölüm tarihi
<i>S.</i>	Sayı
<i>TDEA</i>	Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
<i>TDK</i>	Türk Dil Kurumu
<i>TDVİA</i>	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
<i>TGDEİS</i>	Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü
<i>TTK</i>	Türk Tarih Kurumu
<i>vd.</i>	ve diğerleri

TEZ METNİ

GİRİŞ

Tarihe yön vermiş olaylar ve kişiler her zaman ilgi çekmiştir. Olayların incelenmesi tarihin konusu olduğu kadar olayların odağındaki kişiler de biyografinin konusu olmuştur. Bu anlamda Doğulu ve Batılı tarihçiler biyografiye büyük önem vermişlerdir. Özellikle İslam tarihçiliği içinde çok önemli bir yere sahip olan biyografi, tarih ilminin bir alt dalı olarak önem kazanmış, daha sonra ayrı bir ilim olarak ele alınarak çeşitli örnekleri verilmiştir.

Klasik Türk edebiyatında ise biyografi denildiğinde akla ilk şair tezkireleri gelmektedir. Osmanlı'da 16. yüzyılda kaleme alınmaya başlanan şair tezkireleri, şairler hakkında bilgi bulabileceğimiz başlıca kaynaklardır. Şair tezkirelerinin yanı sıra vefeyât kitapları, seyahatnâmeler, şehir tarihleri, umumî tarihler, farklı meslek gruplarına ait tezkirelerde de şairler hakkında bilgi bulmak mümkündür. Özellikle Gelibolulu Âlî'nin *Künhü'l-Ahbâr*'ı, Abdurrahman Hibrî Efendi'nin *Enîsü'l-Müsâmirîn*'i, Evliya Çelebi'nin *Seyahatnâme*'si, Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin'in *Tuhfe-i Hattâtîn*'i ve Hüseyin Ayvansarâyî'nin *Vefeyât*'ı şairler hakkında bilgi bulabildiğimiz önemli eserlerdir.

Edebiyat ve kültür tarihimizin önemli kaynakları arasında Taşkoprîzâde Ahmed Efendi'nin *Şakâiku'n-Nu'mâniyye* adlı eserinin de çok önemli bir yeri vardır. *Şakâiku'n-Nu'mâniyye* yazılışından itibaren çok ilgi görmüştür. Eserin tercüme ve zeyilleri Osmanlı tarihi ve kültürüyle ilgili çalışma yapanlar tarafından müracaat edilen başlıca kaynaklardan biri hâline gelmiştir.

Umumî tarihlerde biyografi geleneğine baktığımızda Âşıkpaşazâde'nin *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ı (Emecen, 1999: 85-86), Hoca Sâdeddin Efendi'nin *Tâcü't-tevârih*'i (Parmaksızoğlu, 1979), Gelibolulu Âlî'nin *Künhü'l-Ahbâr*'ı (İsen, 1994), Peçuylu İbrahim Efendi'nin *Târih*'i (Baykal, 1992) gibi birçok örnek karşımıza çıkmaktadır. Bu eserler Osmanlı tarihi için önemli kaynaklar olmakla beraber Osmanlı biyografi geleneğinin de gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.

17. yüzyıla gelindiğinde biyografi geleneğini devam ettiren müelliflerden birisi de Kâtib Çelebi'dir. Kâtib Çelebi, 1000-1065 (1591-1655) yılları arasındaki tarihî olayları sene tertibine göre anlattığı *Fezleke*'de padişahların, devlet adamlarının,

âlimlerin ve şairlerin biyografilerine yer vererek eserine biyografik bir kaynak kimliği kazandırmıştır.

Fezleke hakkında bugüne kadar birçok çalışma yapılmıştır fakat eserin biyografik bir kaynak olduğu üzerinde fazla durulmamıştır. *Fezleke*'yi biyografik bir kaynak olarak kullanan çalışmalar ise yetersiz kalmıştır. *Fezleke*'nin bu kadar arka planda kalmasında orijinal bir eser olmayıp derleme bir eser oluşu da etkili olmuştur. Bunlara rağmen *Fezleke*'nin dikkatli bir şekilde incelenmesi, edebiyat tarihimiz için önemine dikkat çekilmesi, şairlerin tespit edilmesi gerekli hâle gelmiştir.

Bu çalışmada *Fezleke* hakkında yapılmış en kapsamlı çalışma olan Zeynep Aycibin'in hazırladığı doktora tezi metni esas alınmıştır. Bazı noktalarda ise Âtîf Efendi ve Nuruosmaniye nüshalarına başvurulmuştur. Yapılan incelemede 110 şair biyografisi tespit edilmiştir. Tespit edilen şairler hakkındaki bilgiler biyografik eserlerle karşılaştırılmış, *Fezleke*'nin orijinal yönlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Biyografileri üzerinde çalışma yaptığımız şairler hakkında günümüzde çok çeşitli kaynaklarda bilgi bulunmaktadır. Bu durum *Fezleke*'de şair olduklarına dair açıkça bilgi verilmeyen bazı şairlerin tespitinde işimizi kolaylaştırmıştır. Şairlerle ilgili *Fezleke* esas alınarak verilen bilgilerde “asil ismi, doğum tarihi, doğum yeri, memleketi, ailesi, memuriyeti/mesleği, ölümü, şairliği ve eserleri” şeklinde bir sıralama takip edilmiştir. Karşılaştırma yapılırken de bir sınırlamaya gidilmiş; klasik kaynakların çoğu, çağdaş kaynakların ise bir kısmı ele alınıp karşılaştırma yapılmıştır. *Fezleke*'deki bilgiler kaynaklarla karşılaştırıldığında tespit edilen benzer bilgiler üzerinde fazla durulmamıştır.

Fezleke'nin çalışmamıza konu olan 110 şair biyografisiyle 16. ve 17. yüzyıl tezkirelerinin bir kısmından sayıca az olmadığı da görülmektedir. *Fezleke*, Garîbî'nin *Tezkire-i Mecâlis-i Şu'arâ-yı Rum* (54 şair), Yümnî'nin *Tezkire-i Şu'arâ-yı Yümnî* (29 şair) ve Güftû'nin *Teşrifâtü's-Şu'arâ* (106 şair) adlı tezkirelerini sayıca geride bırakmış, Seyrekzâde Âsım Efendi'nin *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr* (123 şair) adlı tezkiresine de sayıca yaklaşmıştır. Birçok yönüyle *Fezleke*'nin önemli bir biyografik eser olduğuna dikkat çekip araştırmacıların istifadesine sunmak edebiyat tarihimize katkı sunacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÂTİB ÇELEBİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. HAYATI¹

Kâtib Çelebi'nin asıl adı Mustafa, babasının adı ise Abdullah'tır. 1017 Zilkadesinde (Şubat 1609) İstanbul'da doğmuştur. Ulemâ arasında "Kâtib Çelebi", Divan ehli arasında "Hacı Halife" diye tanınmıştır. Babası Abdullah Efendi Enderun'da eğitim alan, III. Mehmed döneminde birçok görevde bulunan, âlimlerin meclislerine devam eden, gecelerini ibadetle geçiren dindar bir insandır.

Kâtib Çelebi, küçük yaşta eğitim almaya başlamıştır. Önce İmam İsa Halife el Kırımı'den Kur'an ve tecvid dersleri almış, daha sonra Zekeriya Ali İbrahim Efendi, Nefeszâde Efendi, İlyas Hoca, Böğrü Ahmed Çelebi gibi dönemin hocalarından çeşitli dersler almıştır. On dört yaşına geldiğinde ise babası Abdullah Efendi, maaşından 14 dirhem harçlık bağlayarak Anadolu Muhasebeciliği Kalemî'nde yanına almıştır. Burada hesap kurallarını, erkam ve siyâkat yazısını öğrenmiştir.

1033'te (1623-1624) babasının yanında Abaza Paşa isyanını bastırmak için Tercan seferine giden orduyla birlikte sefere gitmiştir. Ardından 1035'te (1625-1626) Bağdat seferine katılarak her iki sefere de şahitlik etmiştir. Musul'a gelindiğinde 1035 Zilkadesinde (1626) babasını, bir ay sonra da Nusaybin'de amcasını kaybetmiştir. Bunun üzerine akrabalarından biriyle Diyarbakır'a gitmiş, bir süre orada kalmıştır. 1037'de (1627-1628) İstanbul'a döndüğünde Kadızâde Mehmed Efendi'nin vaazlarına ve derslerine devam etmiştir. Kadızâde Mehmed Efendi'nin etkisinde kalmıştır. 1039'da (1629-1630) Hüsrev Paşa ile Hemedan ve Bağdat seferlerine katılmıştır. 1041'de (1631-1632) seferden döndüğünde yine Kadızâde Mehmed Efendi'nin derslerine devam etmiştir.

¹ Kâtib Çelebi'nin hayatı ve eserleri hakkında eserlerinden bilgi edinmek mümkündür. Özellikle *Süllemü'l-Vüsûl ve Mîzânü'l-Hak* adlı iki eserinde hayatı hakkında detaylı bilgiler bulunmaktadır. Bu çalışmada ise hayatı ve eserleri hakkında şu kaynaklardan geniş ölçüde istifade edilmiştir: Orhan Şaik Gökyay. (1991). *Kâtip Çelebi; Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri. Kâtip Çelebi Hayatı ve Eserleri Hakkında İncelemeler*. Ankara: TTK Yayınları, 3-90.; Franz Babinger. (1992). *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri* (C. Üçok, çev.). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 214-223.; Zeynep Aycibin. (2007). *Katib Çelebi, Fezleke, Tahlil ve Metin* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2-67.; Said Öztürk. (2009). *Kâtip Çelebi: Hayatı ve Eserleri. Dil ve Edebiyat*. (3): 23-30.; Mehmet Yılmaz. (2011). *Kâtip Çelebi Bibliyografyası*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 15-82.; Pervin Çapan. (2016). *Otobiyografi Geleneğinde Veciz Bir Örnek: Kâtip Çelebi Biyografisi. Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi* (Prof. Dr. Mine Mengi Özel Sayısı). (5): 45-62.

1043'te (1633-1634) Tabanyassı Mehmed Paşa ile Şark seferine gitmiştir. Bu seferde ordunun Halep'te kışladığı sırada hac vazifesini de yerine getiren Kâtib Çelebi, son olarak 1044'te (1634-1635) IV. Murad ile Revan seferinde bulunmuştur. Revan seferinden sonra hiçbir sefere katılmamış, seferlerdeki gözlemlerini ve hatıralarını eserlerinde anlatmıştır. Seferlerde bulunduktan sonra ilimle meşgul olmak için İstanbul'a döndüğü devri "*cihâd-ı asgar*"dan "*cihâd-ı ekber*"e dönüş olarak ifade etmiştir.

1047'de (1637-1638) akrabalarından zengin bir tüccarın ölümüyle kendisine büyük bir miras kalmıştır. Mirasın bir kısmını kitaba vermiş, bir kısmıyla da Fatih Camii ile Yavuz Sultan Selim Camii arasındaki evini tamir ettirip aynı sene içinde evlenmiştir. İlim ve telifle uğraşmaya karar veren Kâtib Çelebi, 1048'de (1638-1639) IV. Murad'ın Bağdat seferine katılmamıştır. A'rec Mustafa Efendi başta olmak üzere Ayasofya dersiâmi Kürt Abdullah Efendi, Süleymaniye dersiâmi Keçi Mehmed Efendi, Vaiz Veli Efendi ve Ermenek müftüsü Molla Veliyüddin gibi isimlerden çeşitli dersler almıştır.

Kâtib Çelebi, on yıla yakın bir süre yoğun bir şekilde ilimle meşgul olmuştur. 1055'te (1645-1646) mukabele başhalifesiyle halifelik kadrosu yüzünden tartışıp memuriyetten ayrılmıştır. Memuriyetten ayrı kaldığı üç yıl boyunca birçok öğrenciye ve oğluna çeşitli konularda dersler vermiştir. Bu dönemde hastalanan Kâtib Çelebi, hastalığı için tıp, esmâ ve havas kitapları okumuştur.

1058'de (1648-1649) kaleme aldığı *Takvîmü't-tevârih* adlı eseri Koca Mehmed Paşa'ya sunulmuştur. Bu eseri sayesinde memuriyete dönmüş, Süvari Mukabelesi'nde ikinci halifelik görevi verilmiştir. Bu göreviyle birlikte hayatının son zamanlarına kadar eser telifine daha fazla yoğunlaşmıştır. 27 Zilhicce 1067'de (6 Ekim 1657) ansızın vefat etmiştir. Mezarı Zeyrek Camii'ne yakın bir yerdedir. 1953'te mezarı yeniden yapıp kitabe yazılmıştır.

Eserlerinden ve döneminin kaynaklarından anlaşıldığına göre kitaplara düşkün olan Kâtib Çelebi, bulunduğu seferlerde sahafları ziyaret ederek birçok kitap toplamıştır. Tarihî ve biyografik eserlerle daha çok meşgul olmuştur. Bazı eserleri Mehmed İhlâsî Efendi'nin yardımıyla Latince'den Türkçe'ye tercüme etmiştir.

Osmanlı'da fetihlerin azaldığı, duraklama döneminin başladığı; toplumda çözümlerin ve bozulmaların görüldüğü bir dönemin önemli şahitlerinden olan Kâtib Çelebi, ortaya koyduğu *Cihannümâ*, *Keşfü'z-zunûn* gibi eserlerle Osmanlı'nın ilim ve kültür hayatına yenilikler getirmekle kalmamış, yaşadığı dönemin sıkıntılarıyla da uğraşmış, çözümler bulmaya çalışmıştır. Bu yönüyle sorumlu bir aydın kimliği vardır (Çapan, 2016: 46).

Kâtib Çelebi, kısa süren hayatında yirmiden fazla eser kaleme almıştır. Eserleri Osmanlı'da ve Batı'da büyük ilgi görmüştür. Hilmi Ziya Ülken, *Türk Tefekkürü Tarihi* adlı eserinde Kâtib Çelebi'yi "Türk ansiklopedistleri içerisinde en büyüğü ve haklı olarak en meşhuru" (Ülken, 2007: 193) olarak ifade ederken Franz Babinger ise onu "akla gelebilecek bütün sahalara yayılmış olan en büyük Osmanlı tarihçisi" (Babinger, 1992: 215) olarak nitelemiştir.

1.2. ESERLERİ²

1. *Fezleketü't-tevârih*: Eserin tam adı *Fezleketü akvâli'l-ahyâr fî ilmi't-târîh ve'l-ahbâr*'dir. Kâtib Çelebi ilk eseri olan *Fezleketü't-tevârih*'i 1052'de (1642-1643) tamamlamıştır. Eser bir mukaddime, üç bölüm ve bir hâtimeden oluşan Arapça tarih kitabıdır. Tek nüshası Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndedir (Özcan, 1995: 542-544).

2. *Fezleke*: Eser hakkında ileride detaylı bilgi verilecektir.

3. *Tuhfetü'l-kibâr fî esfâri'l-bihâr*: Kâtib Çelebi, 1055'te (1645-1646) başlayan Girit seferi dolayısıyla kaleme aldığı bu eserinde 1067 yılına (1656-1657) kadar gelen Osmanlı deniz savaşlarını anlatmıştır. Osmanlı denizcilik tarihi için çok önemli bir kaynak olan *Tuhfetü'l-kibâr*, Kâtib Çelebi'nin en çok rağbet gören eserlerindedir.

4. *Takvîmü't-tevârih*: Kâtib Çelebi, Hz. Âdem'den başlayarak 1058'e (1648-1649) kadar gelen olayları kronolojik olarak anlattığı bu eserini iki ayda yazmıştır. Eserin yurt içinde ve yurt dışında birçok nüshası bulunmaktadır.

² Eserleri hakkında günümüzde birçok bilgi ve çalışma mevcuttur. Bu çalışmada ise eserlerine kısaca değinilmiş, eserleri hakkındaki çalışmalar üzerinde durulmamıştır.

5. Cihannümâ: Kâtib Çelebi'nin en önemli eserlerinden sayılan *Cihannümâ*, Osmanlı ülkelerinin “ilk sistematik coğrafya kitabı” olma niteliğini taşımaktadır. Batı'da coğrafyaya büyük önem verildiğini, İslam coğrafyacılarının eserlerinin ise yetersiz olduğunu fark eden Kâtib Çelebi, çeşitli kitaplardan istifade ederek bu eseri meydana getirmiştir (Gökyay, 1993: 541-542). Eserin yurt içinde ve yurt dışında nüshaları bulunmaktadır.

6. Süllemü'l-vüsûl ilâ tabakâti'l-fuhûl: Alfabetik sıraya göre hazırlanan bu eser Arapça tabakat kitabıdır. İki bölümden oluşan kitabın ilk bölümünde kendi isimleriyle meşhur olmuş kişilere; ikinci bölümünde ise nesep, künye ve lakaplarıyla tanınmış kişilere yer verilmiştir. Kâtib Çelebi, bu eserinde otobiyografisini de vermiştir. Tek yazma nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Şehid Ali Paşa, nr. 1877).

7. Keşfü'z-zunûn: Eserin tam adı *Keşfü'z-zunûn an esâmi'l-kütüb ve'l-fünûn*'dur. Kâtib Çelebi, okuduğu ya da çeşitli şehirlerde ve sahaflarda gördüğü eserleri alfabetik sıraya göre düzenlediği bu eserini yirmi yılda tamamlamıştır. Uzun bir mukaddimeyle başlayan *Keşfü'z-zunûn*'da on beş bine yakın eserin, on bin kadar müellifin adı geçmektedir. Üç yüzden fazla ilim dalı hakkında da bilgi bulunmaktadır (Kutluer, 2002: 321-322).

8. Revnaku's-saltana: Bizans tarihçileri tarafından yazılan *Historia rerum in Oriente gestarum* adlı eserin İstanbul'un tarihine dair kısımlarının tercümesidir. Tek nüshası Konya Belediyesi İzzet Koyunoğlu Şehir Müzesi Kütüphanesi'ndedir.

9. Mîzânü'l-hak: Eserin tam adı *Mîzânü'l-hak fî ihtiyâri'l-ehak*'tır. Kâtib Çelebi'nin, devrindeki dinî ve ilmî tartışmaları eleştirel bir değerlendirmeye tabi tutmak için kaleme aldığı bu eser, bir mukaddime, yirmi bir mesele ve bir hâtimedden oluşmaktadır. Kâtib Çelebi, eserin sonunda hayatı hakkında da bilgi vermiştir. Çok sayıda yazma nüshası bulunmaktadır (Kutluer, 2005: 216-218).

10. Düstürü'l-amel: Eserin tam adı *Düstürü'l-amel li-islâhi'l-halel*'dir. Kâtib Çelebi'nin devlet düzenine ve devletin ıslahına dair kaleme aldığı *Düstürü'l-amel*, devlet felsefesine dair görüşlerinin de özeti niteliğinde bir eserdir (Gökyay, 1994: 50-51).

11. *İrşâdü'l-hıyârâ ila târîhi'l-Yûnân ve'r-Rûm ve'n-nasârâ:* Kâtib Çelebi, İslam tarihçilerinin Avrupa ülkeleri hakkında bilgilerinin olmadığını görerek Avrupalıların dinleri ve Avrupalı hükümdarların kanunları hakkında bilgi vermek amacıyla bu risaleyi kaleme almıştır. Eser iki bölüm hâlinde elli sekiz varaktan oluşmaktadır.

12. *Levâmiu'n-nûr fî zulümât-i Atlas Minûr:* Kâtib Çelebi, Gerardus Mercator ve Jodocus Hondius'un yazdıkları *Atlas Minor* adlı Latince eseri Mehmed İhlâsî Efendi'nin yardımıyla açıklamalı ve tenkitli bir şekilde tercüme etmiştir. Eserde Kuzey kutbundan ve İzlanda adasından başlayarak Avrupa ülkeleri, nehirleri, dağları ve şehirleri hakkında coğrafi ve tarihî bilgiler verilmiştir. Birçok yazma nüshası bulunan eserin müellif nüshası Nuruosmaniye Kütüphanesi'ndedir (nr. 2998).

13. *İlhâmü'l-mukaddes min feyzi'l-akdes:* Kâtib Çelebi astronomiyle ilgilendiği dönemlerde aklına takılan üç mesele hakkında döneminin âlimlerinden tatmin edici bir cevap alamayınca bu risaleyi kaleme almıştır.

14. *Târîh-i Frengî Tercümesi:* Alman asıllı matematikçi ve astronom olan Johann Carion'un *Chronica* adlı eserinin Latince'den Türkçeye tercümesidir. Kâtib Çelebi eseri Mehmed İhlâsî Efendi'nin yardımıyla tercüme etmiştir. Eserin tek yazma nüshası Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi'ndedir (Kayapınar, 2017: 191-207).

15. *Tuhfetü'l-ahyâr fî'l-hikem ve'l-emsâl ve'l-eş'âr:* Arapça, Farsça ve Türkçe yazılmış eserlerden derlenen şiirlerin, menkıbelerin, atasözlerin, ilginç bilgilerin bir araya getirildiği bu eser hoş vakit geçirmek ve faydalı bilgiler vermek amacıyla kaleme alınmıştır.

16. *Dürer-i Müntesire ve Gurer-i Müntesire:* Birçok konuda faydalı bilgileri içeren bu eser Arapça kaleme alınmıştır. Eserin müellif hattıyla olan tek nüshası Nuruosmaniye Kütüphanesi'ndedir (nr. 4949).

17. *Recmü'r-racîm bi's-sîn ve'l-cîm:* Kâtib Çelebi, 1064-1065 (1653-1655) yıllarında şeyhülislam tarafından yazılan fıkıh meselelerine dair içinden çıkılması zor ve acayip fetvaları derlemiştir. Eser günümüze ulaşmamıştır.

18. *Bezâvî Tefsirinin Şerhi:* Kâtib Çelebi, daha önce A‘rec Mustafa Efendi‘den okuduğu *Bezâvî Tefsiri*‘ni 1052‘de (1642-1643) günde bir sayfa olmak üzere şerh etmeye başlamıştır. Tamamlanmayan bu eser günümüze ulaşmamıştır.

19. *Hüsnu‘l-hidâye:* Ali Kuşçu‘nun *er-Risâletü‘l-Muhammediyye* adlı eserine yazdığı bir şerhtir. *Muhammediyye Şerhi* olarak da bilinir. Matematik dersi verdiği Mahmud adında bir öğrencisinin ricası üzerine şerhe başlamış, öğrencisinin ölümünden sonra devam etmemiştir.

20. *Kanunnâme:* Bazı teşrifat kurallarının toplandığı bu eser günümüze ulaşmamıştır.

21. *Câmiu‘l-mütân min celli‘l-fünûn:* Kâtib Çelebi‘nin çeşitli konulara dair okuduğu ve okuttuğu eserlerin özetlerinden ve şerhlerinden meydana gelen antoloji niteliğinde Arapça bir eserdir.

22. *Müntehab-ı Bahriyye:* Pîrî Reis‘in coğrafyaya dair *Kitâb-ı Bahriyye* adlı eseri esas alınarak meydana getirilmiş, *Kitâb-ı Bahriyye*‘den seçme metinleri ve Kâtib Çelebi‘nin çizdiği haritaları içeren bir eserdir.

İKİNCİ BÖLÜM

FEZLEKE

2.1. FEZLEKE

Kâtib Çelebi, *Fezleke*'yi Arapça kaleme aldığı *Fezleketü't-tevârih* adlı eserine zeyil olarak Osmanlı halkının anlaması için Türkçe yazdığını eserin mukaddimesinde ifade etmiştir (Aycibin, 2007: 219). Kâtib Çelebi'nin hayatına ve eserlerine dair bilgi veren kaynakların çoğu *Fezleke*'den “*Târîh-i Fezleke*” ya da “*Türkçe Fezleke*” olarak bahsetmiştir. Şeyhî Mehmed Efendi ise *Fezleke*'yi “*târîh-i sagîr*” (Ekinci, 2018: 792) olarak nitelemiştir.

Kâtib Çelebi'nin klasik İslâm tarihçiliği geleneğine uyarak (Kütükoğlu, 1995: 541) kaleme aldığı *Fezleke*, 1000-1065 (1591-1655) yılları arasındaki Osmanlı tarihini kapsamaktadır. Eserde olaylar sene tertibine göre anlatılarak her sene sonunda bulunan “vefeyât” bentlerinde o sene içinde vefat eden önemli kişilerin biyografilerine yer verilmiştir.

Bekir Kütükoğlu, *Fezleke*'nin orijinal bir kaynak eser olmadığını, ancak Kâtib Çelebi'nin devrindeki olayları tasvir ederken yer yer görüp işittiklerini tespit ettiğini, düşünce ve görüşleriyle esere orijinal bir karakter kazandırdığını ifade etmiştir (Kütükoğlu, 1974: 14). Kâtib Çelebi'nin katıldığı seferler hakkında ve bazı şairler hakkında *Fezleke*'de verdiği bilgiler eseri orijinal kılan özellikler arasındadır.

Yurt içinde ve yurt dışında toplam 48 nüshası tespit edilen eserin nüshaları günümüze kadar ulaşmıştır.³ Eserin müellif nüshası Âtîf Efendi Kütüphanesi'nde (nr. 1914) bulunmaktadır. Eser hakkında günümüze kadar birçok çalışma yapılmıştır.⁴ Yapılan çalışmalar içinde en kapsamlı olanı Zeynep Aycibin'in hazırladığı doktora tezidir (Aycibin, 2007).

Kâtib Çelebi, *Fezleke*'sini yazarken gerek tarihî olaylarla gerekse biyografilerle ilgili birçok kaynaktan faydalanmıştır. Kullandığı kaynakların bir kısmını zikretmiş, bir kısmını ise zikretmemiştir. *Fezleke*'nin kaynaklarıyla ilgili Bekir Kütükoğlu müstakil

³ Nüshaların tavsifi için bkz. Zeynep Aycibin, *a.g.t.*, 70-83.

⁴ *Fezleke* hakkında yapılan bazı çalışmalar için bkz. Bekir Kütükoğlu, (1974). *Kâtib Çelebi “Fezleke”sinin Kaynakları*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.; Furkan Öztürk, (2016). Osmanlı Biyografya Geleneğinde Kâtib Çelebi'nin *Fezleke*'si. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi* (Prof. Dr. Abdülkerim Abdulkadiroğlu Özel Sayısı). (3): 156-162.

bir çalışma yapmış (Kütükoğlu, 1974), Zeynep Aycibin de doktora tezinde (Aycibin, 2007) detaylı bilgiler vermiştir. Kütükoğlu ve Aycibin'in tespitlerine göre *Fezleke*'nin kaynakları şunlardır:

- Hasan Beyzâde Ahmed, *Târîh*
- Peçuylu İbrahim Efendi, *Târîh*
- Edirneli Mehmed bin Mehmed, *Nuhbetü't-tevârîh*
- Topçular Kâtibi Abdülkâdir Efendi, *Târîh*
- Mustafa Sâfî, *Zübdetü't-tevârîh*
- Tûgî Hüseyin, *Tûgî Târîhi*
- Pîrî Paşazâde Hüseyin Efendi, *Târîh-i Feth-i Hanya*
- Kara Çelebizâde Abdülazîz Efendi, *Ravzatü'l-ebrâr*
- Kara Çelebizâde Abdülazîz Efendi, *Zafernâme*
- Cerrahzâde Mehmed Efendi, *Revan Muhâsarası Târîhçesi*
- Nev'îzâde Atâî, *Hadâ'îku'l-hakâ'ik fî tekमितetü'ş-şakâ'ik*
- Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-şu'arâ*
- Cenâbî Mustafa Efendi, *el-'Aylemü'z-zâhir fî ahvâli'l-evâ'il ve'l-evâhir*
- Yabancı Kaynaklar (Kütükoğlu, 1974; Aycibin, 2007: 98-162)

Kâtib Çelebi, *Fezleke*'siyle kendisinden sonraki tarihçiler üzerinde önemli bir tesir bırakmıştır. Vecîhî (ö. 1071/1661), Hezârfen Hüseyin Efendi (ö. 1103/1691), Abdurrahman Abdi Paşa (ö. 1103/1692), Münecimbaşı Ahmed Dede (ö. 1113/1702) ve Naîmâ (ö. 1128/1716) gibi tarihçiler tarafından kaynak olarak kullanılmıştır (Aycibin, 2007: 163). Fındıklılı Mehmed Ağa (ö. 1139/1726-1727) ise *Fezleke*'ye zeyil yazmış, *Zeyl-i Fezleke* adını vermiştir.⁵

Fezleke biyografik bir kaynak olarak ise Uşşâkîzâde'nin *Şakâ'ik Zeyli* (Ekinci, 2017), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tıncı, 2001), *TDVİA* gibi birçok kaynakta ve akademik çalışmalarda kullanılmıştır.

⁵ Eser *Fezleke*'yle aynı tertip üzerine kuruludur. 1065-1106 (1654-1695) yılları arasındaki tarihî olaylara ve her sene sonunda "vefeyât" kısımlarına yer verilmiştir. Bkz. Nazire Karaçay Türkal. (2012). *Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa Zeyl-i Fezleke* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Fezleke Osmanlı tarihi açısından çok önemli bir kaynak olmakla beraber biyografi geleneğini devam ettirmesi, dönemin edebî hayatından izlere yer vermesi ve biyografik bir kaynak olarak kullanılması açısından edebiyat tarihimiz için de önemli bir kaynaktır.

Fezleke'nin geneline bakıldığında birçok yerde manzum kısımların olduğu görülmektedir. Seferler, fetihler, önemli memuriyetler, doğumlar ve ölümler gibi tarihî olaylara düşürülen tarihlerde; şairlerin biyografilerinde ve şiirlerinden verilen örneklerde birçok şairin adı geçmektedir. Bu durum dönemin edebî hayatına dair bilgi edinmede bize imkân sunmaktadır. Dönemin önemli tarihî olaylarına söylenen şiirler ve edebî hayatına dair *Fezleke*'den tespit edilen bazı örnekler şunlardır:

- III. Murad'ın tasavvufa dair *Fütûhât-ı Sıyâm* adlı eserine Nev'î tarih düşürmüştür (Aycibin, 2007: 266).
- Nev'î'nin biyografisinde dönemin müderrislerinden olan Mehmed Efendi'nin medresesinde Hoca Sâdeddin Efendi, Bâkî, Nev'î, Remzîzâde, Hüsrevzâde, Üskübî, Vâlihî, Muhyî Karamanî, Mecdî, Cevrî ve Câmî gibi 14 şairin toplandığı ifade edilmiştir (Aycibin, 2007: 347).
- Câmî Çelebi, Hoca Sâdeddin Efendi'nin birçok insanı yetiştirmesi hakkında bir şiir yazmıştır (Aycibin, 2007: 360).
- Nâmî ile Nihâlî Efendi birbirlerini hicvedip zikri müstehcen olan kıtalar yazmışlardır (Aycibin, 2007: 476).
- II. Osman'ın şehadetiyle ilgili bir şiire yer verilmiştir (Aycibin, 2007: 687).
- Şeyhülislam Yahya Efendi, Kafzâde Fâizî Efendi'nin bazı gazellerine nazire yazıp onu methetmiştir (Aycibin, 2007: 696).
- Ganîzâde Nâdirî Efendi, II. Osman'ın emriyle iki bin beyit kadar *Şehnâme* yazmıştır (Aycibin, 2007: 778).
- Rızâyî'nin mahlasını Şeyhülislam Yahya Efendi tayin etmiştir (Aycibin, 2007: 808).
- IV. Murad'ın 1048 (1638-1639) senesinde Bağdat'ın fethiyle ilgili "Muradî" mahlasıyla yazdığı bir şiirine yer verilmiştir (Aycibin, 2007: 883-884).

2.2. FEZLEKE'DE BİYOGRAFI

Kâtib Çelebi, *Fezleke*'de 1000 (1591-1592) senesinden başlayarak 1065'e kadar (1654-1655) sene tertibine göre tarihî olayları anlatmıştır. Her senenin sonunda bulunan “vefeyât” bentlerinde ise o sene içinde vefat eden devlet adamlarının, âlimlerin, şairlerin ve ünlü kişilerin biyografilerine yer vermiştir. Sadece 1065 (1654-1655) senesinde vefeyât olmayan eserde toplam 273 biyografi vardır.⁶

Kâtib Çelebi, bazı senelerde “*Bu sâlde ‘ulemâ ve meşâyıhdan nakle sâlih kimsene bulunmayup tayy-ı zıkr olundı*” (Aycibin, 2007: 772), “*Bu sâlde tahrîre sâlih kimse ma'lûm olmamağla yazılmadı*” (Aycibin, 2007: 1088) gibi ifadeler kullanıp vefat bildirmemiştir.

Vefatlar sadece vefeyât kısımlarında bildirilmemiştir. Padişahların ve bazı devlet adamlarının vefatları, katledilmeleri, şehadetleri tarihî olayların akışı içinde anlatılmıştır.⁷ Vefeyât kısımlarının dışında vefatı bildirilen isimler, tarihî olayların odağında olup haklarında biyografi niteliği taşıyacak kadar detaylı bilgi yoktur.

Fezleke'de şairlerin yanı sıra farklı alanlarda eserler vermiş müelliflerin de biyografilerine yer verilmiştir. Kimya, tıp, tarih, biyografi, tercüme, şerh ve tefsir gibi alanlarda eserler vermiş bazı müellifler ve eserleri şunlardır:

- Saçlı Emirzâde Abdülkâdir Efendi (ö. 1000), *Zeyl-i Şakâ'ik*
- İbn Gânim el-Makdisî (ö. 1004), *Nûrû 'ş-şem'a*
- Takıyyüddin Efendi (ö. 1005), *Tabakât-ı Hanefiyye ve es-Seyfü'l-berrâk fi unki'l-veledi'l-âkk*
- Emrullah Mehmed Efendi (ö. 1008), *Zeyl-i Şakâ'ik*
- Fazıl Ali Bey (ö. 1018), *Dîvân-ı İksîr*
- Karaca Ahmed el-Hamidî (ö. 1024), *Zeyl-i Şakâ'ik*
- Manastırî Mahmud Efendi (ö. 1026), *Fezâ'il-i cihâd*

⁶ 1017 (1608-1609) senesinin vefeyâtında Yemenli Hasan Paşa adında bir vezirin de vefatı bildirilmiştir fakat bu isim hakkında biyografi niteliğinde bilgi verilmemiştir. Bkz. Zeynep Aycibin, *a.g.t.*, 561.

⁷ Padişahların vefatları tarihî olayların arasında verilirken I. Mustafa'nın (ö. 1048/1639) vefatının vefeyât kısmında verilmesi, Sultan İbrahim'in (ö. 1058/1648) vefatının hem tarihî olayların içinde hem de vefeyât kısmında verilmesi dikkat çekicidir. Ayrıca bu çalışmada şair padişahlar hakkında inceleme yapılırken hangi kısımlardan bilgilerinin derlendiği dipnot olarak belirtilmiştir.

- Tabib Beyzâde Mehmed Efendi (ö. 1029), *Ravzatü'l-asıhhâ*
- Ganim el-Bağdadî (ö. 1030), *Melce'ü'l-kudât ve Hısn-ı İslâm*
- Dâvudzâde Mehmed Efendi (ö. 1031), *Dürr-i lakît*
- Nişancızâde Mehmed Efendi (ö. 1031), *Mirât-ı kâinât*
- Sadreddinzâde Mehmed Emîn Efendi (ö. 1036), *Fevâ'id-i Hâkâniyye*
- Kerim Çelebi (ö. 1038), *Vefeyât ve Münşeât*
- Şeyh İbrahim Lekânî (ö. 1040), *Cevheretü't-tevhîd*
- Cerrah Şeyhi İbrahim Efendi (ö. 1042), *Tabîrnâme*

Kâtib Çelebi'nin biyografilerini verdiği isimler arasında ders gördüğü hocaları ve *Fezleke*'sini yazarken kaynak olarak kullandığı müellifler de vardır. 1044'te (1634-1635) Nev'îzâde Atâî Efendi, 1045'te (1635-1636) Kadızâde Mehmed Efendi, 1063'te (1652-1653) A'rec Mustafa Efendi gibi tanıdığı isimlerin vefatlarını bildirmiş, haklarında bilgi verirken kişisel ifadeler kullanmıştır. Nev'îzâde Atâî Efendi'yle aralarında “*akd-i uhuvvet*” (Aycibin, 2007: 854) olduğunu, A'rec Mustafa Efendi'nin sohbetlerinden istifade ettiği “*ulemânın a'lemi*” (Aycibin, 2007: 1098) olduğunu vurgulamıştır.

2.3. FEZLEKE'DE ŞAİR BİYOGRAFİLERİ

Fezleke'yi biyografik bir kaynak olarak farklı kılan en önemli özellik şair biyografilerine yer verilmiş olmasıdır. Eserin 1000-1065 (1591-1655) yılları arasındaki “vefeyât” bentlerinden tespit edilen 273 biyografinin 105 tanesi şair biyografisidir. Şair padişahlar hakkındaki bilgiler eserin çeşitli yerlerinden derlenerek çalışmaya dâhil edildiğinde bu sayı 110'a çıkmaktadır.

Fezleke'de şairler vefat tarihlerine göre tertip edilmiş, genellikle künyeleriyle ya da lakaplarıyla verilmiştir. Mahlaslarıyla verilen şairler çok azdır. Bu çalışmada ise şairler vefat tarihlerine göre incelenmiş, başlıklar hâlinde iki şekilde tertip edilmiştir. İlk

olarak şairlerin *Fezleke*'de belirtilen bir mahlası ya da lakabı varsa başlık olarak o tercih edilmiştir. Mahlası bildirilmeyen şairlerin ise künyeleri makul bir şekilde kısaltılmıştır.⁸

Kaynaklarda 1000-1065 (1591-1655) yılları arasında vefatları bildirilen fakat *Fezleke*'de olmayan şairler vardır. Öncelikle *Fezleke*'nin bir tarih kitabı olduğu düşünülürse dönemin her şairinden bahsetmesi mümkün değildir. Ancak devrin önemli şairlerinden olan Gelibolulu Âlî (ö. 1008/1600), Rûhî-i Bâğdâdî (ö. 1014/1605-1606), Nergisî Mehmed Efendi (ö. 1044/1635), Mantıkî Ahmed Efendi (ö. 1045/1635), Mehmed Riyâzî Efendi (ö. 1054/1644), Fehîm-i Kadîm (ö. 1057/1647) gibi şairler hakkında *Fezleke*'de bilgi olmaması dikkat çekicidir. Verilen şair biyografilerine bakılarak da Kâtib Çelebi'nin seçici olduğunu söylemek mümkündür.

Kâtib Çelebi, *Fezleke*'de bazı şairlerin şiirlerinden örneklerle gerek tarihî olayların içinde gerekse biyografilerinde yer vermiştir. Özellikle meşhur ve büyük şairlerin şiirlerinden örneklerle daha fazla yer verdiği görülmektedir. Kâtib Çelebi'nin şiirlerinden örnekler verdiği şairler şunlardır: Vankulu Mehmed Efendi (ö. 1000), Kadri (ö. 1004), Hilmî (ö. 1004), Ali Safvetî (ö. 1005), Beyânî (ö. 1006), Nev'î (ö. 1007), Bâkî (ö. 1008), Ahmed Han (ö. 1008), Nâmî Efendi (ö. 1012), Halîmî (ö. 1013), Atûfî (ö. 1016), Feyzî Efendi (ö. 1019), Kızılca Hayreddinzâde Abdullah Efendi (ö. 1026), Veysî Efendi (ö. 1037), Hudâî (ö. 1043), Murâdî (ö. 1049).

Kâtib Çelebi, birçok şair hakkında rivayet ve görüş bildirmiştir. 1044'e (1634-1635) kadar bir kısmı *Şakâ'ik-i Nev'îzâde*'den *Fezleke*'ye aktarılan bilgilerden farklı olarak esere orijinallik kazandıran ifadeler de vardır:

- Ali Dede'nin (ö. 1007) birçok risalesini gördüğünü ifade etmiştir (Aycibin, 2007: 350).
- Hoca Sâdeddin Efendi'nin (ö. 1008) *Risâletü'l-Kuşeyriye*'yi de tercüme ettiğine dair bir rivayet aktarmıştır (Aycibin, 2007: 360).
- Hudâî'nin (ö. 1038) eserleri hakkında bilgi verdikten sonra "*Eserlerinin cümlesi makbûl ü mu'teberdir*" (Aycibin, 2007: 796) ifadesini kullanmıştır.

⁸ "el-Mevlâ Mehmed bin Mustafa el-Ma'rûf be-Bostân-zâde" şeklindeki künyeler "Bostanzâde Mehmed Efendi" olarak kısaltılmış ve başlık olarak bu hâli tercih edilmiştir.

- İsmail Dede (ö. 1041) hakkında “*El-hakk Mevlevî tarîkinde bunlara nazîr gelmemiştir*” (Aycibin, 2007: 833) şeklinde bir övgüsü vardır.
- Şeyhî’den (ö. 1043) sonra nakibüleşraflık makamına onun gibi birinin gelmediğini ifade etmiştir (Aycibin, 2007: 847).
- Nef’î’yi (ö. 1045) “*El-hak hiciv-gûylukda cümle şu‘arâyı geçmişti. Kasâ’idi dahi müselle-i ‘âlem ve bi’l-cümle şî’rde nazîri nâdir âdem idi*” (Aycibin, 2007: 870) ifadeleriyle övmüştür.
- IV. Murad (ö. 1049) hakkında “*(...) bin târîhinden sonra gelen pâdişâhların a‘zamı idi*” (Aycibin, 2007: 912) şeklinde bir görüş bildirmiştir.
- Şeyhülislamlık makamının Ebussu‘ud Efendi zamanında en olgun dönemini yaşadığını, Şeyhülislam Yahya Efendi’de (ö. 1053) son bulduğunu ifade etmiştir (Aycibin, 2007: 927).

2.3.1. Padişahların Dönemlerine Göre Şairler

Fezleke’de III. Murad, III. Mehmed, I. Ahmed, I. Mustafa, II. Osman, IV. Murad, Sultan İbrahim ve IV. Mehmed dönemlerinin tarihî olayları anlatılmış ve bu padişahların dönemlerindeki vefatları yer verilmiştir. Şairler *Fezleke*’de bildirilen vefat tarihleri esas alınarak padişahların dönemlerine göre şu şekilde sınıflandırılabilir⁹:

III. Murad (982-1003) Devri Şairleri: Hüsrevzâde Mustafa Efendi (ö. 1000), Vankulu Mehmed Efendi (ö. 1000), Münşî (ö. 1000), Sûdî (ö. 1000), Kirâmî (ö. 1000), Kavaklızâde Mehmed Efendi (ö. 1000), Meylî (ö. 1001), Nâmî (ö. 1001), Ârifî (ö. 1002), Nevâlî Efendi (ö. 1003), Vusûlî (ö. 1003), Bakâyî Efendi (ö. 1003), Osman (ö. 1003).

III. Mehmed (1003-1012) Devri Şairleri: Cinânî (ö. 1004), Tûsî (ö. 1004), Fehmî Çelebi (ö. 1004), Kadrî (ö. 1004), Hilmî (ö. 1004), Ali Safvetî (ö. 1005), Bostanzâde Mehmed Efendi (ö. 1006), İlmî Efendi (ö. 1006), Medhî (ö. 1006), Beyânî (ö. 1006), Nev’î (ö. 1007), Ali Dede (ö. 1007), Hoca Sâdeddin Efendi (ö. 1008), Mîrî

⁹ Dönemin padişahlarından olan I. Mustafa 1026-1027 (1617-1618) ve 1031-1032 (1622-1623) tarihlerinde olmak üzere iki kez tahta çıkmış ve ikisinde de uzun süre tahta kalmamıştır. Saltanat süreleri çok kısa olduğu için bu sınıflandırmaya dâhil edilmemiştir.

(ö. 1008), Bâkî (ö. 1008), Memicân Efendi (ö. 1008), Ahmed Han (ö. 1008), Ma'sûm (ö. 1010), Tevfik (ö. 1010), Kefevî Hüseyin Efendi (ö. 1010), Medhî Çelebi (ö. 1011), Dukadinzâde Osman Bey (ö. 1012), Kınalızâde Hasan Çelebi (ö. 1012), Nâmî Efendi (ö. 1012).

I. Ahmed (1012-1026) Devri Şairleri: Halîmî (ö. 1013), Kadri (ö. 1013), Muhyiddin (ö. 1014), Dervîş (ö. 1015), Bakâyî (ö. 1015), Hilmî (ö. 1015), İştibî Efendi (ö. 1015), Aysî Efendi (ö. 1016), Atûfi (ö. 1016), Seyyid Şerîfi (ö. 1016), Gazâyî (ö. 1016), Misâlî (ö. 1016), Vahyîzâde Abdullah Efendi (ö. 1018), Feyzî Efendi (ö. 1019), Feyzî (ö. 1020), Dağî Efendi (ö. 1020), Sunullah Efendi (ö. 1021), Karamanlızâde Mehmed Efendi (ö. 1021), Vücûdî (ö. 1021), Şühûdî Efendi (ö. 1021), Hasîbî (ö. 1023), Sun'î Efendi (ö. 1023), Şeyhülislam Mehmed Efendi (ö. 1024), İdrîs (ö. 1024), Kâfi (ö. 1025), Niksarî (ö. 1025), Sâfi (ö. 1025), Kızılca Hayreddinzâde Abdullah Efendi (ö. 1026), Hakîmî (ö. 1026), Kâmilî (ö. 1026), Adlî Hasan Efendi (ö. 1026), Feyzî (ö. 1026).

II. Osman (1027-1031) Devri Şairleri: Nihâlî (ö. 1027), Abdülazîz Efendi (ö. 1027), Edîbî (ö. 1027), Kemâlî (ö. 1030), Kudsî (ö. 1030), Kafzâde Fâizî Efendi (ö. 1031).

IV. Murad (1032-1049) Devri Şairleri: İtrî (ö. 1032), Zâkirî (ö. 1032), Bahsî (ö. 1033), Altıparmak Mehmed Efendi (ö. 1033), Esad Efendi (ö. 1034), Gubârî (ö. 1034), Bostanzâde Mehmed Efendi (ö. 1034), Lâmekânî Hüseyin Efendi (ö. 1034), Ganîzâde Nâdirî Efendi (ö. 1036), Veysî Efendi (ö. 1037), Hudâî (ö. 1038), Rızâyî (ö. 1039), Şâhî (ö. 1039), Azmîzâde Hâletî Efendi (ö. 1040), Şerîfi (ö. 1040), Hasen Bûrînî (ö. 1040), Şeyhî (ö. 1041), İsmail Dede (ö. 1041), Hâfız Ahmed Paşa (ö. 1041), Zuhûrî (ö. 1042), Hudâî (ö. 1043), Şeyhî (ö. 1043), Çeşmî (ö. 1044), Nev'îzâde Atâî Efendi (ö. 1044), Kadızâde Mehmed Efendi (ö. 1045), Nef'î (ö. 1045), Şeyh Urmevî Mahmud Efendi (ö. 1048), Bostanzâde Yahya Efendi (ö. 1049).

Sultan İbrahim (1049-1058) Devri Şairleri: Şeyhülislam Yahya Efendi (ö. 1053).

IV. Mehmed (1058-1099) Devri Şairleri: Bahâî Efendi (ö. 1064).

2.3.2. Memleketlerine Göre Şairler

Fezleke'de çoğu şairin memleketi hakkında bilgi verilmiştir. *Fezleke*'deki bilgilerden hareketle şairlerin tespit edilen memleketleri şu şekildedir:

Ağras: Günümüzde Isparta'nın bir ilçesi olan Atabey'in eski adıdır. Ağraslı bir şair tespit edilmiştir: Atûfî (ö. 1016).

Akhisar (Aydın): Günümüzde Manisa'nın bir ilçesidir. Akhisarlı 2 şair tespit edilmiştir: Münşî (ö. 1000), Nevâlî Efendi (ö. 1003).

Akhisar (Bosna): Osmanlı döneminde Bosna'ya bağlı bir kasabadır. Akhisarlı 1 şair tespit edilmiştir: Kâfî (ö. 1025).

Alaşehir: Manisa'nın bir ilçesidir. Alaşehirli 1 şair tespit edilmiştir: Veysî Efendi (ö. 1037).

Ankara: Türkiye'nin başkentidir. Ankaralı 2 şair tespit edilmiştir: Meylî (ö. 1001), İsmail Dede (ö. 1041).

Babaeski: Kırklareli'nin bir ilçesidir. Babaeskili 1 şair tespit edilmiştir: Şühûdî Efendi (ö. 1021).

Balıkesir: Marmara Bölgesi'nde yer alan bir ildir. Balıkesirli 1 şair tespit edilmiştir: Kadızâde Mehmed Efendi (ö. 1045).

Belgrad: Günümüzde Yugoslavya'nın başkentidir. Belgradlı 1 şair tespit edilmiştir: Çeşmî (ö. 1044).

Bergama: İzmir'in bir ilçesidir. Bergamalı 1 şair tespit edilmiştir: Kızılca Hayreddinzâde Abdullah Efendi (ö. 1026).

Bosna: Osmanlı döneminde önce sancak beyliği, daha sonra beylerbeyliği ile yönetilmiş bir bölgedir. Bosnalı 2 şair tespit edilmiştir: Sûdî (ö. 1000), Ali Dede (ö. 1007).

Bursa: Marmara Bölgesi'nde yer alan bir ildir. Bursalı 4 şair tespit edilmiştir: Kavaklızâde Mehmed Efendi (ö. 1000), Cinânî (ö. 1004), Hilmî (ö. 1004), Edîbî (ö. 1027).

Diyarbakır: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan bir ildir. Diyarbakırlı 1 şair tespit edilmiştir: Gubârî (ö. 1034).

Edirne: Marmara Bölgesi'nde yer alan bir ildir. Edirneli 1 şair tespit edilmiştir: Muhyiddîn (ö. 1014).

Eğirdir: Isparta'nın bir ilçesidir. Eğirdirli 1 şair tespit edilmiştir: Şeyhî (ö. 1043).

Erzurum: Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan bir ildir. Erzurumlu 1 şair tespit edilmiştir: Nefî (ö. 1045).

Filibe: Günümüzde Bulgaristan sınırları içinde olan eski bir Osmanlı şehridir. Filibeli 1 şair tespit edilmiştir: Hâfız Ahmed Paşa (ö. 1041).

Gelibolu: Çanakkale'nin bir ilçesidir. Gelibolulu 2 şair tespit edilmiştir: Medhî (ö. 1006), Dağî Efendi (ö. 1020).

Gîlân: İran'da bir bölgedir. Gîlânlı 3 şair tespit edilmiştir: Ahmed Han (ö. 1008), Tefvik (ö. 1010), Hakîmî (ö. 1026).

Hurpişte: Osmanlı döneminde Makedonya'ya bağlı Kesriye kasabası civarında bir şehirdir. Hurpişteli 1 şair tespit edilmiştir: Sâfî (ö. 1025).

Isparta: Akdeniz Bölgesi'nde yer alan bir ildir. Ispartalı 1 şair tespit edilmiştir: Bahsî (ö. 1033).

İştîp: Günümüzde Makedonya sınırları içinde olan eski bir Osmanlı şehridir. İştîpli 2 şair tespit edilmiştir: İştîbî Efendi (ö. 1015), Adlî Hasan Efendi (ö. 1026).

İznik: Bursa'nın bir ilçesidir. İznikli 2 şair tespit edilmiştir: Bakâyî Efendi (ö. 1003), Vahyîzâde Abdullah Efendi (ö. 1018).

Kayseri: İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan bir ildir. Kayserili 1 şair tespit edilmiştir: Kadrî (ö. 1013).

Kefe: Günümüzde Ukrayna'ya bağlı tarihî bir şehirdir. Kefeli 2 şair tespit edilmiştir: Kefevî Hüseyin Efendi (ö. 1010), Feyzî (ö. 1026).

Kestel (Aydın): Aydın'ın Nazilli ilçesine bağlı bir köydür. Kestelli 1 şair tespit edilmiştir: Karamanlîzâde Mehmed Efendi (ö. 1021).

Kırım: Karadeniz'in kuzeyinde bulunan, uzun yıllar Osmanlı'nın hâkimiyeti altında kalan tarihî yarımadadır. Günümüzde Ukrayna'ya bağlı özerk bir cumhuriyettir. Kırımlı 1 şair tespit edilmiştir: Gazâyî (ö. 1016).

Kütahya: Ege Bölgesi'nde yer alan bir ildir. Kütahyalı 1 şair tespit edilmiştir: Vusûlî (ö. 1003).

Larend: Karaman ilinin eski adıdır. Larendeli 1 şair tespit edilmiştir: Vücûdî (ö. 1021).

Malkara: Tekirdağ'ın bir ilçesidir. Malkaralı 1 şair tespit edilmiştir: Nev'î (ö. 1007).

Merv: Günümüzde Türkmenistan sınırları içinde yer alan tarihî bir şehirdir. Mervli 1 şair tespit edilmiştir: Ma'sûm (ö. 1010).

Peşte: Günümüzde Macaristan sınırları içinde yer alan eski bir Osmanlı şehridir. Peşteli 1 şair tespit edilmiştir: Lâmekânî Hüseyin Efendi (ö. 1034).

Ruşçuk: Günümüzde Bulgaristan sınırları içinde yer alan eski bir Osmanlı şehridir. Ruşçuklu 1 şair tespit edilmiştir: Beyânî (ö. 1006).

Seferihisar: İzmir'in bir ilçesidir. Seferihisarlı 1 şair tespit edilmiştir: Hudâî (ö. 1038).

Sivas: İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan bir ildir. Sivaslı 1 şair tespit edilmiştir: Osman (ö. 1003).

Şam: Günümüzde Suriye'nin başkenti olan tarihî bir şehirdir. Şamlı 2 şair tespit edilmiştir: Dervîş (ö. 1015), Hasen Bûrînî (ö. 1040).

Şiraz: İran'da tarihî bir şehirdir. Şirazlı 1 şair tespit edilmiştir: İtrî (ö. 1032).

Tırhala: Günümüzde Yunanistan'ın Teselya bölgesinde bulunan tarihî bir şehirdir. Tırhalalı 2 şair tespit edilmiştir: İdrîs (ö. 1024), Kâmilî (ö. 1026).

Tire (Aydın): Günümüzde İzmir'in bir ilçesidir. Tireli 1 şair tespit edilmiştir: Ayšî Efendi (ö. 1016).

Tosya: Kastamonu'nun bir ilçesidir. Tosyalı 1 şair tespit edilmiştir: Tûsî (ö. 1004).

Trabzon: Karadeniz Bölgesi'nde yer alan bir ildir. Trabzonlu 1 şair tespit edilmiştir: Ârifî (ö. 1002).

Urmiye: İran'ın Batı Azerbaycan bölgesinde bulunan bir şehirdir. Urmiyeli 1 şair tespit edilmiştir: Şeyh Urmevî Mahmud Efendi (ö. 1048).

Üsküp: Günümüzde Makedonya'nın başkenti olan eski bir Osmanlı şehridir. Üsküplü 1 şair tespit edilmiştir: Altıparmak Mehmed Efendi (ö. 1033).

Van: Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan bir ildir. Vanlı 1 şair tespit edilmiştir: Vankulu Mehmed Efendi (ö. 1000).

Yalvaç: Isparta'nın bir ilçesidir. Yalvaçlı 1 şair tespit edilmiştir: Sun'î Efendi (ö. 1023).

2.3.3. Meslek Gruplarına Göre Şairler

Fezleke'de şairlerin meslekleriyle ilgili detaylı bilgiler bulmak mümkündür. Özellikle ilmiye sınıfı mensubu şairlerin biyografilerinde daha fazla detaya yer verildiği görülmektedir. Başta şair padişahlar olmak üzere Osmanlı devlet teşkilatını oluşturan ilmiye, kalemiye ve seyfiye sınıfına mensup şairler şu şekilde sınıflandırılabilir:

Padişah: Muradî (ö. 1003), Adlî (ö. 1012), Bahtî (ö. 1026), Fârisî (ö. 1031), Muradî (ö. 1049).

İlmiye sınıfı: Müderris, kadı, kazasker, şeyhülislam, nakibüleşraf ve benzeri görevlerde bulunmuş ilmiye sınıfına mensup şairler şunlardır: Hüsrevzâde Mustafa Efendi (ö. 1000), Vankulu Mehmed Efendi (ö. 1000), Münşî (ö. 1000), Kirâmî (ö. 1000), Kavaklızâde Mehmed Efendi (ö. 1000), Meylî (ö. 1001), Nâmî (ö. 1001), Ârifî (ö. 1002), Nevâlî Efendi (ö. 1003), Vusûlî (ö. 1003), Bakâyî Efendi (ö. 1003), Osman (ö. 1003), Cinânî (ö. 1004), Tûsî (ö. 1004), Fehmî Çelebi (ö. 1004), Kadrî (ö. 1004),

Hilmî (ö. 1004), Ali Safvetî (ö. 1005), Bostanzâde Mehmed Efendi (ö. 1006), İlmî Efendi (ö. 1006), Medhî (ö. 1006), Beyânî (ö. 1006), Nev'î (ö. 1007), Ali Dede (ö. 1007), Hoca Sâdeddin Efendi (ö. 1008), Mirî (ö. 1008), Bâkî (ö. 1008), Memicân Efendi (ö. 1008), Ma'sûm (ö. 1010), Tevfik (ö. 1010), Kefevî Hüseyin Efendi (ö. 1010), Dukadinzâde Osman Bey (ö. 1012), Kınalızâde Hasan Çelebi (ö. 1012), Nâmî Efendi (ö. 1012), Halîmî (ö. 1013), Kadri (ö. 1013), Muhyiddin (ö. 1014), Dervîş (ö. 1015), Bakâyî (ö. 1015), Hilmî (ö. 1015), İştibî Efendi (ö. 1015), Aysî Efendi (ö. 1016), Atûfî (ö. 1016), Seyyid Şerîfî (ö. 1016), Vahyîzâde Abdullah Efendi (ö. 1018), Feyzî Efendi (ö. 1019), Feyzî (ö. 1020), Dağî Efendi (ö. 1020), Sunullah Efendi (ö. 1021), Karamanlızâde Mehmed Efendi (ö. 1021), Vücûdî (ö. 1021), Şühûdî Efendi (ö. 1021), Hasîbî (ö. 1023), Sun'î Efendi (ö. 1023), Şeyhülislam Mehmed Efendi (ö. 1024), İdrîs (ö. 1024), Kâfî (ö. 1025), Niksarî (ö. 1025), Sâfî (ö. 1025), Kızılca Hayreddinzâde Abdullah Efendi (ö. 1026), Hakîmî (ö. 1026), Kâmilî (ö. 1026), Adlî Hasan Efendi (ö. 1026), Feyzî (ö. 1026), Nihâlî (ö. 1027), Abdülazîz Efendi (ö. 1027), Edîbî (ö. 1027), Kemâlî (ö. 1030), Kudsî (ö. 1030), Kafzâde Fâizî Efendi (ö. 1031), Itrî (ö. 1032), Zâkirî (ö. 1032), Bahsî (ö. 1033), Altıparmak Mehmed Efendi (ö. 1033), Esad Efendi (ö. 1034), Gubârî (ö. 1034), Bostanzâde Mehmed Efendi (ö. 1034), Lâmekânî Hüseyin Efendi (ö. 1034), Ganîzâde Nâdirî Efendi (ö. 1036), Veysî Efendi (ö. 1037), Hudâî (ö. 1038), Rızâyî (ö. 1039), Azmîzâde Hâletî Efendi (ö. 1040), Şerîfî (ö. 1040), Hasen Bûrînî (ö. 1040), Şeyhî (ö. 1041), İsmail Dede (ö. 1041), Zuhûrî (ö. 1042), Hudâî (ö. 1043), Şeyhî (ö. 1043), Çeşmî (ö. 1044), Nev'îzâde Atâî Efendi (ö. 1044), Kadızâde Mehmed Efendi (ö. 1045), Şeyh Urmevî Mahmud Efendi (ö. 1048), Bostanzâde Yahya Efendi (ö. 1049), Şeyhülislam Yahya Efendi (ö. 1053), Bahâî Efendi (ö. 1064).

Kalemiye sınıfı: Nişancı, defterdar, reisülküttap ve benzeri görevlerde bulunmuş kalemiye sınıfına mensup şairler şunlardır: Nâmî (ö. 1001), Medhî Çelebi (ö. 1011), Şâhî (ö. 1039), Nef'î (ö. 1045).

Seyfiye sınıfı: Veziriazam, beylerbeyi, sadrazam ve benzeri görevlerde bulunmuş seyfiye sınıfına mensup şairler şunlardır: Nâmî (ö. 1001), Medhî Çelebi (ö. 1011), Niksarî (ö. 1025), Şâhî (ö. 1039), Hâfız Ahmed Paşa (ö. 1041), Şeyhülislam Yahya Efendi (ö. 1053).

Gilân hâkimi Ahmed Han (ö. 1008), Kırım Hanı Gazâyî (ö. 1016) ve şair olduğu vurgulanan Misâlî (ö. 1016) bu üç sınıftan dışında olan şairlerdendir.

2.4. FEZLEKE'DEKİ ŞAİR BİYOGRAFİLERİNİN KAYNAKLARI

Kâtib Çelebi, *Fezleke*'sini yazarken gerek tarihî olaylarla gerekse biyografilerle ilgili birçok kaynaktan faydalanmıştır. Bekir Kütükoğlu ve Zeynep Aycibin'in tespit ettiği kaynaklar daha önce ifade edilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde ise şair biyografilerinin başlıca kaynağı olan *Hadâ'iku'l-hakâ'ik fî tekमितü's-şakâ'ik* ve *Tezkiretü's-şu'arâ* ele alınacaktır.

2.4.1. Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekमितü's-şakâ'ik¹⁰

Nev'îzâde Ataî, Kâtib Çelebi'nin *Fezleke*'de biyografisine yer verdiği müelliflerdendir. Şair Nev'î Efendi'nin oğlu olan Ataî, hem şairliğiyle hem de Taşköprizâde'nin *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye* adlı eserine yazdığı zeyille önemli bir isimdir. 1634 yılında tamamladığı *Zeyl-i Şakâ'ik* ya da *Zeyl-i Ataî* olarak da bilinen eserinde 965-1044 (1558-1634) yılları arasındaki devlet adamlarının, âlimlerin ve şairlerin biyografilerini anlatmıştır.

Şakâ'ik-i Nev'îzâde, 1044'e (1634-1635) kadar *Fezleke*'deki biyografilerin başlıca kaynağıdır. Bekir Kütükoğlu *Fezleke*'de Nev'îzâde Ataî'den bahsedilmediğini söylese de (Kütükoğlu, 1974: 17) “el-Mevlâ Ahmed bin Seyfullah Vahvahek” (Aycibin, 2007: 608) ve “eş-Şeyh Ali el-Ma'rûf be-İdris” (Aycibin, 2007: 615-617) kısımlarında olmak üzere iki yerde biyografik bir kaynak olarak Nev'îzâde'nin *Şakâ'ik* zeyli zikredilmiştir.

Kâtib Çelebi, *Şakâ'ik-i Nev'îzâde*'den büyük ölçüde istifade etmiştir. Eserden faydalanırken naklettiği benzer birçok bilgi varken esere tamamen bağlı kalmadığı noktalar da vardır. *Fezleke*'de *Şakâ'ik-i Nev'îzâde*'deki sıralamadan farklı olarak biyografiler vefat tarihlerine göre tertip edilmiştir. Bazı şairlerin künyelerinde kısaltmalar yapılmış, ağır ve süslü üslubu yumuşatmak için değişikliklere başvurulmuştur (Aycibin, 2007: 150).

¹⁰ Bu çalışmada eserin isminde *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* şeklinde bir kısaltmaya gidilmiştir.

Fezleke'de *Şakâ'ik-i Nev'îzâde*'de verilen bilgiler özetlenirken bazı bilgiler aktarılmamıştır. Sûdî (ö. 1000), Beyânî (ö. 1006) ve Hilmî'nin (ö. 1015) eserleri; Kavaklızâde Mehmed Efendi (ö. 1000), Sun'î Efendi (ö. 1023) ve Adlî'nin (ö. 1026) mahlasları; Şerîfî'nin (ö. 1040) ise memleketi hakkındaki bilgilerin *Fezleke*'de verilmemesi dikkat çeken örneklerdendir.

Şakâ'ik-i Nev'îzâde'de şair olduğu ifade edilen ama *Fezleke*'de aktarılmayan şairler de vardır. Bu yönüyle Kâtib Çelebi'nin seçici olduğunu söylemek mümkündür. Aktarılmayan şairlerin bazıları şunlardır: Mânî (ö. 1007), Ehlî (ö. 1009), Şânî (ö. 1011), Zeynî (ö. 1011), Gınâyî (öl. 1013), Hâdî (ö. 1018), 'Iyânî (ö. 1020), Nesîbî (ö. 1021), Dürrî (ö. 1025), Hibrî (ö. 1025), Râzî (ö. 1027), 'Ârifî (ö. 1031), 'Abdî (ö. 1038), Sıdkî (ö. 1038), 'Avnî (ö. 1039), Selîsî (ö. 1042), Nazmî (ö. 1043), Kerîmî (ö. 1044).

Şakâ'ik-i Nev'îzâde'de Ahmed Han (ö. 1008), Hasen Bûrînî (ö. 1040) ve Hâfız Ahmed Paşa (ö. 1041) hakkında bilgi vardır. Fakat bu bilgiler müstakil bir başlık altında olmayıp eserin çeşitli yerlerinde dağınık hâldedir. *Fezleke*'de ise bu şairlerin biyografilerine müstakil bir başlık altında yer verilmiştir.

İki eser arasındaki farklılıklara daha önce Bekir Kütükoğlu ve Zeynep Aycibin değinmiştir (Kütükoğlu, 1974: 49-54; Aycibin, 2007: 149-156). Bu çalışmada ise *Şakâ'ik-i Nev'îzâde*'de olmayan, *Fezleke*'ye orijinallik kazandıran bilgiler, özellikle şairlerin edebî yönleriyle ilgili bilgiler tespit edilmeye çalışılmıştır. Kâtib Çelebi'nin eserine orijinallik kazandırdığı bilgiler şunlardır:

- Münşî'nin (ö. 1000) Harîrî'nin *Makâmât*'na şerhi ve *Müsennâ ve Müselles* adında Farsça lügati olduğu *Şakâ'ik-i Nev'îzâde*'de geçmemektedir.
- Ârifî (ö. 1002), *Kasîde-i Bürde*'ye Türkçe şerh yazmıştır.
- Ali Dede'nin (ö. 1007) biyografisinde *Şakâ'ik-i Nev'îzâde*'den nakledilen bilgilere ek olarak Peçuylu İbrâhîm Efendi'nin *Târîh*'inden bir bölüm aktarılmıştır.
- Dukadinzâde Osman Bey'in (ö. 1012) *Ezhârü'l-cemâil* adında Türkçe eseri vardır.
- Mevlânâ Şihâb, *Cenâyâ ez-zevâyâ* adlı eserinde Dervîş'i (ö. 1015) zikredip methetmiştir.

- *Şakâ'ik-i Nev'izâde*'de hiç bahsedilmeyen Gazâyî'nin (ö. 1016) ve Misâlî'nin (ö. 1016) biyografilerine *Fezleke*'de yer verilmiştir.
- Şeyhülislam Mehmed Efendi (ö. 1024) babasının *Tâcü't-tevârih*'ini zeyle başlamış fakat tamamlayamamıştır.
- Sâfi'nin (ö. 1025) biyografisinde *Şakâ'ik-i Nev'izâde*'den aktarılan bilgilere ek olarak mahlası belirtilmiştir.
- Abdülazîz Efendi'nin (ö. 1027) *Sad Kelime Tercemesi* adında bir eseri bulunmaktadır.
- Veysî Efendi'nin (ö. 1037) *Münşeât*'ından *Şakâ'ik-i Nev'izâde*'de bahsedilmemiştir.
- Hudâî'nin (ö. 1038) *Tarikatnâme*'si *Şakâ'ik-i Nev'izâde*'de geçmemektedir.
- Şâhî'nin (ö. 1039) sultanlara yazdığı mektupları bir araya getirip tertip ettiği her iki eserde de geçmektedir fakat tertip edilen eserin isminin *Münşeâtü'l-inşâ* olduğu bilgisini Kâtib Çelebi vermektedir.
- İsmail Dede'nin (ö. 1041) *Tarikatnâme*, *Şerh-i Hadîs-i Erbaîn*, *Hüccetü's-semâ*, *Şerh-i Heyâkil* ve *Fâtiha-i ayniyye* adlı eserlerinden *Şakâ'ik-i Nev'izâde*'de bahsedilmemiştir.
- Çeşmî (ö. 1044) hakkında bir gözü kör olduğu için “Çeşmî” mahlasını kullandığı bilgisi *Şakâ'ik-i Nev'izâde*'de bulunmamaktadır.
- Şeyhî (ö. 1043) ve Çeşmî (ö. 1044) hakkında *Şakâ'ik-i Nev'izâde*'de şairliklerine dair bilgi verilmezken *Fezleke*'de şairliklerinden bahsedilmiştir.

Kâtib Çelebi'nin *Şakâ'ik-i Nev'izâde*'den istifade edip eserine bilgi naklederken yaptığı değişikliklere ve kısaltmalara dair bir örnek vereceğiz:

Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletü's-şakâ'ik

el-Mevlâ 'Abdu'l-ğâdir (Nağıbü'l-eşraf

'Abdu'l-ğâdir Efendi) {ğadrî}

Medîne-i Kayseriyye'de sıhhat-ı neseb ile benâm olan sâdât-ı kirâmdandır. Tarîğ-ı 'ilme sevğ-ı râhile-i 'azîmet ve Bahâ'e'd-dîn-zâde'den ihraz-ı şeref-i mülâzemet eyleyüp sâlik-i semt-i kazâ ve mâlik-i ezimme-i hüküm ü imzâ olmuş idi. Kayseriyye kazâsından munfasıl ve künc-i 'ibâdetde münzevî vü mütebbil iken biñ sekiz Rebî'u'l-âhir'inde emr-i şerîfle âstâneye da'vet olunup Nağıbü'l-eşraf Yahyâ Efendi merhum mahlûlünden neğabet-i sâdât-ı kirâm, şavâb-dîd-i şeyhü'l-islâmî ile bunlara in'âm olundu. Ol meşğale-i celîle ile sübha-şümâr-ı eyyâm ü leyâl iken biñ on üç Cemâdiye'l-ülâ'sında intikâl ve 'âlem-i kudse isti'câl eyleyüp yirlerine Yavuz Efendi merhûm nağıbü'l-eşraf-ı memâlik-i Rûm oldılar.

Mevlânâ-yı merkûm seyyid-i eyyid-i nezâhet-rüsûm, kemâl-i diyânetle yegâne, istikâmetde elif gibi müfred-i zemâne, 'ilm ü ma'rifetle şî'ârı ve "ğadrî" mahlası ile eş'ârı var idi. (Donuk, 2017: 1312)

2.4.2. Tezkiretü's-şu'arâ

Kınalızâde Hasan Çelebi, Kâtib Çelebi'nin *Fezleke*'de biyografisine yer verdiği müelliflerdendir. Şair olan Hasan Çelebi, asıl şöhretini *Tezkiretü's-şu'arâ* ile kazanmıştır. Tezkire geleneğinin en hacimli örneklerinden olan *Tezkiretü's-şu'arâ*'nın Kınalızâde Ali Efendi'nin *Ahlâk*'ından sonra Türkçe münşeatta en çok rağbet gören kitaplardan olduğu *Fezleke*'de ifade edilmiştir (Aycibin, 2007: 475-476).

Tezkiretü's-şu'arâ, *Şakâ'ik-i Nev'izâde*'den sonra *Fezleke*'deki şair biyografilerinin en önemli ikinci kaynağıdır. *Fezleke*'nin çeşitli yerlerinde toplam 15 yerde geçmektedir. Kâtib Çelebi, *Tezkiretü's-şu'arâ*'yı "Zübde-i eş'ârı Tezkiretü's-şu'arâ'da mezkûrdur" (Aycibin, 2007: 233), "Ba'zı eş'ârı Tezkiretü's-şu'arâ'da mastûrdur" (Aycibin, 2007: 298), "Kâbil-i kabûl eş'ârı Tezkiretü's-şu'arâ'da

Fezleke

el-Mevlâ 'Abdülğadir:

Kayseriyyeli sâdât-ı kirâmdan Nakîb Efendi'dir. Bahâeddîn-zâde'den mülâzım ve semt-i kazâyâ 'âzim olup Kayseriyye Kazâsı'ndan munfasıl iken, bin sekiz rebî'ulâhırında emr-i şerîf ile Âsitâne'ye da'vet olunup, Nakîb Yahyâ Efendi mahlûlünden savâb-dîd-i Şeyhülislâm ile mansıb-ı nekâbet bunlara in'âm olundu. Ol meşğale ile meşğûl iken bin on üç cumâdelûlâsında kevkeb-i hayâtı ufûl idüp, yeri Yavuz Efendi'ye virildi.

Mevlânâ-yı merkûm seyyid-i nezâhat-rüsûm, 'ilm ü ma'rifetle şî'ârı ve "ğadrî" mahlası ile eş'ârı varidi. (Aycibin, 2016: 333)

mastûrdur” (Aycibin, 2007: 542) gibi ifadelerle şairlerin biyografilerini verirken özellikle belirtmiştir.

Kâtib Çelebi'nin *Tezkiretü's-şu'arâ*'da yazılı olduğunu ifade ettiği şairler şunlardır: Kirâmî (ö. 1000), Nâmî (ö. 1001), Ârifî (ö. 1002), Muradî (ö. 1003), Bakâyî Efendi (ö. 1003), Tûsî (ö. 1004), Medhî (ö. 1006), Mîrî (ö. 1008), Ma'sûm (ö. 1010), Hilmî (ö. 1015), Seyyid Şerîfî (ö. 1016), Misâlî (ö. 1016), Hasîbî (ö. 1023).

Kâtib Çelebi, *Tezkiretü's-şu'arâ*'yla ilgili ifadeleri büyük ölçüde istifade ettiği *Şakâ'ik-i Nev'izâde*'den aktarmıştır. Bu durum *Tezkiretü's-şu'arâ*'yı incelemeyen naklettiği düşüncesini akıllara getirirse de yapılan araştırmalarda eseri incelediği anlaşılmaktadır (Aycibin, 2007: 157).

2.5. FEZLEKE'DEKİ ŞAİR BİYOGRAFİLERİNİN DİLİ VE ÜSLUBU

Kâtib Çelebi, Osmanlı halkının anlayabilmesi için Türkçe kaleme aldığı *Fezleke*'de sade bir üslup ve külfetsiz bir dil kullanmıştır (Kütükoğlu, 1974: 16). Tarihî olayları anlatırken az da olsa latifeli ve canlı bir üslupla teşbihten de yararlanmıştır (Aycibin, 2007: 213-214). Ayrıca *Fezleke*'nin çeşitli yerlerinde Arapça ve Farsça ibarelere, şiirlere, beyit ve mısralara yer verilmesi de dikkat çekicidir.

Eserin geneline hâkim olan üslup Kâtib Çelebi'nin kullandığı kaynaklara bağlı olarak değişime uğramıştır. Kullandığı kaynaklardan *Fezleke*'ye bilgi aktarırken sadeleştirmeler yapmaya çalışmışsa da eserlerin etkisinden kurtulamamıştır. Özellikle şair biyografilerinin başlıca kaynağı olan *Şakâ'ik-i Nev'izâde*'den bilgi nakledeken etkisinde kaldığı açıkça görülmektedir.

Kâtib Çelebi, şairler hakkında verdiği bazı bilgileri Arapça ve Farsça beyitlerle, mısralarla, mazmunlarla, tarihlerle; şairlerin şiirlerinden verdiği örneklerle desteklemiştir. Şairlerin şiirlerinden örnekler verirken aşırıya kaçmamıştır. Bazen bir beyit en fazla dört beyit örnek vermiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FEZLEKE'DEKİ ŞAİR BİYOGRAFİLERİ

3.1. HÜSREVZÂDE MUSTAFA EFENDİ

İsmi Mustafa'dır. Molla Hüsrev'in torunudur. 940 Ramazanında (1534) doğmuştur. 963'te (1555-1556) Ebussuûd Efendi'den mülazım olup müderrislik yapmıştır. 993 Şabanında (1585) müzmin bir hastalığa yakalanınca emekliye ayrılmış, 998'de (1589-1590) iyileşince Trablus kadılığı verilmiştir. 1000'de (1591-1592) Akşehir'de vefat etmiştir.

İlim ve marifetle meşhurdur. Türkçe şiirler yazmıştır. *Galatât-ı Avâm*'ı ve Kutb-ı Mekkî'nin *Yemen Târîhi*'ne tercümesi vardır.

Rıza Tezkiresi'nde ve *TGDEİS*'de Bursa'da vefat ettiği yazmaktadır. *Fezleke*'de mahlası hakkında bilgi verilmemişken kaynaklarda "Hüsrevî" mahlasıyla yazılı olup şiirlerinden örnekler vardır.

Hüsrevzâde Mustafa Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Gülşen-i Şu'arâ* (Solmaz, 2005: 286-287), *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ* (Kılıç, 2010: 1529-1530), *Tezkiretü'ş-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 330-331), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 40), *Riyâzü'ş-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 137-138), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 283), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 923-924), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 184), *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân* (Donuk, 2016: 680-681), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 198a), *Kâfile-i Şu'arâ* (Kutlar Oğuz vd., 2012: 277-278), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 2046), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 308), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 249), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 217).

3.2. VANKULU MEHMED EFENDİ

İsmi Mehmed'dir. Vanlıdır. "Vankulu" demekle meşhur olmuştur. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Hamid Efendi'den mülazım olup çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. 979'da (1571-1572) Rodos müftülüğü, 981 Muharreminde (1573) Manisa müftülüğü verilmiştir. Selanik ve Kütahya kadılığı yaptıktan sonra 998 Ramazanında (1590) Medine kadısı olmuştur. 1000 Recebinde (1592) vefat etmiştir.

Dürer u Gurer'e haşiyesi ve siyasetle ilgili risaleleri vardır. *Sihâh-ı Cevherî*'yi¹¹ ve *Kimyâ-i Saâdet*'i tercüme etmiştir.

Vefeyât-ı Ayvansarâyî'de vefatı 1000 Safer (1591) olarak geçmektedir. *Fezleke*'de bir kıtası aktarılmışsa da şairliğiyle ilgili açık bir ifade yoktur. *Vefeyât-ı Ayvansarâyî*, *Kâmûsu'l-A'lâm* ve *TDEA*'da şair olduğu; *TDVİA*'da ise eserleri arasında *Müseddes Na't-ı Şerîf*'i olduğu belirtilmiştir.

Vankulu Mehmed Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 925-926), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 433b), *Vefeyât-ı Ayvansarâyî* (Ekinci, 2011: 134-135), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 4678), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1024), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 467), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatcı, 2001: 915-916), *TDEA* (1998: 506-507), *TDVİA* (Kaçalın, 2012: 513).

3.3. MÜNŞİ

İsmi Mehmed'dir. Aydın Akhisarlıdır. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Ebü'l-Leys Alîsî ve Cafer Efendi'den dersler alarak 963'te (1555-1556) mülazım olmuştur. Mısır'da uzun zaman kadılık yaptıktan sonra Medine şeyhülharemlîği verilmiştir. 1000'de (1591-1592) vefat etmiş, Bakî Mezarlığı'na defnedilmiştir.

"Münşî" mahlası ile bilinir. Üç dilde şiir ve inşaya kâdirdir. Edebiyat ilimlerinde nadir kişilerdendir. Edebî eserlerinin yanı sıra Harîrî'nin *Makâmât*'ına şerh ve muhtasar *Tefsîr-i Kelâm-ı Azîz* yazmıştır. *Müsennâ* ve *Müselles* adında Farsça lügat bir araya getirmiştir. Nakşibendiyye şeyhlerine bağlılığı vardır.

TDVİA'da asıl isminin Muhyiddin Mehmed olduğu yazmaktadır ve eserleri hakkında daha fazla bilgi verilmiştir. Vefatı *Tuhfe-i Hattâtîn*'de 1001 (1592-1593)

¹¹ Vankulu Mehmed Efendi'nin *Cevherî*'nin *Sihâh* adlı eserine yaptığı tercümesi *Vankulu Lügati* adıyla bilinmektedir. *Vankulu Lügati* Müteferrika Matbaası'nda basılan ilk kitaptır. Daha sonra çeşitli baskıları da yapılan kitabın çeviri yazısı Mustafa Koç ve Eyüp Tanrıverdi tarafından yayımlanmıştır. Bkz. Vankulu Mehmed Efendi. (2014). *Vankulu Lügati* (C. I-II) (M. Koç, E. Tanrıverdi, haz.). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

olarak geçmektedir. *TDVİA*'da ise 1 Muharrem 1001 (8 Ekim 1592) şeklinde açıkça bildirilmiştir.

Münşî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 930-931), *Tuhfe-i Hattâtîn* (Koç, 2014: 360), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1013), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 441-442), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 980), *TDVİA* (Yerinde, 2006: 22-23).

3.4. SÛDÎ

Bosnalıdır. İsmi belirtilmemiştir. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Tahsilini tamamladıktan sonra İbrahim Paşa Sarayı'nda has oğlanların talimine tayin edilmiştir. 1000'de (1591-1592) vefat etmiştir.

Dîvân-ı Hâfız'a¹² ve *Mesnevî*'ye şerh yazmıştır. *Kâfiye* ve *Şâfiye* tercümesi yapmıştır.

Fezleke'de şairliğine dair bir ifade yoktur. *TDEA*'da şair olduğu bilgisi vardır ve isminin Ahmed olduğu belirtilmiştir. *Osmanlı Müellifleri*'nde vefatı 1005 (1596-1597) olarak geçmektedir.

Sûdî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 953), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 262a), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 342), *TDEA* (1998: 51-52).

3.5. KİRÂMÎ

İsmi Abdürrahim'dir. Kınalızâde Ali Efendi'nin kardeşidir. Doğum tarihi ve memleketi hakkında bilgi yoktur. Devrindeki birçok âlimden ders görmüştür. 959'da (1551-1552) mülazım olup müderrislik yapmıştır. Siroz, Ankara ve Yenişehir kadılıklarında bulunmuştur. 1000'de (1591-1592) Yenişehir kadısı iken vefat etmiştir.

“Kirâmî” mahlası ile şiirleri vardır.

¹² Eser üzerinde İbrahim Kaya tarafından hazırlanan bir doktora çalışması vardır. Bkz. İbrahim Kaya. (2008). *Sûdî: Şerh-i Dîvân-ı Hâfız (Kelimeler-Remizler-Kavramlar)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

İsmi *Riyâzü'ş-Şu'arâ*'da ve *TGDEİS*'de Abdurrahman olarak, *Osmanlı Müellifleri*'nde ise Abdülkerim olarak geçmektedir. Vefatı ise kaynakların çoğunda 982 (1574-1575) olarak bildirilmiştir. *Fezleke*'de eseri olduğuna dair bir bilgi verilmemişken *Osmanlı Müellifleri*'nde ve *TDEA*'da *Dîvân*'ı olduğu yazmaktadır. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler bulunmaktadır.

Kirâmî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü'ş-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 712-715), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 70), *Riyâzü'ş-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 277-278), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 469-475), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 954-956), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 3832), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 890), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 813), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 850-851), *TDEA* (1982: 354), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 255).

3.6. KAVAKLIZÂDE MEHMED EFENDİ

İsmi Mehmed'dir. Bursa Hisar içinde "Kavaklı İmamı" denilen bir imamın oğlu olduğu için "Kavaklızâde" demekle meşhur olmuştur. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Merhaba Efendi'nin hizmetinde bulunmuştur. Sonra Şeyh Hekim Çelebi'nin hizmetinde bulunarak tarikat dersleri almıştır. Emîr Buhârî Tekkesi'nde şeyh olmuştur. 1000'de (1591-1592) vefat etmiştir.

İyi derecede inşa, Farsça ve muamma bilgisine sahip olduğu için Geylânî Ali Paşa ve Vezir Ferhad Paşa'nın hocalığını yapmıştır.

Tuhfe-i Nâilî'de vefatı 1002 (1593-1594) olarak geçmektedir. *Fezleke*'de mahlasına dair bir bilgi verilmemişken *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*, *Şakâ'ik-i Nev'izâde* ve *Tuhfe-i Nâilî*'de "Nevâlî" mahlasını kullandığı bilgisi vardır. Kaynakların çoğunda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Kavaklızâde Mehmed Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ* (Kılıç, 2010: 896-897), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1032-1033), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 428b), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1006), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 1097), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 336-337), *TDEA* (1990: 42).

3.7. MEYLÎ

İsmi Zekeriya'dır. Ankaralı Bayram Efendi'nin oğludur. 920'de (1514-1515) doğmuştur. Arapzâde Abdülbâki Efendi ve Malûl Emîr Efendi'den dersler almıştır. Malûl Emîr Efendi Anadolu kazaskeri olunca tezkireciliğini yapmış, bir süre sonra ondan mülazım olmuştur. Sahn ve Selimiye medreselerinde müderrislik yapmıştır.

Halep ve Bursa kadılıklarından sonra 988'de (1580-1581) İstanbul kadılığı, 989'da (1581-1582) Anadolu kazaskerliği verilmiş, 991'de (1583-1584) emekli olmuştur. 994'te (1585-1586) hacca gitmiştir. 995'te (1586-1587) Süleymaniye dârülhadisinde müderris, 997'de (1588-1589) Rumeli kazaskeri, 1000'de (1591-1592) şeyhülislam olmuştur. 12 Şevval 1001'de (12 Temmuz 1593) ansızın vefat etmiştir. Vefatına Cenâbî Efendi¹³ "*Füc'eten Zekeriya Efendi geçdi hemân*" mısrasını tarih düşürmüştür.

"Meylî" mahlası ile şiirleri vardır. İlmî eserlerinden *Hidâye*'ye, *Tefsîr-i Beyzâvî*'den Arâf Suresine, *Şerh-i Miftâh-ı Şerifi*'ye ve *Sadrüşşerîa*'ya haşiyeleri vardır.

TDVİA'da vefatı 11 Şevval 1001 (11 Temmuz 1593) olarak geçmektedir. *Tezkiretüş-ş-Şu'arâ*'da ve *TGDEİS*'de Arapça, Farsça ve Türkçe şiirlerinin olduğu bilgisi vardır. Kaynakların çoğunda *Dîvân*'ı olduğu yazmaktadır, şiirlerinden örnekler de verilmiştir.

Meylî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretüş-ş-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 819-823), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 79-80), *Riyâzü'ş-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 303-304), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 511), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 933-937), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 202-203), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 415b), *Devhâtü'l-Meşâyih* (Yıldırım, 2014: 126-128), *Tuhfe-i Hattâtîn* (Koç, 2014: 597), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 4524), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1707), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 338), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı,

¹³ Tarihin Cenâbî Efendi'ye ait olduğu bilgisi yanlıştır. Bu yanlışlık *Şakâ'ik-i Nev'îzâde*'den aktarılmıştır. Tarihin Cinânî'ye ait olduğu *Zübdetü'l-Eş'âr*'da ve Cinânî'nin *Dîvân*'ında geçmektedir. Bkz. Bekir Kayabaşı. (1997). *Kâf-zâde Fâ'izî'nin Zübdetü'l-Eş'âr'ı* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, 511.; Cihan Okuyucu. (1994). *Cinânî (Hayatı-Eserleri-Dîvânının Tenkidli Metni)*. Ankara: TDK Yayınları, 442.

2001: 994-995), *TDEA* (1977: I/365-366), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 287), *TDVİA* (İpşirli, 2013: 211-212).

3.8. NÂMÎ

İsmi Mehmed'dir. "Boyalı Nişancı Paşa" olarak bilinir. Pîr Ahmed Çelebi'nin oğludur. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Bazı veziriazamların tezkireciliğini yaptıktan sonra reisülküttap olmuştur. 981 Ramazanında (1573-1574) Halep eyaleti verilmiş, 984'te (1576-1577) azledilerek İstanbul'a gelmiştir. Çeşitli zamanlarda nişancılık ve vezirlik görevlerinde bulunmuştur. 996 Zilhiccesinde (1588) üçüncü kez nişancılık, 1001 Rebûlevvelinde (1592-1593) altıncı kez vezirlik verilmiştir. 21 Ramazan 1001'de (21 Haziran 1593) hastalıktan vefat etmiştir. Yaptırdığı camiinin avlusunda türbesine defnedilmiştir. Sâî Çelebi şairin vefatına "*Didiler, Vâsil-ı Hak oldu Nişânî Paşa*" mısrasını tarih düşürmüştür.

"Nâmî" mahlasıyla şiirler yazmıştır.

Tuhfe-i Hattâtîn'de ve *Tuhfe-i Nâilî*'de 1004'te (1595-1596) vefat ettiği yazmaktadır. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler vardır.

Nâmî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 828-832), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 80), *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 308-309), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 528), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 959-960), *Tuhfe-i Hattâtîn* (Koç, 2014: 349-350), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 4553), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1043-1044), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tıncı, 2001: 1025-1026), *TDEA* (1986: 520-521), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 318-319).

3.9. ÂRİFÎ

İsmi Maruf'tur. Trabzonludur. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Şah Efendi'den mülazım olmuştur. Baba Çelebi Medresesi'nde ve Bursa Muradiye Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. Sırasıyla İzmir, Yenişehir, Diyarbakır, Şam ve Bursa kadılıklarında bulunduktan sonra 1001'de (1592-1593) Mısır kadılığı verilmiştir. 1002 Zilkadesinde (1594) vefat etmiştir.

“Ârifi” mahlası ile şiirleri vardır. Mutasavvıftır. Hüseyin Vâiz’in *Reşehât*’ını¹⁴ tercüme etmiş, *Kasîde-i Bürde*’ye Türkçe şerh yazmıştır. Veziriazam Sinan Paşa’nın hocalığını yapmıştır.

Tezkiretü’ş-Şu’arâ’da ve *Beyânî Tezkiresi*’nde ismi Mehmed, *Tuhfe-i Nâilî*’de ise Mehmed Maruf olarak geçmektedir. *TGDEİS*’de ve *TDEA*’da Bayramiyye tarikatına bağlı olduğu yazmaktadır. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler vardır.

Ârifi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü’ş-Şu’arâ* (Sungurhan, 2017: 537-539), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 57), *Şakâ’ik-i Nev’îzâde* (Donuk, 2017: 943-944), *Mecelletü’n-Nisâb* (2000: 400a), *Kâmûsu’l-A’lâm* (1996: 3042), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 932), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 443), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 610), *TDEA* (1977: I/158-159), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 41).

3.10. MURADÎ¹⁵

Sultan III. Murad’dır. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. 21 sene saltanat sürmüştür. 1003 Cemaziyelevvelinde (1595) vefat etmiştir. Vefatına “*Şâh-ı cihân oldu bin üçünde fevt*” mısrası tarih düşürülmüştür. Vefatından sonra tahta III. Mehmed geçmiştir.

“Muradî” mahlası ile Arapça, Farsça ve Türkçe şiirleri vardır. Tasavvufa dair *Fütûhât-ı Styâm* adlı bir kitap telif etmiştir. Nev’î Efendi kitaba “*Fütûhat-ı mülûkî*” lafzını tarih düşürmüştür.

Kaynakların çoğunda doğum tarihi 953 (1546-1547) olarak verilmiştir. *Sicill-i Osmanî*’de ve *Tuhfe-i Nâilî*’de vefat tarihi 8 Cemaziyelevvel 1003 (19 Ocak 1595) olarak, *TDVİA*’da ise 6 Cemaziyelevvel 1003 (17 Ocak 1595) olarak açıkça belirtilmiştir.

¹⁴ Kâtib Çelebi, eserin müellifi hakkında yanlış bilgi vermiştir. Sözü edilen eserin tam adı *Reşehât-ı ‘Aynü’l-hayât* olup Hüseyin Vâiz’in oğlu Fahreddin Ali Safi’ye aittir. Bkz. Adnan Karaismailoğlu. (1999). Hüseyin Vâiz-i Kâşifi. *TDVİA* (C. 19). Ankara: 17.

¹⁵ Muradî hakkındaki bilgiler “İntikâl-i Hazret-i Sultân Murâd-ı Sâlis ez-în ‘Âlem-i Fânî ve Cülûs-ı Veledeş Sultân Mehemmed ber-Taht-ı Cihân-bânî” ve “Zikr-i Müddet-i Pâdişâh-ı Mağfûr ve Ba’zı Âsâr ve İhsân-ı Mevfûr” kısımlarından derlenmiştir. Bkz. Zeynep Aycibin, *a.g.t.*, 264-267.

Kaynaklarda şiiirlerinden örnekler verilerek *Dîvân*'ı olduğu bilgisi aktarılmıştır.¹⁶ *Osmanlı Müellifleri*'nde Arapça, Farsça ve Türkçe *Dîvân*'larının olduğu da yazmaktadır.

Muradî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Gülşen-i Şu'arâ* (Solmaz, 2005: 99-101), *Tezkiretüş-ş-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 85-95), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 28), *Riyâzü'ş-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 38-39), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 497), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1057-1063), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 83), *Tuhfe-i Hattâtîn* (Koç, 2014: 463), *Kâfile-i Şu'arâ* (Kutlar Oğuz vd., 2012: 48-50), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 4255), *Sicill-i Osmanî* (Akbar, 1996: 27-28), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 839), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatcı, 2001: 948-949), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 303), *TDVİA* (Kütükoğlu, 2006: 172-176).

3.11. NEVÂLÎ EFENDİ

İsmi Nasuh'tur. Akhisarlıdır. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Anadolu kazaskeri Cafer Efendi'nin uzun zaman tezkireciliği hizmetinde bulunmuş, 961'de (1553-1554) mülazım olmuştur. Sahn ve Süleymaniye medreselerinde müderrislik yapmıştır. 990 Şabanında (1582) III. Mehmed'in şehzade hocası olup Manisa sancağına gitmiştir. 8 Cemaziyelevvel 1003'te (19 Ocak 1595) vefat etmiştir.

İlim ve marifetle meşhurdur. Şiir ve inşada orta hâllidir. *Kimyâ-i Saâdet*'i ve Aristo'ya ait *Kitâbü'l-siyâset*'i tercüme edip *Ferahnâme* ismini vermiştir.

Gülşen-i Şu'arâ, *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ* ve *TGDEİS*'de Saruhanlı olduğu yazmaktadır. *Sicill-i Osmanî*'de vefatı 8 Cemaziyelâhir 1003 (18 Şubat 1595) olarak bildirilmiştir. Türkçe şiiirleriyle birlikte Farsça şiiirlerinin de olduğu bilgisi *TGDEİS*'de ve *TDEA*'da geçmektedir. Kaynakların çoğunda şiiirlerinden örnekler verilmiştir.

Nevâlî Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Gülşen-i Şu'arâ* (Solmaz, 2005: 163-166), *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ* (Kılıç, 2010: 897-900), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1071-1072), *Sicill-i Osmanî* (Akbar, 1996: 1230),

¹⁶ *Dîvân*'ı Ahmet Kırkılıç tarafından doktora tezi olarak çalışılmıştır. Bkz. Ahmet Kırkılıç. (1985). *Sultan Üçüncü Murad (Muradî) Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divânının Tenkidli Metni* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Osmanlı Müellifleri (Saraç, 2016: 462), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 1097-1098), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 336), *TDEA* (1990: 42).

3.12. VUSÛLÎ

İsmi Hamza'dır. Kütahyalıdır. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Mülazım olduktan sonra Kadı Hüsâm ve Sahn medreselerinde müderrislik yapmıştır. 1002'de (1593-1594) Diyarbakır, 1003'te (1594-1595) Erzurum kadısı olmuştur. 1003 Şevvalinde (1595) vefat etmiştir.

İlim ve marifetle meşhurdur. "Vusûlî" mahlası ile şiirler yazmıştır.

Fezleke'de ve kaynaklarda eseri olduğuna dair bir bilgi verilmemişken şiirlerinden örnekler bulunmaktadır.

Vusûlî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 905-906), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1077-1078), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 436b), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 4688), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1665-1666), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 1173), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 532), *TDEA* (1998: 538).

3.13. BAKÂYÎ EFENDİ

İsmi Abdülbâki'dir. "Cimri Çingân" demekle bilinen bir macuncunun oğlu olduğu için "Macuncuzâde" olarak da bilinir. İzniklidir. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Hocasâde Kurd Çelebi'den ve İbrahim Efendi'den dersler alarak mülazım olmuştur. Manisa'da müderrisken şehzadeye (III. Murad) intisap edip yüksek mertebelere vasıl olmuştur. III. Murad tahta çıkınca Merdümiye Medresesi müderrisliği verilmiştir. Sonra Sahn Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. Sırasıyla Selanik, Galata ve Üsküdar kadılıklarında bulunmuştur. 1000'de (1591-1592) Mekke kadılığı tevcih edilmiş ama kabul etmemiştir. 2 Cemaziyelevvel 1003'te (13 Ocak 1595) nikâhlı karısının zulmü ile vefat etmiştir.

Şiir ve inşası vasat bir şairdir.

Rıza Tezkiresi'nde ismi Mehmed olarak geçmektedir. *Sicill-i Osmanî*'de vefatı 3 Cemaziyevvel 1003 (14 Ocak 1595) olarak verilmiştir. *TGDEİS*'de 1013'te (1604-1605) vefat ettiği bilgisi yanlıştır.

Fezleke'de şairliğine değinilmiş fakat hiçbir eserinden bahsedilmemiştir. Kaynaklarda mürettep *Dîvân*'ı olduğu yazmaktadır. Ayrıca *Gül ü Bülbül* ve *Şirvan Şâh ve Şemâvil Bânû* adlı mesnevilerinden de kaynaklarda bahsedilmektedir.¹⁷ Şiirlerinden örnekler bulunmaktadır.

Bakâyî Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Gülşen-i Şu'arâ* (Solmaz, 2005: 239-240), *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 239), *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 92-93), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 202), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 949-952), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 117-118), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 144b), *Kâfile-i Şu'arâ* (Kutlar Oğuz vd., 2012: 111), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 366), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 101), *TDEA* (1977: I/299), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 73), *TDVİA* (Aksoy, 1992: 360).

3.14. OSMAN

İsmi Osman'dır. Sivaslıdır. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. "Kasımpaşalı Emîr Efendi" demekle meşhurdur. Saçlarını uzattığı için "Saçlı Emîr" de denmiştir. Gazanfer Efendi'den tarikat dersleri almıştır. Uzun yıllar Kasımpaşa'da şeyhlik yapmış ve şöhret bulmuştur. Hakkında çıkan olumsuz düşüncelerden sonra Nûreddinzâde Efendi'ye müracaat edip hizmetinde bulunmuştur. 11 Zilkade 1003'te (18 Temmuz 1595) vefat etmiştir. Cezbe ile meşhurdur.

Fezleke'de ve kaynakların çoğunda Sivaslı olduğu söylene de *Sicill-i Osmanî*'de Kasımpaşalı olduğu yazmaktadır. Bu bilginin uzun yıllar Kasımpaşa'da şeyhlik yapmasından kaynaklı olduğu düşünülebilir.

Fezleke'de şairliğiyle ilgili bir bilgi yoktur. *Osmanlı Müellifleri*, *Tuhfe-i Nâilî* ve *TDVİA*'da "Hâşimî" mahlasını kullandığı bilgisi vardır. *Tuhfe-i Nâilî*'de *Dîvân*'ı

¹⁷ Bakâyî Efendi, *Gül ü Bülbül* mesnevisini III. Murad'a şehzadeliği sırasında sunmuştur. *Şirvan Şâh ve Şemâvil Bânû* adlı hikâyesini ise klasik öyküleme geleneğiyle kaleme almıştır. Bkz. Selami Ece. (2003). *Şirvan Şâh ve Şemâil Banu. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. (22): 79-88.

olduğu, *TDVİA*'da ise *Dîvânçe*'sinin olduğu yazmaktadır. Kaynakların çoğunda şiirlerinden örnekler bulunmaktadır.

Osman hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1238-1239), *Vefeyât-ı Ayvansarâyî* (Ekinci, 2011: 93-94), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1296), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 202), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 1194-1195), *TDVİA* (Uzun, 1997: 411-412).

3.15. CİNÂNÎ

İsmi Mustafa'dır. Bursalıdır. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Muallimzâde Efendi'den mülazım olup 1003'te (1594-1595) İvaz Paşa Medresesi'nde müderris olmuştur. 1004 Muharreminde (1595) vefat etmiştir.

“Cinânî” mahlası ile şöhretlidir. Üç dilde nazma ve nesre kâdirdir. Arapça, Farsça ve Türkçe şiirler yazmıştır. *Riyâzü'l-cinân* adında mesnevisi ve *Bedâiyü'l-âsâr* adında hikâyeleri bir araya getirdiği kitabı vardır.

Meşâ'irü'ş-Şu'arâ'da ismi Mehmed olarak geçmektedir. Mehmed ismi *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân*'da babasının adı olarak zikredilmiştir. *Tuhfe-i Nâilî*'de vefatı 4 Muharrem 1004 (9 Eylül 1595) şeklinde açıkça bildirilmiştir. Kaynaklarda *Dîvân*'ı olduğu bilgisi ve şiirlerinden de örnekler vardır. *Riyâzü'l-cinân*'ı ve *Dîvân*'ı hakkında çalışmalar yapılmıştır.¹⁸

Cinânî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ* (Kılıç, 2010: 494-495), *Tezkiretü'ş-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 275-276), *Riyâzü'ş-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 107-108), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 219-220), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1082-1086), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 126-127), *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân* (Donuk, 2016: 673-678), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 173b), *Kâfile-i Şu'arâ* (Kutlar Oğuz vd., 2012: 163-164), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 1839), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 398), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016:

¹⁸ *Riyâzü'l-cinân*'ı ve *Dîvân*'ı hakkında yapılan çalışmalar için bkz. Mahmut Şarlı. (1994). *Cinânî ve Riyâzü'l-Cinân*'ı (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.; Cihan Okuyucu. (1994). *Cinânî (Hayatı-Eserleri-Dîvânının Tenkidli Metni)*. Ankara: TDK Yayınları.

550-551), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 162-163), *TDEA* (1977: II/49), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 88-89), *TDVİA* (Okuyucu, 1993: 11-12).

3.16. TÛSÎ

İsmi Mustafa'dır. "Küçük Mustafa Efendi" demekle bilinmiştir. Tosyalıdır. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Garîk Arapzâde Efendi'den mülazım olmuştur. Bursa Yıldırım Han Medresesi'nde ve Süleymaniye Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. 1000'de (1591-1592) Şam kadısı olmuş, 1001'de (1592-1593) Mekke kadılığına nakledilmiştir. 13 Şevval 1004'te (10 Haziran 1596) vefat etmiştir. Kurşunlu Türbesi'ne defnedilmiştir.

İlim ve irfanla meşhurdur. "Tûsî" mahlasını kullanmıştır. *Ahlâkü's-Saltana* isminde kitabı ve *Risâle-i Selciyye*'si vardır.

Kaynaklarda şiirlerinden örnekler verilmiştir. *Sicill-i Osmanî*'de eserlerinin isminin *İtlâku's-Saltana* ve *Risâle-i Telciye* olarak yazılması yanlıştır.

Tûsî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 786-787), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1090-1091), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 304b), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 4309), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1179), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 840), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 593), *TDEA* (1986: 459), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 304).

3.17. FEHMÎ ÇELEBİ

Kınalızâde Fehmî Çelebi'dir. Asıl ismi Mehmed'dir. 972'de (1564-1565) babası Ali Efendi Şam kadısıyken doğmuştur. Kardeşi Hasan Çelebi, Bursa'da Sultaniye Medresesi'nde müderrisen onun hizmetinde bulunmuştur. Daha sonra Çivizâde Efendi'den mülazım olmuştur. Çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. 28 Ramazan 1004'te (26 Mayıs 1596) vefat etmiştir. Nişancı Paşa Camii haziresine defnedilmiştir.

İmtihan risalesi, makaleleri ve şiirleri vardır.

Sicill-i Osmanî'de ve *Tuhfe-i Nâilî*'de vefatı 28 Şevval 1004 (25 Haziran 1596) olarak verilmiştir. *Zübdetü'l-Eş'âr*'da mürettep *Dîvân*'ı olduğu yazmaktadır. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler bulunmaktadır.

Fehmî Çelebi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 684-688), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 67), *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 265-266), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 453), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1091-1094), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 153), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 3456), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 515), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 795), *TDEA* (1979: 177), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 134-135).

3.18. KADRÎ

İsmi Abdülkâdir'dir. Suûdî Efendi'nin oğludur. 970'te (1562-1563) doğmuştur. Hoca Sâdeddin Efendi'den mülazım olup çeşitli medreselerde müderrislik yapmıştır. 9 Zilhicce 1004'te (4 Ağustos 1596) vefat etmiştir. Karaman yakınlarında bulunan Mimar Sinan Mescidi'nin avlusuna defnedilmiştir. Vefatına "*İtdi Kadri Çelebi 'azm-i bekâ*" mısrası tarih düşürülmüştür.

"Kadrî" mahlası ile şiirleri ve *Dîvân*'ı vardır. Bazı surelerin tefsirine haşiye yazıp Arapça ve Farsça şiir söylemiştir.

Riyâzü's-Şu'arâ'da ve *TGDEİS*'de ismi Mehmed Kadri olarak geçmektedir. *Şakâ'ik-i Nev'izâde*'de ve *Tuhfe-i Nâilî*'de 980'de (1572-1573) doğduğu yazmaktadır. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler bulunmaktadır.

Kadri hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 271-273), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 459-464), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1094-1098), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 856), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 822-823), *TDEA* (1977: I/20), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 239).

3.19. HİLMÎ

Bakkalzâde Hilmî Çelebi'dir. Asıl ismi Bostan'dır. Bursalıdır. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Bahaeddînzâde Efendi'den mülazım olup müderrislik yapmıştır. Üsküdar'da müderrisken emekli olmuş, Şam'da ikamet etmeye başlamıştır. 1004'te (1595-1596) Şam'da vefat etmiştir.

İlim ve irfanla meşhurdur. "Hilmî" mahlası ile şiirleri vardır.

Fezleke'de ve kaynakların bir kısmında vefatı 1004 (1595-1596) olarak verilmiştir. *Riyâzü'ş-Şu'arâ*, *Zübdetü'l-Eş'âr*, *Rıza Tezkiresi*, *Tezkire-i Mucîb*, *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân*, *Tuhfe-i Nâilî* ve *TGDEİS*'de vefatı 1014 (1605-1606) olarak geçmektedir. *Rıza Tezkiresi*'nde "Halîmî" mahlasıyla yazılıdır. *Fezleke*'de ve kaynakların çoğunda şiirlerinden örnekler bulunmaktadır.

Hilmî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü'ş-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 303), *Riyâzü'ş-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 123-124), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 273-274), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1099-1100), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 168), *Tezkire-i Mucîb* (Altun, 1997: 28), *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân* (Donuk, 2016: 679), *Kâfile-i Şu'arâ* (Kutlar Oğuz vd., 2012: 238-239), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 1976), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 375), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 215), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 209-210).

3.20. ALİ SAFVETÎ

İsmi Ali'dir. İbrahim Gülşenî'nin torunu, Seyyid Hayâlî'nin oğludur. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. 977'de (1569-1570) babası vefat edince babasının yerine şeyh olmuştur. 5 Ramazan 1005'te (22 Nisan 1597) vefat etmiştir. Vefatından sonra yerine kardeşi Seyyid Hüseyin Efendi geçmiştir.

Şiirleri ve *Dîvân*'ı vardır.

Fezleke'de mahlası hakkında bilgi yoktur. *Esâmî-i Şu'arâ-yı Âmid*'de ve *Tuhfe-i Nâilî*'de şiirlerinden verilen örneklerde "Safvetî" mahlasını kullandığı görülmektedir. Kâtib Çelebi can çekişirken Farsça bir beyit söylediği rivayetini aktarmıştır. Aynı rivayet *Şakâ'ik-i Nev'izâde*'de de vardır.

Ali Safvetî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1241-1243), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1434), *Esâmî-i Şu'arâ-yı Âmid* (Güner ve Güner, 2003: 35), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tıtcı, 2001: 561).

3.21. BOSTANZÂDE MEHMED EFENDİ

İsmi Mehmed'dir. Bostan Mustafa Efendi'nin oğludur. 942'de (1535-1536) doğmuştur. Memleketi hakkında bilgi yoktur. Garîk Arapzâde Efendi, Kadızâde Efendi ve Ebussuûd Efendi'den dersler alıp 963'te (1555-1556) mülazım olmuştur. 966'da (1558-1559) Eski İbrahim Paşa Medresesi'nde müderrisliğe başlamıştır. Sahn, Süleymaniye ve Selimiye medreselerinde de müderrislik yapmıştır. Sırasıyla Şam, Bursa, Edirne, İstanbul ve Mısır kadılıklarında bulunmuştur. Çeşitli zamanlarda da kazaskerlik ve şeyhülislamlık verilmiştir. 1001 Saferinde (1592) üçüncü kez Rumeli kazaskeri, 1001 Şevvalinde (1593) ikinci kez şeyhülislam olmuştur. 24 Şaban 1006'da (1 Nisan 1598) vefat etmiştir. Şehzade Camii avlusuna defnedilmiştir.

Arapça ve Türkçe şiirler yazmıştır. Dilinde pelteklik vardır.

Fezleke'de ve kaynaklarda mahlası hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. *Tezkiretüş-Şu'arâ*'da ve *Şakâ'ik-i Nev'îzâde*'de şiirlerinden örnekler verilmiştir. Ayrıca kaynakların çoğunda Kanuni Sultan Süleyman için yazdığı mersiye den bahsedilir, *Fezleke*'de böyle bir bilgi yoktur.

Bostanzâde Mehmed Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretüş-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 747-751), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1116-1123), *Enîsü'l-Müsâmirîn* (Kazancıgil, 1996: 95), *Devhâtü'l-Meşâyih* (Yıldırım, 2014: 125-126), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 988), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 265), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tıtcı, 2001: 916), *TDEA* (1977: I/458-459), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 281), *TDVİA* (İpşirli, 1992: 311).

3.22. İLMÎ EFENDİ¹⁹

İsmi Mehmed'dir. Kadı Remzî Efendi'nin oğludur. Doğum tarihi ve memleketi hakkında bilgi yoktur. Ebussuûd Efendi'den mülazım olup Sahn, Süleymaniye ve Edirne Selimiye medreselerinde müderrislik yapmıştır. 994'te (1585-1586) Halep kadısı, 999'da (1590-1591) Bursa kadısı olmuştur. 1006'da (1597-1598) vefat etmiştir. Koğacı Dede Mescidi haziresine defnedilmiştir.

Şiirleri vardır. *Ferâiz* meselelerini nazmetmiştir.

İlmî Efendi hakkında *Fezleke*'de verilen bilgiler kaynakların çoğuyla örtüşmektedir. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

İlmî Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Gülşen-i Şu'arâ* (Solmaz, 2005: 159-160), *Meşâ'irü's-Şu'arâ* (Kılıç, 2010: 1095-1097), *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 571-573), *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 237), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 426), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1125-1126), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 794), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 695), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 226-227).

3.23. MEDHÎ

İsmi Mahmud'dur ve "Kara Mahmud" demekle meşhurdur. Geliboluludur. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Ebussuûd Efendi'den mülazım ve müderris olmuştur. 987'de (1579-1580) Kefe müftülüğü verilmiştir. Sırasıyla Maraş, Kütahya, Gelibolu ve Trablusşam kadılıklarında bulunmuştur. 1006'da (1597-1598) vefat etmiştir. Nimetî Çelebi vefatına "*Fâtiha Mahmûd Efendi rûhuna*" tarihini düşürmüştür.

"Medhî" mahlasını kullanmıştır. *Kalemiyye*'si vardır.

Zübdetü'l-Eş'âr'da "Mehdî" şeklinde yazması yanlıştır. *Osmanlı Müellifleri*'nde ve *Tuhfe-i Nâilî*'de vefatı 1007 (1598-1599) olarak geçmektedir. *Tuhfe-i*

¹⁹ Zeynep Aycibin hazırladığı doktora tezinde "Alemî Efendi" şeklinde okumuştur. Bkz. Zeynep Aycibin, *a.g.t.*, 333. Âtuf Efendi nüshası (nr. 1914) ve Nuruosmaniye nüshası (nr. 3153) incelendiğinde "İlmî Efendi" şeklinde okunması gerekmektedir.

Nâilî'de *Dîvân*'ı olduğu bilgisi vardır. Kaynakların çoğunda şiirlerinden örnekler de verilmiştir.

Medhî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Gülşen-i Şu'arâ* (Solmaz, 2005: 521), *Tezkiretüş-Ş-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 769), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 75), *Riyâzü'ş-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 295), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 496), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1127-1129), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 4238), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 936), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 807), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 942-943), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 278).

3.24. BEYÂNÎ

İsmi Mustafa'dır. "Cârullahzâde" demekle meşhur olmuştur. Rusçukludur. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Kestel Medresesi'nde müderrislik, Şam'da Havran kadılığı yapmıştır. Sonra Ekmel Efendi'ye bağlanıp tarikata girmiştir. 985 Muharreminde (1577) Ekmel Efendi vefat edince onun yerine şeyh olmuştur. 1006'da (1597-1598) vefat etmiştir.

Şiir ve inşaada mahirdir. Türkçe şiirleri vardır. Arapça nazımda benzeri nadirdir. Ebussuûd Efendi'nin *Kasîde-i Nûniyye*'sini tetebbu etmiştir.

Kâfile-i Şu'arâ'da verilen Niğbolulu olduğu bilgisi yanlıştır. Kaynakların çoğunda Beyânî'nin tezkiresi hakkında bilgi varken *Fezleke*'de hiç değinilmemiştir. *Tuhfe-i Hattâtîn*'de üç dilde şiirlerinin olduğu yazmaktadır. Kaynakların çoğunda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Beyânî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ* (Kılıç, 2010: 446-448), *Tezkiretüş-Ş-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 247-248), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 33-34), *Künhü'l-Ahbâr* (İsen, 1994: 295), *Riyâzü'ş-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 96), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 207), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1244-1245), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 119), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 164b), *Tuhfe-i Hattâtîn* (Koç, 2014: 487-488), *Kâfile-i Şu'arâ* (Kutlar Oğuz vd., 2012: 122), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 1423), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 372), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 520), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı,

2001: 114), *TDEA* (1977: I/412), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 75-76), *TDVİA* (İsen, 1992: 32).

3.25. NEV'Î

“Nev'î Efendi” demekle bilinen usta şairdir. İsmi Yahya'dır. Süleymaniye şeyhlerinden Pîr Ali Efendi'nin oğludur. 940'ta (1533-1534) Malkara'da doğmuştur. 971 Saferinde (1563) mülazım olup müderrislik yapmıştır. 998'de (1589-1590) Bağdat'a kadı olmuşken Şehzade Mustafa'nın eğitimi için görevlendirilmiştir. Şehzadelerden Bayezid, Osman ve Abdullah'ın da hocalığı kendisine verilmiş, beş sene kadar o hizmette bulunmuştur. 30 Zilkade 1007'de (24 Haziran 1599) vefat etmiştir. Şeyh Vefa Camii haziresine defnedilmiştir.

Birçok alanda eser vermiştir. *Dîvân*, *Hasb-i hâl*, *Tûtî ve Zâğ Münâzarası* manzum eserlerindedir. III. Murad'ın emriyle yazdığı *Fusûs Şerhi*, *Netâyicü'l-fünûn*, *Muhassilü'l-keîâm*, *Akâid Tercümesi*, *Nevâ-yı Uşşâk*, *Hızır ve Mûsâ Kıssası Tercümesi* ve *Hâce-i Cihân Münşeâtı Tercümesi* de mensur eserlerindedir. Hocasâde Efendi'nin *Tehâfüt*'üne ve *Heyâkil-i Nûr*'a haşiyesi vardır. Fenârî'nin *Risâle-i Kudsiyye*'sine şerh yazmıştır.

Nev'î hakkında *Fezleke*'de verilen bilgiler kaynakların çoğuyla örtüşmektedir. *Rıza Tezkiresi*'nde vefatının 1027 (1617-1618) olarak geçmesi yanlıştır. *Fezleke*'de ve kaynaklarda “Nev'î” mahlasıyla şiirlerinden örnekler vardır. Eserleri hakkında birçok çalışma yapılmıştır.²⁰

Nev'î hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren başlıca kaynaklar ise şunlardır: *Gülşen-i Şu'arâ* (Solmaz, 2005: 549-552), *Meşâ'irü's-Şu'arâ* (Kılıç, 2010: 903), *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 870-872), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 84-85), *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 322-326), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 566-581), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1134-1158), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009:

²⁰ Eserleri hakkında yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır: *Nev'î Divanı*. (1977). (M. Tulum, M. A. Tanyeri, haz.). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.; Mustafa Nejat Sefercioğlu. (1990). *Nev'î Divanı'nın Tahlili*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.; Nadir İlhan. (1992). *Nev'î Efendi Netâyicü'l-Fünûn ve Mehâsinü'l-Mütûn (Giriş-Metin-Dizinler)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

221-223), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 430a), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 4621), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1252), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 865-867), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 1113-1114), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 337), *TDEA* (1990: 42-43), *TDVİA* (Sefercioğlu, 2007: 52-54).

3.26. ALİ DEDE

İsmi Ali'dir. Bosnalıdır. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Nûreddinzâde Efendi'nin hizmetinde bulunmuştur. Zigetvar'da Kanuni Sultan Süleyman'ın türbesinde şeyhlik yaptığı için "Türbe Şeyhi" unvanıyla meşhur olmuştur. Uzun süre orada şeyhlik yaptıktan sonra Satırcı Mehmed Paşa'nın daveti ile Varad seferine gitmiştir. Sefer dönüşünde 1007'de (1598-1599) vefat etmiştir. Zigetvar'a defnedilmiştir.

Mürşid-i kâmilidir. *Evâil ü Evâhir* cem etmiştir. *Esiletü'l-hikem* adında bir telifi ve birçok risalesi vardır.

Fezleke'de ve kaynaklarda eserlerinden bahsedilmiştir fakat şairliğine dair bir bilgi verilmemiştir.²¹

Ali Dede hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'iki-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1243-1244), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 264), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç 2016: 124-125), *TDVİA* (Tayşi, 1989: 386).

3.27. HOCA SÂDEDDİN EFENDİ

İsmi Sâdeddin'dir. Yavuz Sultan Selim'in nedimi Hasan Can Efendi'nin oğludur. 943'te (1536-1537) İstanbul'da doğmuştur. 963'te (1555-1556) Ebussuûd Efendi'den mülazım olmuştur. Çeşitli medreselerde müderrislik yapmıştır. III. Murad'ın cülusuyla devletin önemli isimlerinden birisi hâline gelmiştir. 1006 Şabanında (1598) Şeyhülislam Bostanzâde Mehmed Efendi vefat edince şeyhülislamlık verilmiştir. Her

²¹ Ali Dede'nin "Harîmî" mahlasını kullanan bir şair olduğu Adem Ceyhan'ın bir makalesinde aktarılmıştır. Bkz. Adem Ceyhan. (2003). Harîmî'nin Hz. Ali'den Kırk Vecize Tercümesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 1(2): 45-58.

cuma Ayasofya Camii'nde gelen sorulara üç dilde manzum ve mensur cevaplar vermiştir. 12 Rebûlevvel 1008'de (2 Ekim 1599) vefat etmiştir.

Üç dilde şiir yazmıştır. *Tâcü't-tevârih* adında Osmanlı tarihi vardır.²² Molla Lâri'nin Farsça *Mirâtü'l-Edvâr* adlı tarihinin tercümesini yapmıştır. *Risâletü'l-Kuşeyriye*'yi de tercüme ettiği rivayet edilir.

Hoca Sâdeddin Efendi hakkında *Fezleke*'de verilen bilgiler kaynakların çoğuyla örtüşmektedir. Ayrıca devrin ileri gelenlerinden çoğu kendisinden mülazım olduğu için *Fezleke*'de adı sıkça geçmektedir. Câmî Çelebi'nin bu konuyla ilgili bir şiiri *Fezleke*'de aktarılmıştır.

Fezleke'de mahlası hakkında bilgi verilmemiştir. *Zübdetü'l-Eş'âr*'da ve *Tuhfe-i Nâilî*'de "Sa'dî" mahlasıyla yazılıdır. Kaynakların çoğunda şiirlerinden örnekler bulunmaktadır.

Hoca Sâdeddin Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 106-122), *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 181-182), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 349), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1163-1168), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 244-245), *Devhâtü'l-Meşâyih* (Yıldırım, 2014: 128-129), *Tuhfe-i Hattâtîn* (Koç, 2014: 364), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 2568), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1415), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 1013-1014), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 429), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 402), *TDVİA* (Turan, 1998: 196-198).

3.28. MİRÎ

İsmi Yahya'dır. "Keçi Mîrzâde" demekle meşhur olmuştur, halk yanlışlıkla "Keşmîrîzâde" demiştir. Doğum tarihi ve memleketi hakkında bilgi yoktur. Hasan Bey Efendi'den mülazım olup müderrislik yapmıştır. 995 Zilhiccesinde (1587) Mirzâ Mahdûm'un vefatından sonra onun yerine nakibüleşraf olmuştur. 997'de (1588-1589) Sultan Selim Medresesi, 998'de (1589-1590) Süleymaniye Medresesi müderrisliği

²² *Tâcü't-tevârih*, İsmet Parmaksızoğlu tarafından sadeleştirilerek yayımlanmıştır. Bkz. Hoca Sadeddin Efendi. (1979). *Tâcü't-tevârih* (C. I-V) (İ. Parmaksızoğlu, haz.). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

verilmiştir. Daha sonra Galata ve Üsküdar kadılıklarında bulunmuştur. 1008 Rebûlâhîrinde (1599) vefat etmiştir. Arap Ahmed Türbesi'ne defnedilmiştir.

“Mîrî” mahlası ile şiirleri vardır. Assâr'ın *Mihr ü Müşteri*'sini tercüme etmiştir.²³

Fezleke'de memleketi hakkında bilgi verilmemişken kaynakların çoğunda Bursalı olduğu yazmaktadır. *Sicill-i Osmanî*'de vefatı Şevval 1008 (1600) olarak bildirilmiştir. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler bulunmaktadır.

Mîrî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 816-817), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 79), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1168-1169), *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân* (Donuk, 2016: 727), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 4512), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1674), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 992-993), *TDEA* (1986: 377), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 292).

3.29. BÂKÎ

Sultânü's-Şu'arâ Bâkî Efendi'dir. Asıl ismi Mahmud'dur fakat imzalarında Abdülbâki yazmıştır. 933'te (1526-1527) doğmuştur. Babası Fatih Camii'nin müezzinlerinden olup 973'te (1565-1566) vefat etmiştir. Uzun zaman Karamanîzâde Mehmed Efendi'nin hizmetinde bulunan Bâkî, daha sonra Kadızâde Efendi'nin derslerine dâhil olmuş, Halep'e onun naibi olarak gitmiştir. 971 Ramazanında (1564) mülazım olup çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır.

987 Muharreminde (1579) Mekke, 988'de (1580-1581) Medine, 992'de (1584-1585) İstanbul kadılıkları verilmiştir. İki defa Anadolu kazaskeri, üç defa da Rumeli kazaskeri olmuştur. 23 Ramazan 1008'de (7 Nisan 1600) vefat etmiştir. Edirnekapı dışında medfundur. Hâdî-i Bağdadî şairin vefatına “*Bâkî Efendi gitdi 'ukbâya bin sekizde*” mısrasını tarih düşürmüştür.

²³ Günümüzde iki nüshası bilinen bu eser, Mustafa Arslan tarafından yayımlanmıştır. Bkz. Mustafa Arslan. (2013). *Mîrî, Mihr ü Müşteri (İnceleme-Karşılaştırma-Metin)*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Dîvân sahibidir.²⁴ *Maâlimü'l-yakîn*, *Fezâil-i cihâd* ve *Târîh-i Mekke*²⁵ adında tercümeleri vardır.

Bâkî hakkında *Fezleke*'de verilen bilgiler kaynakların çoğuyla örtüşmektedir. *Fezleke*'de ve kaynaklarda şiirlerinden örnekler de verilmiştir.

Bâkî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren başlıca kaynaklar ise şunlardır: *Latîfî Tezkiresi* (Canım, 2000: 186), *Gülşen-i Şu'arâ* (Solmaz, 2005: 160-163), *Meşâ'irü's-Şu'arâ* (Kılıç, 2010: 409-415), *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 221-230), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 32), *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 82-89), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 164-202), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1173-1189), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 109-114), *Vefeyât-ı Ayvansarâyî* (Ekinci, 2011: 194), *Kâfile-i Şu'arâ* (Kutlar Oğuz vd., 2012: 101-104), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 1203-1204), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 104-105), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 520-522), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 83-84), *TDEA* (1977: I/300-303), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 66), *TDVİA* (Çavuşoğlu, 1991: 537-540).

3.30. MEMİCÂN EFENDİ

İsmi Mehmed'dir. "Memicân Efendi" demekle meşhur olmuştur. Doğum tarihi, ailesi ve memleketi hakkında bilgi yoktur. Bazı şeyhlerden tarikat dersleri aldıktan sonra şeyh olmuştur. Uzun yıllar zikir ve tevhide devam etmiştir. 1008 Zilkadesinde (1600) vefat etmiştir.

Fezleke'de hayatı hakkında çok az bilgi verilmiş, şairliğine hiç değinilmemiştir. Kaynakların çoğunda ise Saruhanlı olduğu ve şair olduğu yazmaktadır.

²⁴ *Dîvân*'ı hakkında birçok çalışma yapılmıştır. On iki nüshasına dayalı tenkitli metni Sabahattin Küçük tarafından doktora tezi olarak çalışılmış ve yayımlanmıştır. Bkz. Sabahattin Küçük. (2015). *Bâkî Dîvânı* (3. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.

²⁵ *Fezleke*'de *Târîh-i Mekke* olarak zikredilen bu tercümenin asıl ismi *Fezâ'il-i Mekke*'dir. Eserde Mekke'nin tarihinden ve Osmanlı sultanlarının Mekke'deki hayratından bahsedilmektedir. Bkz. Mehmet Çavuşoğlu. (1991). *Bâkî. TDVİA* (C. 4). Ankara: 540.

TDVİA'da ise *Dîvânçe*'sinin olduğu bilgisi vardır.²⁶ *Vefeyât-ı Ayvansarâyî, Osmanlı Müellifleri* ve *Tuhfe-i Nâilî*'de şairlerinden örnekler verilmiştir.

Memicân Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1247), *Vefeyât-ı Ayvansarâyî* (Ekinci, 2011: 106-107), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 408a), *Sicill-i Osmanî* (Akbaýar, 1996: 1028), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 173), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 980), *TDVİA* (Kılıç, 2004: 86-87).

3.31. AHMED HAN

Gilân hâkimi iken Şah Abbas'tan kurtulup 1001'de (1592-1593) Osmanlı Devleti'ne iltica etmiştir.²⁷ Memleketinden ayrı kalmış, birkaç sene padişahın misafiri olmuştur. 1008'de (1599-1600) vefat etmiştir.

Fezleke'de şairliğine dair açık bir ifade olmasa da vatanından ayrıyken gurbette çektiği sıkıntıları anlatan bir şiirine yer verilmiştir. Vefatı *Sicill-i Osmanî*'de 1009 (1600-1601) olarak geçmektedir.

Ahmed Han hakkında *Fezleke* dışında bilgi verdiği tespit edilen tek kaynak *Sicill-i Osmanî*'dir (Akbaýar, 1996: 191).

3.32. MA'SÛM

İsmi Masum'dur. Mervlidir. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Hoca Sâdeddin Efendi'ye intisap edip mülazım olmuştur. Eğriboz, Çatalca ve Tırhala'da defalarca müfettişlik yapıp Çatalca'da ikamet etmiştir. 1007'de (1598-1599) İbrahim Paşa serdar olunca ordu kadılığı, daha sonra Yenişehir kadılığı verilmiştir.

²⁶ *Dîvânçe*'sinin günümüzde iki nüshası bilinmektedir. Bilinen iki nüshasında toplam altmış altı şiir bulunmaktadır. Şiirler Ramazan Ekinci tarafından makale olarak yayımlanmıştır. Bkz. Ramazan Ekinci. (2017). Memi Cân-ı Saruhanî ve Dîvânçesi. *Sufî Araştırmaları*. 8(15): 65-118.

²⁷ Ahmed Han'ın Osmanlı Devleti'ne sığınması Osmanlı Devleti ile Safevi Devleti arasında diplomatik bir soruna neden olmuştur. Sorunun çözümü için Şah Abbas ile Hoca Sâdeddin Efendi mektuplaşmışlardır. Hoca Sâdeddin Efendi bir mektubunda Ahmed Han'ın şair olduğuna da değinmiştir. Bkz. Cihat Aydoğmuşoğlu. (2011). *Şah Abbas ve Zamanı* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 78-90.

1010'da (1601-1602) Çatalca'da vefat etmiştir. Vefatına “*Rûh-ı Ma’sûmu ide kasr-ı cinânda ebedî*” mısrası tarih düşürülmüştür.

Farsça ve Türkçe şiirleri ve inşası vardır.

Kâmûsu'l-A'lâm'da ismi Mehmed, *Tezkiretü's-Şu'arâ*'da ve *Tuhfe-i Nâilî*'de ise Mehmed Ma'sûm olarak yazılıdır. Kaynaklarda “Ma'sûm” mahlasıyla Farsça ve Türkçe şiirlerinden örnekler bulunmaktadır.

Ma'sûm hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 791-792), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1212-1213), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 4328), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 932), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 967), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 276).

3.33. TEVFİK

İsmi Tefvik'tir. Gîlânlıdır. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Gîlân'da tahsilini tamamladıktan sonra Diyarbakır'a gitmiştir. Diyarbakır'da ilim meclislerinde bulunmuş, daha sonra İstanbul'a giderek Hoca Sâdeddin Efendi'ye intisap etmiştir. 1002'de (1593-1594) Eyüp'te müderrislik yapmıştır. 1010'da (1601-1602) vefat etmiştir.

Türkçe ve Farsça şiire ve inşaya kâdirdir.

Tefvik hakkında *Fezleke*'de verilen bilgiler kaynakların çoğuyla örtüşmektedir.

Tefvik hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1214), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1629), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 130), *TDEA* (1998: 330).

3.34. KEFEVÎ HÜSEYİN EFENDİ

İsmi Hüseyin'dir. Kefelidir. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Medine kadısı Davudzâde Efendi'den mülazım olup çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. 1007'de (1598-1599) Kudüs kadısı, 1008'de (1599-1600) Mekke kadısı olmuştur. 1010'da (1601-1602) vefat etmiştir. Mekke'de medfundur.

Mensur ve manzum mazmunları daima hatırlanan şairlerdendir. *Buhârî* ve *Müslim* şerhlerine haşiyesi vardır. *Gülistân*'a Türkçe şerh yazmıştır. Fal bakanların hikâyelerini bir araya getirmiş ve *Fâlnâme* ismini vermiştir. Niksârîzâde Efendi ile makaleleri ve risaleleri meşhurdur. Nağmeleri ve besteleriyle musikide de ustadır.

Riyâzü'ş-Şu'arâ, *Zübdetü'l-Eş'âr*, *Rıza Tezkiresi* ve *Tuhfe-i Nâilî*'de vefatı 1012 (1603-1604) olarak geçmekteyse de *TDVİA*'da 27 Safer 1010 (27 Ağustos 1601) şeklinde açıkça bildirilmiştir. *TDVİA*'da üç dilde şiir söylediği de yazmaktadır. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Kefevî Hüseyin Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü'ş-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 297-298), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 38), *Riyâzü'ş-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 122), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 272-273), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1220-1223), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 182), *Kâfile-i Şu'arâ* (Kutlar Oğuz vd., 2012: 216-218), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 1958), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 700), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 289), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tadcı, 2001: 200), *TDEA* (1981: 299-300), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 220), *TDVİA* (Akpınar, 2002: 186-188).

3.35. MEDHÎ ÇELEBİ

İsmi İlyas'tır. Doğum tarihi, ailesi ve memleketi hakkında bilgi yoktur. Sipahilikten tezkireciliğe yükselmiştir. Veziriazam İbrahim Paşa'nın tezkireciliğini yaptıktan sonra reisülküttap olmuştur. 1009'da (1600-1601) Kaniye fethi hakkında nâmeler yazmıştır. Vezir ve serdar olan Yemişçi Hasan Paşa'nın hizmetinde bulunmuştur. 1011 Şabanında (1603) Belgrad'da vefat etmiştir.

İlim ve irfan sahibi bir ediptir. Arapça inşası ve risaleleri vardır.

Fezleke'de şairliğine dair açık bir ifade yoktur. *Şakâ'ik-i Nev'îzâde*'de can çekişirken Farsça bir beyit yazıp ahbablarından birine gönderdiği aktarılır. Aynı beyit *Tuhfe-i Nâilî*'de de geçmektedir.

Medhî Çelebi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1234-1235), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 796), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tadcı, 2001: 943).

3.36. ADLÎ²⁸

Sultan III. Mehmed'dir. III. Murad'ın vefatından sonra 1003'te (1594-1595) tahta çıkmıştır. Saltanatı 9 yıl 2 ay sürmüştür. 18 Recep 1012'de (22 Aralık 1603) vefat etmiştir. Vefatından sonra tahta I. Ahmed geçmiştir.

“Adlî” mahlasını kullanmıştır.

Fezleke'de III. Mehmed'in evlatları, hocaları, veziriazamları, şeyhülislamı, Rumeli ve Anadolu kazaskerleri detaylı bir şekilde yazılmıştır. *Fezleke*'de ve kaynakların çoğunda mahlası “Adlî” olarak yazılıyken *TDEA*'da “Adnî” olarak yazılmış ve orta derecede şairliği olduğu ifade edilmiştir. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler de verilmiştir.

Fezleke'de vefatı 18 Recep 1012 (22 Aralık 1603) olarak bildirilmişken *Sicill-i Osmanî*'de 17 Recep 1012 (21 Aralık 1603), *TDVİA*'da 16 Recep 1012 (20 Aralık 1603) olarak geçmektedir.

Adlî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Riyâzü'ş-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 39-40), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1280-1282), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 84), *Vefeyât-ı Ayvansarâyî* (Ekinci, 2011: 175-176), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 23), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tıncı, 2001: 1257), *TDEA* (1977: I/39-40), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 11), *TDVİA* (Emecen, 2003: 407-413).

3.37. DUKADİNZÂDE OSMAN BEY

İsmi Osman'dır. Dedesi Yavuz Sultan Selim'in vezirlerinden Dukadinzâde Ahmed Paşa, babası Kanuni Sultan Süleyman devrinde Mısır beylerbeyliğinden azledilmiş olan Dukadinzâde Mehmed Paşa'dır. Doğum tarihi ve memleketi hakkında bilgi yoktur. Ebussuûd Efendi'den mülazım olup müderrislik yapmıştır. Selanik, Yenişehir, Üsküdar, Mekke ve Mısır kadılıklarından sonra 1008 Şevvalinde (1600) İstanbul kadısı olmuştur. 1010'da (1601-1602) üçüncü defa Mısır kadısı olup 1011'de

²⁸ Adlî hakkındaki bilgiler “İntikâl-i Hazret-i Sultân Murâd-ı Sâlis ez-în ‘Âlem-i Fânî ve Cülûs-ı Veledeş Sultân Mehemmed ber-Taht-ı Cihân-bânî” ve “İntikâl-i Sultân Mehemmed Hân ez-în Cihân ve Cülûs-ı Sultân Ahmed Hân” kısımlarından derlenmiştir. Bkz. Zeynep Aycibin, *a.g.t.*, 264-266; 452.

(1602-1603) azledilmiştir. 1012 Saferinde (1603) vefat etmiştir. Âşık Paşa Camii haziresine defnedilmiştir.

Ezhârü'l-cemâil adında Türkçe eseri vardır.

Fezleke'de şairliğine dair bir bilgi yoktur. *TDEA*'da ise müverrih ve şair olarak geçmektedir. *Osmanlı Müellifleri*'nde ve *TDEA*'da *Hamse*'sinin ve tercümelerinin olduğu yazmaktadır.

Dukadinzâde Osman Bey hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1231-1233), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1287), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 319), *TDEA* (1977: II/386).

3.38. KINALIZÂDE HASAN ÇELEBİ

İsmi Hasan'dır. Kınalızâde Ali Efendi'nin oğludur. 953'te (1546-1547) babası Bursa'da Hamza Bey Medresesi müderrisiyken doğmuştur. 973'te (1565-1566) Ebussuûd Efendi'den mülazım olup müderrisliğe başlamıştır. Sahn ve Süleymaniye medreselerinde müderrislik yapmıştır. Halep, Mısır ve Edirne kadılıklarından sonra 1007'de (1598-1599) Bursa kadısı olmuştur. Sonra Gelibolu, Eyüp ve 1011 Saferinde (1602) Eski Zağra kadılığı verilmiştir. 1012 Şevvalinde (Mart 1604) Reşîd kadısıyken vefat etmiştir.

Dürer ü Gurer'e haşiyesi vardır. Eserlerinden en çok bilineni *Tezkiretü's-şu'arâ*'dır.²⁹ *Tezkiretü's-şu'arâ*, Kınalızâde Ali Efendi'nin *Ahlâk*'ından sonra Türkçe münşeatta en çok rağbet gören kitaplardan olmuştur.

Rıza Tezkiresi'nde vefatı 1011 (1602-1603) olarak geçmektedir. *TDVİA*'da ise 12 Şevval 1012 (14 Mart 1604) şeklinde açıkça bildirilmiştir. Kaynaklarda *Dîvân*'ı olduğuna dair bilgi olmasa da şiirlerinden örnekler verilmiştir.

²⁹ *Tezkiretü's-şu'arâ* hakkında İbrahim Kutluk ve Aysun Eyduran Sungurhan tarafından yapılan çalışmalar için bkz. İbrahim Kutluk. (1981). *Tezkiretü's-şuarâ* (C. I-II). Ankara: TTK Yayınları.; Aysun Eyduran Sungurhan. (1999). *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü's-Şu'ara (İnceleme-Tenkitli Metin)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kınalızâde Hasan Çelebi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren başlıca kaynaklar ise şunlardır: *Riyâzü'ş-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 119-120), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 271), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1299-1301), *Enîsü'l-Müsâmirîn* (Kazancıgil, 1996: 98), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 170), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 184a), *Kâfile-i Şu'arâ* (Kutlar Oğuz vd., 2012: 208-209), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 3697), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 624), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 808), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 193-194), *TDEA* (1981: 130-131), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 186), *TDVİA* (İsen, 2002: 417-418).

3.39. NÂMÎ EFENDİ

İsmi Mehmed'dir. Acemzâde Mîrek'in oğludur. Doğum tarihi ve memleketi hakkında bilgi yoktur. Muallimzâde Efendi'den mülazım olmuştur. Çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. 1008'de (1599-1600) Sahn Medresesi müderrisliği, 1010'da (1601-1602) Gelibolu kadılığı verilmiştir. 1012 Zilkadesinde (1604) vefat etmiştir.

İlmi ve irfanıyla meşhurdur. *Dîvân*'ı vardır.

Riyâzü'ş-Şu'arâ, *Zübdetü'l-Eş'âr* ve *TGDEİS*'de vefatı 1013 (1604-1605) olarak geçmektedir. *Fezleke*'de ve kaynaklarda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Nâmî Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü'ş-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 833-835), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 80), *Riyâzü'ş-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 309-310), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 528-530), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1301-1303), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 418b), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1228), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 1026), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 319).

3.40. HALÎMÎ

Rum âlimlerinden Ahîzâde Abdülhalim Efendi'dir. Asıl ismi Abdülhalim'dir. Anadolu kazaskerliğinden emekliyken vefat eden Mehmed Efendi'nin oğludur. 963'te (1555-1556) doğmuştur. Çeşitli yerlerde ders gördükten sonra İstanbul'a gelmiştir. 981'de (1573-1574) Ebussuûd Efendi'den mülazım olup müderrislik yapmıştır. Bursa ve Edirne kadılıklarından sonra 1004'te (1595-1596) İstanbul kadılığı verilmiştir. 1005'te (1596-1597) ve 1008'de (1599-1600) Anadolu kazaskeri, 1010'da (1601-1602)

Rumeli kazaskeri olmuştur. 24 Muharrem 1013'te (22 Haziran 1604) şirpençeden vefat etmiştir. Hâşimî vefatına “*Cinân ola Ahîzâde Efendi'nin câyi*” mısrasını tarih düşürmüştür.

“Halîmî” mahlası ile şiirleri şöhret bulmuştur. *Şevâhidü'n-nübüvve*'yi tercüme etmiştir.³⁰ İmtihan risalesi, mütalaa ettiği ilmî kitapların kenarlarında makaleleri ve *Hidâye*'ye şerhi bulunmaktadır. *Miftâh, Câmîü'l-fusûleyn, Dürer ü Gurur* ve *Eşbâh* adlı eserlere de haşiyeleri vardır.

Şakâ'ik-i Nev'îzâde'de ve *Sicill-i Osmanî*'de vefatı 14 Muharrem 1013 (12 Haziran 1604) olarak geçmektedir. *Fezleke*'de ve kaynakların çoğunda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Halîmî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 306-308), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 38), *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 124-125), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 274), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1306-1312), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 167), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 188b), *Tuhfe-i Hattâtîn* (Koç, 2014: 227), *Kâfile-i Şu'arâ* (Kutlar Oğuz vd., 2012: 246-247), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 1978), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 111), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 240), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 220-221), *TDEA* (1977: I/19), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 176), *TDVİA* (Güleç, 1988: 548).

3.41. KADRÎ

Asıl ismi Abdülkâdir olan Nakîb Efendi'dir. Kayserilidir. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Bahaeddînzâde Efendi'den mülazım olup Kayseri'de kadılık yapmıştır. 1008 Rebûlâhîrinde (1599) İstanbul'a davet edilmiş, Nakîb Yahya Efendi'nin ölümünden sonra boş kalan nakibüleşraflık kendisine verilmiştir. Bu göreviyle meşgulken 1013 Cemaziyevvelinde (1604) vefat etmiştir. Vefatından sonra yeri Yavuz Efendi'ye verilmiştir.

³⁰ Abdurrahman-ı Câmî'ye (ö. 898/1492) ait olan bu Farsça eser Hz. Peygamber'in nübüvvetinin delilleriyle ilgilidir. Eserin birçok tercümesi yapılmıştır. Ahîzâde Abdülhalim Efendi tarafından yapılan tercümenin yazmaları ise günümüze kadar ulaşmıştır. Bkz. Mustafa Öz. (2010). *Şevâhidü'n-nübüvve. TDVİA* (C. 39). Ankara: 20.

İlim ve marifetle meşhurdur. “Kadrî” mahlası ile şiirleri vardır.

Kadrî hakkında *Fezleke*'de verilen bilgiler kaynakların çoğuyla örtüşmektedir. Kaynaklarda şairin şiir örneği bulunmamaktadır.

Kadrî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1312), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 855), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 823), *TDEA* (1977: I/20).

3.42. MUHYİDDİN

Edirneli Etmekçizâde'dir. Asıl ismi Muhyiddin'dir. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Kardeşi Mısır'da defterdarken Mısır'a gitmiştir. Daha sonra hacca gidip gelmiş ve Kahire'de ikamet etmeye başlamıştır. Gülşenîzâde Seyyid Ali Safvetî'ye biat edip hizmetinde bulunmuş ve damadı olup hilafet rütbesine sahip olmuştur. 1014'te (1605-1606) vefat etmiştir.

Şiir ve inşa kâdirdir. *Bâleybelen*³¹ adında bir lügati vardır.

TDVİA'da isminin Muhammed, lakabının Muhyiddin olduğu yazmaktadır. *Gülşen-i Şu'arâ*, *Kühü'l-Ahbâr* ve *Osmanlı Müellifleri*'nde “Muhyî” mahlasını kullandığı bilgisi vardır. *Fezleke*'de sadece *Bâleybelen* adlı eserinden bahsedilmişken kaynaklarda daha fazla eseri hakkında bilgi verilmiştir. *Osmanlı Müellifleri*'nde ve *TDVİA*'da *Dîvân*'ı olduğu yazmaktadır.

Muhyiddin hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Gülşen-i Şu'arâ* (Solmaz, 2005: 529-530), *Kühü'l-Ahbâr* (İsen, 1994: 325), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1517-1518), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1104-1105), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 173-174), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 933), *TDVİA* (Yazıcı, 2006: 79-81).

³¹ Eser üzerinde çalışma yapan Mustafa Koç, Kâtib Çelebi'nin *Fezkeke*'sinde bu esere temas ettiği bilgisini aktarır. Bkz. Mustafa Koç. (2011). *Bâleybelen* (İkinci Basım). İstanbul: Klasik Yayınları, 62.

3.43. DERVİŞ

İsmi Dervîş'tir. "Taluyzâde" demekle meşhur olmuştur. Şamlıdır. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Mülazım olduktan sonra müderrislik yapmıştır. 1012'de (1603-1604) Şam müftülüğü verilmiştir. 1015 Rebülevvelinde (1606) vefat etmiştir.

Arapça şiirleri vardır. Mevlânâ Şihâb *Cenâyâ ez-zevâyâ* adlı eserinde Dervîş'i zikredip methetmiştir.

Dervîş hakkında *Fezleke*'de verilen bilgiler kaynaklarla örtüşmektedir. Sadece *Şakâ'ik-i Nev'îzâde*'de ve *Sicill-i Osmanî*'de "Taluyzâde" yerine "Tâlevîzâde" şeklinde bir yazım tercihi söz konusudur.³²

Dervîş hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1338-1339), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 412), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 277).

3.44. BAKÂYÎ

İsmi Abdülbâki'dir. Sahn Medresesi müderrislerinden Dursun Efendi'nin oğludur. 950'de (1543-1544) doğmuştur. 973'te (1565-1566) Ebussuûd Efendi'den mülazım olmuştur. Çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. 1003'te (1594-1595) Mekke kadılığı; daha sonra sırasıyla Üsküdar, Diyarbakır, Tire, Bayındır, Selanik, Yenişehir, Bursa ve Mısır kadılıkları verilmiştir. 8 Ramazan 1015'te (7 Ocak 1607) kadı iken vefat etmiştir.

"Bakâyî" mahlasını kullanmıştır.

Bakâyî hakkında *Fezleke*'de verilen bilgiler kaynakların çoğuyla örtüşmektedir. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler bulunmaktadır.

Bakâyî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 238-239), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 32), *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 92), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 203), *Şakâ'ik-i*

³² Bu çalışmada Zeynep Aycibin'in doktora tezi metni esas alındığı için "Taluyzâde" şeklinde aktarılmıştır. Bkz.: Zeynep Aycibin, *a.g.t.*, 524.

Nev'izâde (Donuk, 2017: 1346-1349), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 117), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 144b), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 1330), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 101), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 101-102), *TDEA* (1977: I/299), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 73).

3.45. HİLMÎ

İsmi Abdullah'tır. Vahyîzâde Efendi'nin oğludur. Doğum tarihi ve memleketi hakkında bilgi yoktur. 987'de (1579-1580) Molla Ahmed Efendi'den mülazım olup çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. 1014'te (1605-1606) Halep kadılığı, 1015'te (1606-1607) Medine kadılığı verilmiştir. 1015 Zilkadesinde (1607) vefat etmiştir. Bakî Mezarlığı'nda medfundur.

“Hilmî” mahlası ile şiirleri vardır.

Fezleke'de memleketi hakkında bilgi verilmemişken kaynaklarda İznikli olduğu yazmaktadır. *Tuhfe-i Nâilî*'de vefatı 15 Zilkade 1015 (14 Mart 1607) şeklinde açıkça belirtilmiştir. *Tezkiretüş'ş-Şu'arâ*'da ve *Şakâ'ik-i Nev'izâde*'de *Dîvân*'ı olduğu bilgisi vardır. Kaynakların çoğunda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Hilmî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretüş'ş-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 304-305), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 38), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1351-1352), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 1976), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 215), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 210-211).

3.46. İŞTİBÎ EFENDİ

İsmi Abdülkerim'dir. Halk arasında “Vaiz Emîr” unvanıyla meşhur olmuştur. İştibli'dir. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Önce Kınalızâde Ali Efendi'nin hizmetinde bulunmuş, daha sonra Sofya'da şeyh olan Kurd Efendi'nin hizmetinde bulunarak mürşid-i kâmil olmuştur. 996'da (1587-1588) Kurd Efendi vefat edince onun yerine geçmiştir. 1011 Rebûlevvelinde (1602) şeyhülharem olup hacca gitmiştir. 1015'te (1606-1607) vefat etmiştir. Kisbî, vefatına “*Didiler geçdi ya İştibî Emîr*” mısrasını tarih düşürmüştür.

Fezleke'de şairliğine dair bir bilgi verilmemişken *Osmanlı Müellifleri*'nde "İştibî" mahlasıyla ilahilerinin olduğu yazmaktadır. *Tuhfe-i Nâilî*'de de şiirlerinden örnek vardır.

İştibî Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1518-1520), *Vefeyât-ı Ayvansarâyî* (Ekinci, 2011: 118-119), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 123), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 128-129), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 82).

3.47. AYŞİ EFENDİ

İsmi Mehmed'dir. Aydın Tirelidir. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Atâullah Efendi'den mülazım olmuştur. 990'da (1582-1583) girdiği müderrislik imtihanını kazanmasına rağmen vazgeçip memleketinde vaaza ve ibadete devam etmiştir. 1016'da (1607-1608) vefat etmiştir.

Birçok ilmî eseri vardır. *Münakkahât-ı meşrûha* adında bir kitabı, *Mülteka'l-ebhur* ve *Gülistân* şerhleri; *Tarîkat-ı Muhammediyye* ve *Ravza-i İmâm Zendostî*'ye yazdığı muhtasarlar eserlerindedir.

Fezleke'de şairliğine dair bir bilgi yoktur. *Osmanlı Müellifleri*'nde eserlerinden bahsedildikten sonra şairlik yeteneğinin de olduğu belirtilmiş ve bir beyiti aktarılmıştır. *TDVİA*'da da şair olduğu bilgisi verilerek ilmî eserleri ifade edilmiştir.

Ayşî Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1367), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 343), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç 2016: 378-379), *TDVİA* (Güleç, 1991: 287).

3.48. ATÛFÎ

İsmi Mehmed'dir. Ağras adında bir kasabadandır. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Mülazım olduktan sonra Seydigazi ve Rodos müftülükleri verilmiştir. 1011'de (1602-1603) Sahn Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. Konya, Diyarbakır ve Gelibolu kadılıklarında bulunmuştur. 1014'te (1605-1606) sağlığı bozulunca hastaneye konulmuştur. 1016'da (1607-1608) vebadan vefat etmiştir. Keskin Dede Mezarlığı'na defnedilmiştir.

“Atûfi” mahlası ile şöhret bulmuştur. *Dürer ü Gurer*’e haşiyesi vardır.

TDEA’da işrete ve afyona düşkünlüğü ile tanındığı ifade edilmiştir. *Fezleke*’de ve kaynaklarda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Atûfi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Riyâzü’ş-Şu’arâ* (Açıkgöz, 2017: 236), *Zübdetü’l-Eş’âr* (Kayabaşı, 1997: 425), *Şakâ’ik-i Nev’izâde* (Donuk, 2017: 1368-1370), *Mecelletü’n-Nisâb* (2000: 320b), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 340), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 689), *TDEA* (1977: I/228), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 54).

3.49. SEYYİD ŞERİFİ

İsmi İbrahim’dir. Germiyanlı Hüsâm Efendi’nin oğludur. 980’de (1572-1573) doğmuştur. 997’de (1588-1589) Hoca Sâdeddin Efendi’den mülazım olmuştur. Çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. 1016 Zilkadesinde (1608) vefat etmiştir. Şerife Hatun Mescidi sahasında medfundur.

“Seyyid Şerîfi” mahlasını kullanmıştır. İlmî eserlerinden Kemal Paşazâde Efendi’nin *Tagyîr-i Miftâh*’ına tekmiyesi vardır. *Fıkh-ı ekber*’i ve *Şâfiye*’yi manzum olarak şerh etmiştir.

Sicill-i Osmanî’de vefatı 1020 Rebûlâhir (1611) olarak bildirilmiştir. *Şakâ’ik-i Nev’izâde*, *Kâmûsu’l-A’lâm* ve *Osmanlı Müellifleri*’nde mahlasının “Şerîfi” olduğu yazmaktadır. Ayrıca Kâtib Çelebi, *Tezkiretü’ş-Şu’arâ*’da şiirlerinin yazılı olduğunu ifade etse de tespit edilememiştir.

Seyyid Şerîfi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ’ik-i Nev’izâde* (Donuk, 2017: 1370-1371), *Kâmûsu’l-A’lâm* (1996: 535), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 762), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 289), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 487), *TDEA* (1998: 140).

3.50. GAZÂYÎ³³

Devlet Giray Han'ın oğlu Gazi Giray Han'dır. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. 995'te (1586-1587) kardeşi İslam Giray'ın vefatından sonra Kırım hanı olmuştur. Yanık ve Varad seferlerine katılmıştır. 1011'de (1602-1603) Peçuy'da kışlamıştır. 16 Zilkade 1016'da (3 Mart 1608) vefat etmiştir.

Nazımda ve nesirde kabiliyetlidir. “Gazâyî” mahlasını kullanmıştır. Peçuy'da kışladığı zaman Fuzûlî'nin *Beng ü Bâde*'sine nazire olarak *Kahve vü Bâde* münazarasını nazmetmiştir.

Tuhfe-i Nâilî'de 961'de (1553-1554) doğduğu yazmaktadır. Kaynakların çoğunda şiirlerinden örnekler verilmiştir. *Osmanlı Müellifleri*'nde “Gazâyî” mahlasıyla yazdığı bir gazelinin birçok şair tarafından tanzir ve tahmis edildiği ifade edilmiştir. *TDEA*'da ve *TDVİA*'da “Han Gâzi” mahlasını da kullandığı, musiki ile ilgilendiği, *Dîvân*'ı³⁴ olduğu bilgisi vardır.

Gazâyî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 330a), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 3240), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 547), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 772-773), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 729), *TDEA* (1979: 305-306), *TDVİA* (Uzun, 1996b: 452-453).

3.51. MİSÂLÎ

İsmi belirtilmemiştir. Doğum tarihi, memleketi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. 1016'da (1607-1608) vefat etmiştir. Vefatına “*Hiç dehre Misâli gelmeye hayf*” mısrası tarih düşürülmüştür.

Kâtib Çelebi, Misâlî hakkında çok az bilgi vermiştir. *Tezkiretü's-Şu'arâ*'da yazılı olduğuna işaret ederek daha fazla bilgi vermeyi uygun görmediğini ifade etmiştir.

³³ Gazâyî'nin biyografisi derlenirken 1016 (1607-1608) senesinin vefeyâtındaki bilgilerinden hareketle “Âmeden-i Gâzi Girây bâ-‘Asker-i Tatar” ve “Cülûs-ı Hân-ı Tatar” kısımlarından da eklemeler yapılmıştır. Bkz. Zeynep Aycibin, *a.g.t.*, 415-416; 539.

³⁴ Kaynaklarda *Dîvân* olarak zikredilmişse de eser bir *Dîvânçe* niteliğindedir. İsmail Hikmet Ertaylan, şairin hayatı ve eserleriyle ilgili bir çalışmada *Dîvânçe*'sindeki şiirleri yayımlamıştır. Bkz. İsmail Hikmet Ertaylan. (1958). *Gazi Geray Han Hayatı ve Eserleri*. İstanbul, 65-89.

İsminin Hasan olduğu, Edirneli olduğu kaynakların çoğunda geçmektedir. Misâlî'nin vefatı *Osmanlı Müellifleri*'nde 1017 (1608-1609) olarak geçse de *Tuhfe-i Nâilî*'de bu bilginin yanlış olduğu aktarılmıştır. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler bulunmaktadır.

Misâlî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Gülşen-i Şu'arâ* (Solmaz, 2005: 530-532), *Meşâ'irü's-Şu'arâ* (Kılıç, 2010: 781-782), *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 741-743), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 73), *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 288-289), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 484-486), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 4153), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 842), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 904), *TDEA* (1986: 379), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 293).

3.52. VAHYÎZÂDE ABDULLAH EFENDİ

İsmi Abdullah'tır. İznik'te doğmuştur. Vahyî'nin torunudur. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Bazı şeyhlerden tarikat dersleri aldıktan sonra şeyh olmuştur. 992'de (1584-1585) Vişne Efendi yerine Üsküdar'da Valide Sultan Dârülhadisi'nde muhaddis, müfessir ve vaizlik görevlerinde bulunmuştur. 1018'de (1609-1610) vefat etmiştir.

Muğni'l-lebîb'i ve *Râmize*'yi şerh etmiştir. Tefsire dair haşiyeleri vardır.

Vefeyât-ı Ayvansarâyî'de ismi Mehmed Muhyî olarak geçmektedir. *Tuhfe-i Nâilî*'de ise "Mehmed veya Muhyî" şeklinde yazılıdır. *Osmanlı Müellifleri*'nde doğum tarihi 940 (1533-1534), *Sicill-i Osmanî*'de ise 941 (1534-35) olarak bildirilmiştir.

Vefeyât-ı Ayvansarâyî'de ve *Osmanlı Müellifleri*'nde ilahileri olduğu bilgisi vardır. Ayrıca *Osmanlı Müellifleri*'nde mahlasının "Hilmî" olduğu belirtilmiş, *Bahrü'l-Kemâl* isminde bir manzumesi olduğu da aktarılmıştır.

Vahyîzâde Abdullah Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1522-1523), *Vefeyât-ı Ayvansarâyî* (Ekinci, 2011: 73), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 969), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 196), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 917).

3.53. FEYZÎ EFENDİ

İsmi Abdullah'tır. Dursun Efendi'nin oğludur. Doğum tarihi ve memleketi hakkında bilgi yoktur. Mâlûlzâde Efendi'den mülazım olmuştur. Çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. Kudüs, Bağdat, Eyüp ve Üsküdar kadılıklarında bulunmuştur. 1019 Cemaziyevvelinde (1610) vefat etmiştir.

Üç dilde şiir ve inşa kâdirdir. *Ferâiz*'i Muhsin-i Kayserî'ye uyararak Türkçe nazmedip şerh etmiştir. Peygamberlerin mucizeleri hakkında Türkçe risalesi ve *Risâle-i Kalemîyye*'si vardır. Muamma vadisinde de meşhur olup hoş, latif muammalar yazmıştır.

Tuhfe-i Nâilî'de vefatı 19 Cemaziyevvel 1019 (9 Ağustos 1610) şeklinde açıkça bildirilmiştir. *Zübdetü'l-Eş'âr*'da ve *Osmanlı Müellifleri*'nde *Dîvân*'ı olduğu bilgisi vardır. *Fezleke*'de ve kaynaklarda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Feyzî Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 689-690), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 67), *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 267), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 454), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1388-1390), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 154-155), *Tuhfe-i Hattâtîn* (Koç, 2014: 253), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 3465), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 526), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 367), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 803).

3.54. FEYZÎ

965'te (1557-1558) vefat eden Kaf Ahmed Efendi'nin oğludur. 950'de (1543-1544) doğmuştur. İsmi Mustafa iken Feyzullah ismini seçmiş ve "Feyzî" mahlasını kullanmıştır. 973'te (1565-1566) Ebussuûd Efendi'den mülazım olup müderrislik yapmıştır. Sırasıyla Halep, Şam, Mısır, Edirne, Galata ve İstanbul kadılıklarında bulunmuştur. 1013'te (1604-1605) Anadolu kazaskeri, sonra Rumeli kazaskeri olmuştur. 1019'da (1610-1611) tekrar Anadolu kazaskerliği verilmiştir. 30 Cemaziyevvel 1020'de (10 Ağustos 1611) vebadan vefat etmiştir.

Üç dilde şiirleri ve mürettep *Dîvân*'ı vardır. Kınalızâde Ali Efendi'nin *Kasîde-i lâmiyye-i mülemma*'sına nazire, *Fetâvâ-yı Kâdîhân*'a fihrist yazmıştır.

Feyzî hakkında *Fezleke*'de verilen bilgiler kaynakların çoğuyla örtüşmektedir. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Feyzî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 784-786), *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 266-267), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 455), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1400-1403), *Enîsü'l-Müsâmirîn* (Kazancıgil, 1996: 99), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 343a), *Tuhfe-i Hattâtîn* (Koç, 2014: 467-468), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 535), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 803-804), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 144).

3.55. DAĞÎ EFENDİ

İsmi Mehmed'dir. "Dağî Efendi" demekle meşhur olmuştur. Geliboluludur. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Üçköprülü'de imamlık yaparken Gelibolulu Hüsâm Efendi'nin müridi olmuştur. III. Murad devrinde İstanbul'a davet edilmiş, padişahın huzurunda bulunmuştur. 1020'de (1611-1612) vefat etmiştir.

Fezleke'de "kerametiyle meşhur, nur yüzlü ve hâl ehli" olduğuna değinilmiş, şairliğine dair bir bilgi verilmemiştir. *TDEA*'da mutasavvıf ve şair olduğu, şiirlerinde "Dâğî" mahlasını kullandığı yazmaktadır.

Dağî Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1527-1528), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 992), *TDEA* (1977: II/182).

3.56. SUNULLAH EFENDİ

İsmi Sunullah'tır. Kanuni Sultan Süleyman devrinde Anadolu kazaskeri olan Cafer Efendi'nin oğludur. 960'ta (1552-1553) doğmuştur. Ebussuûd Efendi'den mülazım olup çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. Bursa ve Edirne kadılıklarından sonra 1000'de (1591-1592) İstanbul kadılığı verilmiştir. 1000 Şevvalinde (1592) Anadolu kazaskeri, 1001'de (1592-1593) Rumeli kazaskeri olmuştur. 1008'de (1599-1600) Hoca Sâdeddin Efendi'nin yerine şeyhülislam olmuş, 1010 Saferinde (1601) azledilmiştir. Daha sonra çeşitli zamanlarda tekrar şeyhülisamlık verilmiştir. 1015 Recebinde (1606) ise dördüncü defa şeyhülislam olmuştur. 1020'de (1611-1612) hacca gidip geldikten sonra 8 Safer 1021'de (10 Nisan 1612) vefat etmiştir.

Tefsîr-i Keşşâf a haşiyesi ve birçok risalesi vardır.

Fezleke'de ve kaynakların çoğunda bazı kitaplara haşiye yazdığı bilgisi vardır fakat şairliğine dair bir bilgi verilmemiştir. *Vefeyât-ı Ayvansarâyî*'de şair olduğu bilgisi vardır ve Na't-ı Şerîf'inden örnek beyitler bulunmaktadır. Aynı beyitler *Tuhfe-i Nâilî*'de de geçmektedir. *TDVİA*'da da "münşeat mecmualarında çeşitli mektupları yanında şiirlerinin de" bulunduğu ifade edilmiştir.

Sunullah Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1425-1435), *Enîsü'l-Müsâmirîn* (Kazancıgil, 1996: 97-98), *Vefeyât-ı Ayvansarâyî* (Ekinci, 2011: 169-170), *Devhâtü'l-Meşâyih* (Yıldırım, 2014: 130-133), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1522), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tıtcı, 2001: 1249), *TDVİA* (İpşirli, 2009: 530-532).

3.57. KARAMANLIZÂDE MEHMED EFENDİ

İsmi Mehmed'dir. "Karamanlizâde" demekle meşhur olmuştur. Aydın Kestellidir. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Birgili Mehmed Efendi'den dersler almış, Hoca Atâullah Efendi'den mülazım olup müderrislik yapmıştır. 995'te (1586-1587) Üveys Paşa'yla Mısır'a gitmiş, memleketine döndüğünde müftü olmuştur. 1008'de (1599-1600) Aydın Yenişehir'deki Hafsa Hatun Medresesi'nde ve Sahn Medresesi'nde de müderrislik yapmıştır. 1021'de (1612-1613) vefat etmiştir.

Şiir ve inşaaya kâdirdir. *Dürer u Gurer*'e haşiyesi vardır.

Karamanlizâde Mehmed Efendi hakkında *Fezleke*'de verilen bilgiler kaynakların çoğuyla örtüşmektedir.

Karamanlizâde Mehmed Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1437-1438), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1006), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tıtcı, 2001: 917).

3.58. VÜCÛDÎ

İsmi Mehmed'dir. Abdülaziz Efendi'nin oğludur. Larendelidir. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Kınalızâde Ali Efendi'nin hizmetinde bulunmuş, daha sonra Ebussûd Efendi'ye yakınlaşıp ondan mülazım olmuştur. Çeşitli yerlerde müderrislik

yapmıştır. 1016'da (1607-1608) İstanbul'a gelip padişaha telif ettiği eserleri arz edince mevleviyet ile pek çok lütufa mazhar olmuştur. 1021'de (1612-1613) vefat etmiştir.

“Vücûdî” mahlası ile meşhur olmuştur. Sıbt ibn Cevzî'nin *Miratü'z-zemân* adlı tarihini ve İmam Gazzalî'nin *et-Tibrü'l-mesbûk fi nesâyihî'l-mülûk*³⁵ adlı kitabını tercüme etmiştir. *Hayâl ve Yâr* ve *Şâhid ve Ma'nâ* adında iki manzum kitabı vardır.

Vücûdî hakkında *Fezleke*'de verilen bilgiler kaynakların çoğuyla örtüşmektedir. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Vücûdî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 893-897), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 88), *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 334), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 588), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1441-1442), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 434a), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 4680), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1666), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 1097), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 1152), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 532), *TDEA* (1998: 538).

3.59. ŞÜHÛDÎ EFENDİ

İsmi Mehmed'dir. Babaeskilidir. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Tahsilini tamamladıktan sonra memleketinde imamlık ve hocalık yapmıştır. Hasan Efendi hacca gidince Şühûdî Efendi'yi Mustafa Paşa Tekkesi'ne vekil tayin etmiştir. Hasan Efendi'nin vefat haberi gelince o hizmeti yerine getirip memleketine dönmüştür. 1021'de (1612-1613) vefat etmiştir.

Fezleke'de ve kaynakların çoğunda Babaeskili olduğu yazmaktadır. *TDEA*'da ise uzun süre Babaeski'de kaldığı için şairden bahseden kaynakların Babaeskili olduğunu söyledikleri yönünde bir bilgi aktarılarak Bursalı olduğu ifade edilmiştir.

³⁵ Gazzalî'nin (ö. 505/1111) ahlak ve siyasete dair olan bu eseri aslında Farsça olup ismi *Nasîhatü'l-mülûk*'tur. Vücûdî, eserin Arapça tercümesi olan *et-Tibrü'l-mesbûk fi nesâyihî'l-mülûk*'u Türkçeye tercüme etmiştir. Eser Osmanlı döneminde Aşık Çelebi, Kınalızâde Ali Efendi tarafından da tercüme edilmiştir. Bkz. Casim Avcı. (2006). *Nasîhatü'l-mülûk. TDVİA* (C. 32). Ankara: 411.

Fezleke'de eseri olduğuna dair bir bilgi verilmemişken kaynakların çoğunda *Divân*'ı olduğu bilgisi vardır.³⁶ Şair hakkında bilgi veren kaynaklarda *Osmanlı Müellifleri*'ne de atıf yapılmıştır ama aynı kişi değildir.

Şühûdî Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1529), *Vefeyât-ı Ayvansarâyî* (Ekinci, 2011: 104), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 280b), *Tuhfe-i Hattâtîn* (Koç, 2014: 387), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1604), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 514-515), *TDEA* (1998: 183).

3.60. HASÎBÎ

İsmi Hüseyin'dir. Budun beylerbeyi olan Güzelce Rüstem Paşa'nın oğludur. Doğum tarihi ve memleketi hakkında bilgi yoktur. Bostanzâde Efendi ve Ebussuûd Efendi'nin hizmetlerinde bulunmuş, 982'de (1574-1575) mülazım, 987'de (1579-1580) müderris olmuştur. Sahn ve Sultan Selim medreselerinde müderrislik yapmıştır. Emekliye ayrılınca Mısır'da ikamet etmeye başlamıştır. 1023'te (1614-1615) vefat etmiştir. Vefatına "*Hüseyin Efendi'nin olsun makâmı dâr-ı selâm*" mısrası tarih düşürülmüştür.

"Hasîbî" mahlasını kullanmıştır. Muammaları ve lugazları vardır.

Sicill-i Osmanî'de vefatı 1033 (1623-1624) olarak geçmektedir. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Hasîbî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 290-292), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 37), *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 121), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 272), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1462-1464), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 172), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 184b), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 1941-1942), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 709), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 199-200), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 188).

³⁶ *Divân*'ı üzerinde Sadettin Eğri tarafından hazırlanan bir yüksek lisans çalışması vardır. Bkz. Sadettin Eğri. (1989). *Şühûdî Divânı (Levâmiu'l-Eşvak) Gazeller (Defter-i Sâlis) (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

3.61. SUN'Î EFENDİ

İsmi Sunullah'tır. Yalvaçlı bir şeyhin oğludur. 960'ta (1552-1553) doğmuştur. Bahaeddînzâde Efendi'den mülazım olmuştur. Eğri seferinde Anadolu kazaskeri olan Hocazâde Mehmed Efendi'nin tezkireciliği hizmetinde bulunmuştur. Mahmud Paşa, Edirnekapı, Üç Şerefeli, Haseki, Sahn, Valide Sultan ve Süleymaniye medreselerinde müderrislik yapmıştır. 1015'te (1606-1607) Yenişehir kadılığı, 1019'da (1610-1611) Halep kadılığı verilmiştir. 1023'te (1614-1615) felçli olarak vefat etmiştir. Keskin Dede Mezarlığı'na defnedilmiştir.

Şiir ve inşada mahirdir.

Fezleke'de ve kaynaklarda eseri olduğuna dair bir bilgi yoktur. Kaynakların çoğunda "Sun'î" mahlasıyla şiirlerinden örnekler bulunmaktadır.

Sun'î Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 518-519), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 54), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1464-1465), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 2969), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1522), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 567), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 455), *TDEA* (1998: 55).

3.62. ŞEYHÜLİSLAM MEHMED EFENDİ

İsmi Mehmed'dir. Hoca Sâdeddin Efendi'nin büyük oğludur. 28 Şaban 975'te (27 Şubat 1568) babası Bursa'da Yıldırım Han Medresesi müderrisiyken doğmuştur. Babasından mülazım olup İsmihan Sultan, Sahn, Selimiye ve Süleymaniye medreselerinde müderrislik yapmıştır. 1000'de (1591-1592) Mekke kadılığı verilmiş, 1001'de (1592-1593) istifa etmiştir. Anadolu ve Rumeli kazaskerliklerinde de bulunmuştur. 1010 Saferinde (1601) ve 1017'de (1608-1609) olmak üzere iki defa şeyhülislam olmuştur. 5 Cemaziyelâhir 1024'te (2 Temmuz 1615) vebadan vefat etmiştir. Babasının türbesine defnedilmiştir.

Üç dilde nazmı ve nesri vardır. *Kasîde-i Bürde*'yi tahmis etmiştir. Babasının *Tâcü't-tevârih*'ini zeyle başlamış ama tamamlayamamıştır.

TGDEİS'de vefatı 1020 (1611-1612) olarak yazılıdır. *TDEA*'da *Dîvân*'ı ve *Letâifü'l-kelâm* adında bir güldestesinin olduğu bilgisi vardır. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Şeyhülislam Mehmed Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 751-753), *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 290-291), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1473-1476), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 198-199), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 172a), *Devhâtü'l-Meşâyih* (Yıldırım, 2014: 133-134), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 2568-2569), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1002), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 917), *TDEA* (1986: 202), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 280), *TDVİA* (İpşirli, 2003: 452-453).

3.63. İDRİS

İsmi Ali'dir. Tırhala sakinlerinden salih bir kimsenin oğludur. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Terzi olan amcasının yanında yetişmiştir. Terziliğe yakınlığından dolayı "İdrîs" lakabını kullanmıştır. Bayramiyye şeyhlerinden Hüsâm Efendi'nin hizmetinde bulunmuştur. İstanbul'da altmış sene kadar şeyhlik yapmıştır. 1024'te (1615-1616) vefat etmiştir.

Cezbe ile meşhurdur. Sultan Selim semtinde Mehmed Ağa Camii'ne yakın evi olup mahallesinde "Hacı Ali Bey" demekle bilinmiştir.

Fezleke'de şair olduğuna dair bir bilgi verilmemişken *Osmanlı Müellifleri*'nde ve *TDEA*'da şiir yazdığı bilgisi vardır.

İdrîs hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1530-1533), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 92a), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 791), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 21), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 24), *TDEA* (1981: 344).

3.64. KÂFÎ

İsmi Hasan'dır. Bosna Akhisarlıdır. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Bosna kadısı Bâlî Efendi'nin naibi olup 986'da (1578-1579) mülazım olmuştur. Akhisar kadılığı yapmıştır. 1025 Şabanında, Berat Gecesi'nde (1616) vefat etmiştir.

“Kâfi” mahlası ile şöhret bulmuştur. Birçok risalesi vardır. Rivayete göre otuz sene kadar oruç tutmuş, yirmi senesinde her üç günde bir iftar etmiştir. “Nevâbâd” adında bir kasaba inşa edip cami, medrese ve mektep yaptırmıştır.

Kaynaklarda doğum tarihi 951 Ramazan (1544) olarak bildirilmiştir. *Fezleke*'de birçok risalesinin olduğu söylenmekteyse de hiçbiri hakkında bilgi verilmemiştir. *TDVİA*'da mantık, kelam, fıkıh, biyografi ve siyaset gibi alanlarda yazdığı eserlerle ilgili detaylı bilgiler bulunmaktadır. *TDVİA*'da Türkçe, Arapça ve Farsça şiirler yazdığı bilgisi de vardır.

Osmanlı Müellifleri'nde Kâfi mahlasının ilm-i kâftaki maharetinden ya da *Kâfiye*'ye yazdığı şerhinden dolayı olduğu yazmaktadır.

Kâfi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1490-1491), *Sicill-i Osmanî* (Akbaş, 1996: 629), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 289-290), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 840), *TDEA* (1982: 87), *TDVİA* (Aruçi, 1997: 326-329).

3.65. NİKSARÎ

İsmi Mahmud'dur. Niksarî Mustafa Efendi'nin oğludur. Babası Bağdat kadısıyken 945'te (1538-1539) doğmuştur. 973'te (1565-1566) Şah Efendi'den mülazım olmuştur. Varna, Silistre, Tırnova, Şumnu kazalarında mutasarrıflık ve çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. Selanik kadılığında bulunmuştur. 1022'de (1613-1614) Karaferye arpalık verilmiştir. 1025'te (1616-1617) vefat etmiştir.

Ömrünün son zamanlarında gazel söylemeye heves etmiş, “Niksarî” mahlası ile şiirler yazmıştır. Özellikle kıtaları ve hezliyâtı meşhurdur. *Nefsü'l-emirnâme* adında bir fetva kitabı vardır.

Riyâzü'ş-Şu'arâ, *Osmanlı Müellifleri* ve *Sicill-i Osmanî*'de ismi Mehmed olarak geçmektedir. *Fezleke*'de ise biraderinin ismi Mehmed olarak verilmiştir.

Şakâ'ik-i Nev'îzâde, *Sicill-i Osmanî* ve *Tuhfe-i Nâilî*'de vefatı 15 Ramazan 1025 (26 Eylül 1616) şeklinde açıkça belirtilmiştir. *Osmanlı Müellifleri*'nde mürettep *Dîvân*'ı olduğu yazmaktadır. Kaynakların çoğunda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Niksari hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Riyâzü’ş-Şu‘arâ* (Açıkgöz, 2017: 320-321), *Zübdetü’l-Eş‘âr* (Kayabaşı, 1997: 552), *Şakâ’ik-i Nev‘izâde* (Donuk, 2017: 1491-1496), *Mecelletü’n-Nisâb* (2000: 431b), *Sicill-i Osmanî* (Akbaşar, 1996: 1014), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 868), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 1130-1131), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 343), *TDEA* (1990: 61).

3.66. SÂFÎ

İsmi Mustafa’dır. Hurpıştelidir. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Kâtibzâde Zeynî Efendi’den mülazım olmuştur. Bursa’da imamlık yaptıktan sonra 1010’da (1601-1602) Cerrah Mehmed Paşa yaptırdığı caminin imamlığını vermiştir. 1015’te (1606-1607) padişah imamı olup uzun yıllar o hizmette bulunmuştur. 1024 Recebinde (1615) Anadolu kazaskeri olmuştur. 1025 Zilhiccesinde (1616-1617) vefat etmiştir. Vefat edince imamlık Evliya Mehmed Efendi’ye verilmiştir.

“Sâfi” mahlası ile şiirler yazmıştır. Sultan Ahmed Han namına kasideleri ve çeşitli eserleri bulunmaktadır. Kendi asrında *Tarih* yazmıştır. *İstîâb*’ı tercüme ile görevlendirilmiş ama tamamlayamamıştır.³⁷ Bazı Nakşibendiyye şeyhlerine bağlılığı vardır.

Kaynaklarda tarihçi olarak geçmektedir. *Fezleke*’de de kendi asrında *Tarih* yazdığı bilgisi vardır ama eserin ne olduğuna dair bir bilgi verilmemiştir. *Osmanlı Müellifleri*’nde ve *TDVİA*’da eserin *Zübdetü’t-Tevârih* isminde olduğu ve içeriği hakkında detaylı bilgi bulunmaktadır.³⁸

Şakâ’ik-i Nev‘izâde’de mahlası belirtilmemişken *Fezleke*’de belirtilmiştir. *Tuhfe-i Nâilî*’de “Hayâtî” olarak da yazılıdır. Vefatı *Tuhfe-i Nâilî*’de 25 Zilhicce 1025 (3 Ocak 1617) şeklinde açıkça belirtilmiştir.

³⁷ İbn Abdülber en-Nemerî’ye (ö. 463/1070-1071) ait olan bu eser sahabe biyografisine dairdir. Sâfi, eseri tercüme etmeye başlamış, ölümü üzerine “hâ” harfinde kalmıştır. Bkz. Ali Yardım. (2001). el-İstîâb. *TDVİA* (C. 23). Ankara: 314-315.

³⁸ *Zübdetü’t-Tevârih* hakkında İbrahim Hakkı Çuhadar tarafından bir doktora çalışması yapılmış ve kitap olarak yayımlanmıştır. Bkz. İbrahim Hakkı Çuhadar. (2003). *Mustafa Sâfi’nin Zübdetü’t-Tevârih*’i (C. I-II). Ankara: TTK Yayınları.

Sâfi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1502-1503), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 395a), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1149-1150), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 1021), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tadcı, 2001: 231), *TDVİA* (Kütükoğlu, 2008: 471-472).

3.67. BAHTÎ³⁹

Sultan I. Ahmed'dir. 998'de (1589-1590) Manisa'da doğmuştur. Babası III. Mehmed'in vefatından sonra 1012'de (1603-1604) tahta geçmiştir. On dört yaşında Osmanlının on dördüncü padişahı olup on dört yıl saltanat sürmüştür. 23 Zilkade 1026'da (22 Kasım 1617) vefat etmiştir. Vefatından sonra kardeşi Sultan Mustafa tahta geçmiştir.

Şiirlerinde “Bahtî” mahlasını kullanmıştır.

Fezleke'de evlatları; saltanatı dönemindeki vezirleri, şeyhülislamı, Anadolu ve Rumeli kazaskerleri detaylı bir şekilde belirtilmiştir.

Tuhfe-i Nâilî'de vefatı 22 Zilkade 1026 (21 Kasım 1617) olarak geçmektedir. *TDEA*'da ve *TDVİA*'da *Dîvân*'ı olduğu bilgisi vardır.⁴⁰ *TGDEİS*'de Farsça şiirler yazdığı da aktarılmıştır. Kaynakların çoğunda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Bahtî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Riyâzü'ş-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 23-27), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1553-1554), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 85-86), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 135a), *Vefeyât-ı Ayvansarâyî* (Ekinçi, 2011: 141), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 784-785), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 3), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 498-499), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tadcı, 2001: 91), *TDEA* (1977: I/298), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 65), *TDVİA* (İlgürel, 1989: 30-33).

³⁹ Bahtî hakkındaki bilgiler “Cülûs-ı Sultân Ahmed Hân” ve “İntikâl-i Sultân Ahmed Hân ve Cülûs-ı Sultân Mustafa Hân” kısımlarından derlenmiştir. Bkz. Zeynep Aycibin, *a.g.t.*, 455-456; 630-631.

⁴⁰ *Dîvân*'ı üzerinde İsa Kayaalp tarafından hazırlanan bir yüksek lisans tezi vardır. Bkz. İsa Kayaalp. (1991). *I. Ahmed ve Divanı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

3.68. KIZILCA HAYREDDÎNZÂDE ABDULLAH EFENDİ

İsmi Abdullah'tır. Bergamalıdır. 960'ta (1552-1553) doğmuştur. Hoca Atâullah Efendi'den mülazım olup çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. Ankara müftülüğünden sonra Manisa, Ankara, Konya ve Maraş kadılıklarında bulunmuştur. 1026 Muharreminde (1617) vefat etmiştir.

Kasîde-i Münferice'ye Türkçe şerhi vardır. Şiirlerini tedvin etmiştir.

Fezleke'de ve kaynakların çoğunda Bergamalı olduğu yazarken *Tezkiretüş'-Şu'arâ*'da Balıkesirli olduğu yazmaktadır. *Şakâ'ik-i Nev'izâde*, *Sicill-i Osmanî* ve *Tuhfe-i Nâilî*'de vefatı 6 Muharrem 1026 (14 Ocak 1617) şeklinde açıkça belirtilmiştir.

Sicill-i Osmanî'de tasavvufun inceliklerine vâkıf olduğu bilgisi vardır. *Fezleke*'de ve kaynaklarda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Kızılca Hayreddinzâde Abdullah Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretüş'-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 542), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 57), *Riyâzü'ş-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 219), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 388), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1505-1507), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 89), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 71), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tıncı, 2001: 631-632), *TDEA* (1977: I/14), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 6).

3.69. HAKÎMÎ

İsmi Mehmed'dir. Gılân'da Lahican'dan zuhur etmiştir. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. II. Selim zamanında Anadolu'ya gelmiştir. İbrahim Efendi'den mülazım olup müderrislik yapmıştır. Kayseri kadılığında ve Trablusşam valiliğinde bulunmuştur. 1026 Muharreminde (1617) vefat etmiştir.

“Hakîmî” mahlası ile Türkçe ve Farsça şiirler yazmıştır.

Tezkiretüş'-Şu'arâ, *Kâfile-i Şu'arâ* ve *TGDEİS*'de Kazvin'e bağlı Ebher'den olduğu yazmaktadır. *Tezkiretüş'-Şu'arâ*'da ve *Tuhfe-i Nâilî*'de Farsça şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Hakîmî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 301-303), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1507-1508), *Kâfile-i Şu'arâ* (Kutlar Oğuz vd., 2012: 232-233), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 560), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 214), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 172).

3.70. KÂMİLÎ

İsmi Cafer'dir. Tırhalalıdır. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. "Kemâlî" mahlaslı Ali Efendi'nin kardeşidir. Nureddinzâde Efendi'nin inayetiyle mürşid-i kâmil olmuştur. Hacca gidip geldikten sonra memleketinde Halvetiyye usûlünü ihya ederken 1026 Saferinde (1617) vefat etmiştir. Vefatına "Eyledi Ca'fer Efendi cây-ı dünyâdan sefer" mısrası tarih düşürülmüştür.

"Kâmilî" mahlasını kullanmıştır.

Kâmilî hakkında *Fezleke*'de verilen bilgiler kaynakların çoğuyla örtüşmektedir. Sadece *Tuhfe-i Nâilî*'de ve *TDEA*'da mahlası kardeşinin mahlasıyla karıştırılmış ve "Kemâlî" olarak yazılmıştır.

Kâmilî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1534-1536), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 380), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 866), *TDEA* (1982: 273).

3.71. ADLÎ HASAN EFENDİ

İsmi Hasan'dır. İştîplidir. Babası Sofyalı Bâlî Efendi'nin halifelerindendir. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Kemal Efendi'den mülazım olmuştur. Hasan Efendi'ye bağlanıp tarikata girmiştir. Önce Balat yakınlarında Ferruh Kethüda Tekkesi'nde şeyh olmuştur. Sonra Yanya'da Yakub Efendi Tekkesi'nde karar kılmıştır. 1019'da (1610-1611) Hasan Efendi'nin vefatından sonra Mustafa Paşa Tekkesi kendilerine verilmiştir. 1026 Şevvalinde (1617) vefat etmiştir.

Şâh u Gedâ bahrinde manzum kitabı vardır.

Fezleke'de şairliği hakkında açık bir ifade kullanılmamış, mahlası hakkında bilgi verilmemiştir. Mahlasının *Şakâ'ik-i Nev'izâde*'de "Adlî", *Tuhfe-i Nâilî*'de ise

“Âdil” olduğu yazmaktadır. *Vefeyât-ı Ayvansarâyî*’de bestelenmiş güftelerinin olduğu, *Osmanlı Müellifleri*’nde ise mürettep *Dîvân*’ı olduğu bilgisi vardır.

Tuhfe-i Nâilî’de vefatı 26 Şevval 1026 (27 Ekim 1617) şeklinde açıkça bildirilmiştir.

Adlı Hasan Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ’ik-i Nev’izâde* (Donuk, 2017: 1538-1539), *Vefeyât-ı Ayvansarâyî* (Ekinci, 2011: 52), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 141-142), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 127), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 600-601).

3.72. FEYZÎ

Kefelidir. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. İlmi ve irfanıyla saygın bir şeyhtir. Mürettep *Dîvân*’ı vardır.⁴¹ I. Ahmed devrinde vefat etmiştir.

Fezleke’de hayatı hakkında çok az bilgi vardır. Kaynakların çoğunda “Haydarzâde Mehmed Feyzî Efendi” şeklinde yazılıdır ve vefatıyla ilgili farklı tarihler verilmiştir. *Zübdetü’l-Eş’âr*, *Tuhfe-i Nâilî* ve *TGDEİS*’de vefatı 1023 (1614-1615); *Sicill-i Osmanî*’de ve *Osmanlı Müellifleri*’nde ise 1025 (1616-1617) olarak geçmektedir.

Feyzî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Zübdetü’l-Eş’âr* (Kayabaşı, 1997: 455), *Şakâ’ik-i Nev’izâde* (Donuk, 2017: 1540-1541), *Mecelletü’n-Nisâb* (2000: 343b), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 527), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 62), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 804), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 144).

3.73. NİHÂLÎ

İsmi Mehmed’dir. Rumeli kadılarından Vekil Sinan Efendi’nin oğludur. Doğum tarihi ve memleketi hakkında bilgi yoktur. Kadı Hüseyin’den mülazım

⁴¹ *Dîvân*’ı üzerinde Muvaffak Eflatun tarafından hazırlanan bir doktora çalışması vardır. Bkz. Muvaffak Eflatun. (2003). *Feyzî-i Kefevî Dîvânı: Tahlil-Metin* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

olmuştur. 1001’de (1592-1593) Bostanzâde Efendi ve Sunullah Efendi’nin huzurunda imtihan olmuş, müderrislik yapmaya başlamıştır. 1013’te (1604-1605) Şam, 1021’de (1612-1613) Edirne, 1026’da (1617) İstanbul kadılıkları verilmiştir. 5 Muharrem 1027’de (2 Ocak 1618) vefat etmiştir.

“Nihâlî” mahlası ile şiirleri vardır.

Enîsü’l-Müsâmirîn’de verilen 1012’de (1603-1604) Edirne kadısı olduğu, 1017’de (1608-1609) vefat ettiği bilgisi; *Sicill-i Osmanî*’de ise 1026’da (1617) vefat ettiği bilgisi yanlıştır. Kaynaklarda eseri olduğuna dair bilgi yoksa da şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Nihâlî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Meşâ’irü’ş-Şu’arâ* (Kılıç, 2010: 922-923), *Tezkiretü’ş-Şu’arâ* (Sungurhan, 2017: 875-877), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 86), *Riyâzü’ş-Şu’arâ* (Açıkgöz, 2017: 328), *Zübdetü’l-Eş’âr* (Kayabaşı, 1997: 582), *Şakâ’ik-i Nev’izâde* (Donuk, 2017: 1564-1567), *Enîsü’l-Müsâmirîn* (Kazancıgil, 1996: 104), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 223-224), *Mecelletü’n-Nisâb* (2000: 430b), *Kâmûsu’l-A’lâm* (1996: 4624), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1255), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 1118-1119), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 340), *TDEA* (1990: 59).

3.74. ABDÜLAZİZ EFENDİ

İsmi Abdülaziz’dir. Hoca Sâdeddin Efendi’nin dördüncü oğludur. 983 Rebûlâhîrinde (1575) doğmuştur. Babasından mülazım olup çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. Bursa ve Galata kadılıklarından sonra 1013’te (1604-1605) İstanbul kadılığı, 1015’te (1606-1607) Anadolu kazaskerliği, 1017 Ramazanında (1608-1609) ve 1021’de (1612-1613) Rumeli kazaskerliği verilmiştir. 1026’da (1617) Şam’dan hacca gitmiştir. 1027 Zilhiccesinde (1618) İstanbul’da vefat etmiştir. Eyüp’te babasının türbesine defnedilmiştir.

Üç dilde şiiri ve *Sad Kelime Tercümesi*⁴² vardır.

Osmanlı Müellifleri'nde vefatı 1025 (1616-1617) olarak geçmekteyse de *Tuhfe-i Nâilî*'de bu bilginin doğru olmadığı aktarılmış, 17 Zilhicce 1027 (5 Aralık 1618) şeklinde açıkça belirtilmiştir.

Fezleke'de mahlasına dair bir bilgi verilmemiştir. Kaynakların bir kısmında "Azizî" mahlasıyla yazılı olup şiirlerinden örnekler bulunmaktadır.

Abdülazîz Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Riyâzü'ş-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 229), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1582-1584), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 105-106), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 318b), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 99), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 1013), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 637), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 60-61).

3.75. EDİBÎ

Bakkalzâde Efendi'dir. Asıl ismi Ali'dir. Bursalıdır. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Hoca Sâdeddin Efendi'den mülazım olup müderrislik yapmıştır. Etmekçizâde Medresesi müderrisiyken 1027 Zilhiccesinde (1618) vefat etmiştir. Kafzâde Fâizî Efendi şairin vefatına "Edîbî'nin makâmın cennet-i 'adn eyleye Allâh" mısrasını tarih düşürmüştür.

"Edîbî" mahlasıyla meşhur, sohbeti hoş bir şairdir.

Fezleke'de eseri olduğuna dair bir bilgi yoktur. *Zübdetü'l-Eş'âr*'da *Dîvân*'ı olduğu bilgisi aktarılmıştır. Kaynakların çoğunda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Edîbî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Riyâzü'ş-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 53-54), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 140-143), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1584-1586), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 138-139), *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân* (Donuk, 2016: 668-669), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 445),

⁴² Abdülaziz Efendi, Reşîdüddin Vatvat'a ait olan *Matlûbü Külli Tâlib min Kelâmi Emîrû'l-mü'minîn Ali bin Ebî Tâlib* adındaki Farsça kitabı tercüme ederek *Gül-i Sad-Berg* ismini vermiştir. Abdülaziz Efendi'nin çevirisi Âdem Ceyhan tarafından yayımlanmıştır. Bkz. Âdem Ceyhan. (2011). *Hazret-i Ali'nin Yüz Sözü (Gül-i Sad-Berg)* (2. Baskı). İstanbul: Buhara Yayınları.

Tuhfe-i Nâilî (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 28), *TDEA* (1977: II/451), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 107).

3.76. KEMÂLÎ

İsmi Kemaleddin Mehmed'dir. *Şakâ'ik-i nu'mâniyye* sahibi Taşkoprîzâde Ahmed Efendi'nin oğludur. 959'da (1551-1552) doğmuştur. Ebussuûd Efendi'den mülazım olup çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. Sırasıyla Selanik, Üsküdar, Halep, Şam, Bursa ve Galata kadılıkları yaptıktan sonra 1011'de (1602-1603) İstanbul kadısı, 1012'de (1603-1604) Anadolu kazaskeri olmuştur. 1021 (1612-1613), 1024 (1615-1616) ve 1030'da (1620-1621) olmak üzere üç defa Rumeli kazaskerliği verilmiştir. Padişahla sefere giderken Boğdan'a varıldığında hastalanınca İstanbul'a geri dönmek zorunda kalmıştır. Dönüşte İsakçı'da 4 Şevval 1030'da (22 Ağustos 1621) vefat etmiştir. Âşık Paşa Camii haziresinde babasının yanına defnedilmiştir.

“Kemâlî” mahlasını kullanmıştır. II. Osman'ın emriyle mensur *Şehnâme* yazmıştır. Kehf suresine tefsiri ve *Udde* isiminde bir kitabı vardır. Babasının *Mevzûât-ı ulûm*'unu⁴³ ve Hüseyin Vâiz'in *Risâle-i aliyye*'sini tercüme etmiştir.

TDVİA'da doğum tarihi 960 (1552-1553) olarak geçmektedir. *Şakâ'ik-i Nev'îzâde*'de Arapça ve Türkçe nazma muktedir olduğu, *Sicill-i Osmanî*'de ve *TDEA*'da ise üç dilde şair olduğu yazmaktadır. *Osmanlı Müellifleri*'nde mahlası “Kemâl” olarak verilmiştir.

Kemâlî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1606-1609), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 3882), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 883), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 366-367), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 866), *TDEA* (1982: 273), *TDVİA* (İpşirli, 2011: 152-154).

⁴³ Eser Arapça olup tam adı *Miftâhu's-sa'âde ve misbâhu's-siyâde fî mevzû'âti'l-'ulûm*'dur. Kemaleddin Mehmed Efendi *Mevzûâtü'l-'ulûm* adıyla Türkçeye tercüme etmiştir. Bkz. Yusuf Şevki Yavuz. (2011). Taşkoprîzâde Ahmed Efendi. *TDVİA* (C. 40). Ankara: 151.

3.77. KUDSÎ

İsmi Mehmed'dir. Nişancızâde Ahmed Efendi'nin oğludur. 982'de (1574-1575) Kudüs'te doğmuştur. Bostanzâde Efendi'den mülazım olup çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. Selanik, Bursa ve İstanbul kadılıklarında bulunduktan sonra 1030'da (1620-1621) Anadolu kazaskerliği verilmiştir. 1030'da (1620-1621) vefat etmiştir. Emîr Buhârî Tekkesi'ne defnedilmiştir. Emir Ali Efendi vefatına “*Rûh-ı Kudsî cennete buldı vusûl*” tarihini söylemiştir.

Kudüs'te doğduğu için “Kudsî” mahlasıyla şöhret bulmuştur.

Kaynaklarda vefat tarihiyle ilgili farklı bilgiler verilmiştir. *Sicill-i Osmanî*'de ve *Osmanlı Müellifleri*'nde vefatı 1031 (1621-1622); *Tuhfe-i Nâilî*'de ise 1025 Rebûlevvel (1616) olarak geçmektedir.

Kudsî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1609-1612), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 893), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 1081-1082), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 826).

3.78. FÂRİSÎ⁴⁴

Sultan II. Osman'dır. 11 Cemaziyelâhir 1013'te (4 Kasım 1604) doğmuştur. 1027'de (1617-1618) Sultan Mustafa'nın yerine tahta geçmiştir. Dört yıl dört ay saltanat sürmüştür. 1031'de (1621-1622) şehit edilmiştir. Babası I. Ahmed'in türbesine defnedilmiştir.

Şiirlerinde “Fârisî” mahlasını kullanmıştır. Ömer adında bir şehzadesi olmuştur.

Fezleke'de 1031 (1621-1622) senesinin olayları anlatılırken II. Osman'la ilgili çeşitli bilgiler verilmiştir. Gördüğü bir rüya, hapsedilmesi, vefatına söylenen şiir, padişahlığı süresince vezirleri, Anadolu ve Rumeli kazaskerleri, İstanbul kadıları verilen bilgiler arasındadır.

⁴⁴ Fârisî hakkındaki bilgiler “Sayd-ı Şâhî ve Tevellüd-i Şehzâde”, “Hal'-i Sultân Mustafa ve Cülûs-ı Sultân Osman Hân” ve “Şehâdet-i Sultân ‘Osmân der-Yedi Kulle” kısımlarından derlenmiştir. Bkz. Zeynep Aycibin, *a.g.t.*, 489; 636; 686-688.

Sicill-i Osmanî'de vefatı 9 Recep 1031 (20 Mayıs 1622) şeklinde açıkça bildirilmiştir. *Tuhfe-i Nâilî*'de ve *TDEA*'da *Dîvân*'ı olduğu bilgisi aktarılmıştır. Kaynakların çoğunda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Fârisî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1640), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 34), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 649), *TDEA* (1979: 158-159), *TDVİA* (Emecen, 2007: 453-456).

3.79. KAFZÂDE FÂİZÎ EFENDİ

İsmi Abdülhay'dır. Feyzullah Efendi'nin oğludur. 998'de (1589-1590) doğmuştur. 1013'te (1604-1605) padişah hocası olan Mustafa Efendi'den mülazım olup Etmekçizâde ve Süleymaniye medreselerinde müderrislik yapmıştır. 1027'de (1617-1618) Selanik kadısı, 1029'da (1619-1620) Şam kadısı olmuştur. 1030'da (1620-1621) Midilli arpalık olarak verilmiştir. 1031 Recebinde (1622) vefat etmiştir. Vefatına “*Geçdi bin otuz bir recebi 'Abdülhayy'*”⁴⁵ mısrası tarih düşürülmüştür.

Şiir ve inşada mâhirdir. *Dîvân*'ı ve *Zübdetü'l-Eş'âr*'ı vardır. *Leylâ vü Mecnûn* ve *Sâkînâme* nazmına başlamış ama tamamlayamamıştır.

Rıza Tezkiresi'nde ve *TGDEİS*'de vefatı 1027 (1617-1618) olarak geçmektedir. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler verilmiştir. Eserleri hakkında çalışmalar yapılmıştır.⁴⁶

Kafzâde Fâizî Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Riyâzü'ş-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 251-253), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1645-1651), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 146-147), *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr* (Coşkun, 1985: 118-126), *Nuhbetü'l-Âsâr* (Abdulkadiroğlu, 1999: 296-303),

⁴⁵ *Fezleke*'de tarihin kime ait olduğu söylenmemişken kaynaklarda Nev'izâde Atâî'ye ait olduğu yazmaktadır.

⁴⁶ *Dîvân*'ı ve *Zübdetü'l-Eş'âr*'ı hakkında doktora çalışmaları, *Leylâ vü Mecnûn* hakkında da yüksek lisans çalışması vardır. Bkz. Halil İbrahim Okatan. (1995). *Kafzâde Fâ'izî Hayatı Eserleri Sanatı-Tenkitleli Divan Metni* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.; Bekir Kayabaşı. (1997). *Kâf-zâde Fâ'izî'nin Zübdetü'l-Eş'âr'ı* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.; Nilgün Büyüker. (2011). *Kâfzâde Fâ'izî Leylî vü Mecnûn (Tenkitli Metin-İnceleme)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Mecelletü'n-Nisâb (2000: 335b), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 508), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 809), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 740-741), *TDEA* (1979: 149-150), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 125), *TDVİA* (Küçük, 2001: 162-163).

3.80. ITRÎ

İsmi Mehmed'dir. Şirazlıdır. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Memleketinde güzel yazı yazma konusunda iyi bir dereceye gelince Mısır ve Şam'ı gezerek İstanbul'a gelmiş, Şeyhülislam Yahya Efendi'den mülazım olmuştur. 1032'de (1622-1623) Ergene kadısıyken vefat etmiştir.

Şiir bilgisi şiirinden üstündür. Mensur tarzda yazdıkları da nazmından güzeldir.

Kaynaklarda vefatıyla ilgili *Fezleke*'den farklı olarak iki tarih daha verilmiştir. Vefatı *Rıza Tezkiresi*'nde ve *Tuhfe-i Hattâtîn*'de 1035 (1625-1626) olarak, *TGDEİS*'de ise 1030 (1620-1621) olarak bildirilmiştir. *Tuhfe-i Nâilî*'de şiirlerinden örnek vardır.

İtrî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 425), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1675-1676), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 184-185), *Tezkire-i Mucîb* (Altun, 1997: 46), *Tuhfe-i Hattâtîn* (Koç, 2014: 670), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 733), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 687-688), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 222).

3.81. ZÂKİRÎ

İsmi belirtilmemiştir. Doğum tarihi, ailesi ve memleketi hakkında da bilgi yoktur. Anadolu'dan gelip Nûreddinzâde Efendi'nin tekkesinde uzun yıllar zâkirlik yapmıştır. 1032'de (1622-1623) vefat etmiştir.

“Zâkirî” mahlası ile meşhur olmuştur. Musikide ve zikirde zamanının önemli bir ismi hâline gelmiş, altmış seneden fazla bir zamanda yeni tarzdaki besteleri ses getirmiştir.

Mecelletü'n-Nisâb, *TDVİA* ve *TDEA*'da isminin Hasan olduğu belirtilmiştir. *TDEA*'da bir dörtlüğü de aktarılmıştır.

Zâkirî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1681-1682), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 219a), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1704), *TDVİA* (Özcan, 1997: 319), *TDEA* (1998: 637).

3.82. BAHSÎ

İsmi Mehmed'dir. Ispartalıdır. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Çivizâde Efendi'den mülazım olmuştur. Sahn ve Süleymaniye medreselerinde müderrislik yapmıştır. Mekke, Mısır ve Edirne kadılıklarından sonra 1027'de (1617-1618) İstanbul kadılığı, 1028'de (1618-1619) Anadolu kazaskerliği verilmiştir. 1033'te (1623-1624) vefat etmiştir. Keskin Dede Mezarlığı'na defnedilmiştir.

“Bahsî” mahlası ile şiirleri vardır. Arapça ilimlerle ve fıkıhla da ilgilenmiştir.

Bahsî hakkında *Fezleke*'de verilen bilgiler kaynaklarla örtüşmektedir. Kaynaklarda şiirlerinden örnek bulunmamaktadır.

Bahsî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1697-1698), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 134a), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 354), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 89).

3.83. ALTIPARMAK MEHMED EFENDİ

İsmi Mehmed'dir. “Çıkrıkçızâde” demekle meşhur olmuştur. Üsküplüdür. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Bayramiyye şeyhlerinden Cafer Efendi'nin hizmetinde bulunmuş, daha sonra İstanbul'a gelmiştir. Nice yıllar Fatih Camii'nde vaizlik yaptıktan sonra Kahire'ye gidip orada ikamet etmiştir. 1033'te (1623-1624) vefat etmiştir.

Mutavvel'i ve *Meâricü'n-nübüvve*'yi tercüme etmiştir. *Nigâristân*'ı da tercüme edip ismine *Nüzhetü'l-Cihân* demiştir.

Fezleke'de şairliğine dair bir bilgi verilmemişken kaynaklarda şair olduğu bilgisi vardır. *Osmanlı Müellifleri*'nde üç dilin edebiyatına da vakıf olduğu yazmaktadır. *Tuhfe-i Nâilî*'de şiirlerinden örnek verilmiştir. *Tuhfe-i Nâilî*'de verilen beyitler *Osmanlı Müellifleri*'nde de geçmektedir. *Osmanlı Müellifleri*'nde beyitlerin *Nüzhetü'l-Cihân* mukaddimesindeki şiirlerinden olduğu belirtilmiştir.

TDVİA'da ölümüne kadar kaldığı Kahire'de tasavvuf ile meşgul olduğu ve zikir halkaları oluşturduğu yazmaktadır.

Altıparmak Mehmed Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1854-1855), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 112b), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 985), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 222-223), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 918), *TDEA* (1986: 203), *TDVİA* (Karaismailoğlu, 1989: 542).

3.84. ESAD EFENDİ

İsmi Esad'dır. Hoca Sâdeddin Efendi'nin oğludur. 10 Muharrem 978'de (14 Haziran 1570) doğmuştur. Babası Hoca Sâdeddin Efendi'den mülazım olup çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. Edirne ve İstanbul kadılıklarında bulunduktan sonra 1010'da (1601-1602) Anadolu kazaskeri, 1012'de (1603-1604) Rumeli kazaskeri olmuştur. 1023'te (1614-1615) hacca gitmiştir. 1024'te (1615-1616) kardeşi Mehmed Efendi'nin vefatından sonra şeyhülislamlık verilmiştir. 7 sene bu görevde bulunmuştur. 1032'de (1622-1623) tekrar şeyhülislam olmuştur. 14 Şaban 1034'te (22 Mayıs 1625) vefat etmiştir. Eyüp'te babasının türbesine defnedilmiştir.

Üç dilde şiirleri ve mürettep *Dîvân*'ı vardır. *Kasîde-i Bürde*'yi tahmis etmiştir.

TDEA'da asıl isminin Mehmed olduğu yazmaktadır. *Fezleke*'de sadece iki eserinden bahsedilmişken kaynaklarda daha fazla eserinden bahsedilmiş, şiirlerinden de örnekler verilmiştir. *TGDEİS*'de vefatının 1029 (1619-1620) olarak geçmesi yanlıştır.

Esad Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 186-189), *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 60-61), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 146), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1704-1709), *Enîsü'l-Müsâmirîn* (Kazancıgil, 1996: 98), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 141-143), *Devhâtü'l-Meşâyih* (Yıldırım, 2014: 135-136), *Tuhfe-i Hattâtîn* (Koç, 2014: 404), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 908), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 492), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 443), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 35), *TDEA* (1979: 84-85), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 116), *TDVİA* (Aktepe, 1995: 340-341).

3.85. GUBÂRÎ

İsmi Kasım'dır. Diyarbakırlıdır. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Bir pirinç tanesine İhlâs suresini yazıp Hoca Sâdeddin Efendi'ye arz edince mülazım ve müderris olmuştur. Sahn ve Süleymaniye medreselerinde müderrislik yapmıştır. 1025'te (1616-1617) Süleymaniye Medresesi'nde müderrisken Emîr Ali Efendi'den boşalan nakibüleşraflık görevi kendisine verilmiştir. 1034 Cemaziyelâhirinde (1625) vefat etmiştir.

Gubârî hattıyla yazdığı için "Gubârî" mahlasıyla şöhret bulmuştur.

Esâmî-i Şuarâ-yı Âmid'de vefat tarihinin 1123 (1711-1712) olarak geçmesi yanlıştır. *Tuhfe-i Nâilî*'de şiirlerinden örnek vardır.

Gubârî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1711-1712), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 328b), *Tuhfe-i Hattâtîn* (Koç, 2014: 333), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 874), *Esâmî-i Şuarâ-yı Âmid* (Güner ve Güner, 2003: 42), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatcı, 2001: 725-726), *TDEA* (1979: 375).

3.86. BOSTANZÂDE MEHMED EFENDİ

İsmi Mehmed'dir. Bostanzâde Mehmed Efendi'nin oğludur. 972'de (1564-1565) doğmuştur. Babasından mülazım olup Sahn ve Süleymaniye medreselerinde müderrislik yapmıştır. Sırasıyla Selanik, Edirne, Galata, Bursa, Mısır ve İstanbul kadılıklarında bulunmuştur. 1017'de (1608-1609) Anadolu kazaskeri, 1023'te (1614-1615) Rumeli kazaskeri olmuştur. 1034 Zilkadesinde (1625) vefat etmiştir.

Üç dilde şiire ve inşaya kâdirdir. *Mülteka'l-ebhur*'a şerhi ve *İhyâ'ü 'ulûm* tercümesi vardır.⁴⁷

⁴⁷ Bostanzâde Mehmed Efendi'ye atfedilen bu eserler babası Bostanzâde Mehmed Efendi'ye (ö. 1006/1598) aittir. Bkz. Mehmet İpşirli. (1992). Bostanzâde Mehmed Efendi. *TDVİA* (C. 6). Ankara: 311.

Şakâ'ik-i Nev'îzâde, Sicill-i Osmanî ve Tuhfe-i Nâilî'de 1035'te (1625-1626) vefat ettiği yazmaktadır. *Şakâ'ik-i Nev'îzâde*'de ve *Tuhfe-i Nâilî*'de şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Bostanzâde Mehmed Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1720-1722), *Enîsü'l-Müsâmirîn* (Kazancıgil, 1996: 99), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 988-989), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 918), *TDEA* (1986: 203).

3.87. LÂMEKÂNÎ HÜSEYİN EFENDİ

İsmi Hüseyin'dir. Peştelidir. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Tasavvuf yoluna girip Bayramiyye tarikatından Bursalı Hasan Kabâdûz'un hizmetinde bulunmuştur. Uzun yıllar Şah Sultan Camii'nde şeyhlik yapmıştır. 1034 sonlarında (1625) vefat etmiştir.

Fezleke'de şairliğine dair bir bilgi verilmemişken kaynakların çoğunda güftelerinin ve manzumelerinin olduğu yazmaktadır. *TDEA*'da ve *TDVİA*'da *Dîvân*'ı olduğu bilgisi vardır.⁴⁸

Fezleke'de ve kaynakların çoğunda vefatı 1034 (1625) olarak geçmektedir. *TDVİA*'da ise 21 Rebûlevvel 1035 (21 Aralık 1625) şeklinde açıkça belirtilmiştir.

Lâmekânî Hüseyin Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1857), *Vefeyât-ı Ayvansarâyî* (Ekinci, 2011: 106), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 712), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 205-206), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 874-875), *TDEA* (1986: 67), *TDVİA* (İlîç, 2003: 94-95).

⁴⁸ *Dîvân*'ı İbrahim Halil Tuğluk tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. Bkz. İbrahim Halil Tuğluk. (2001). *Lâ-Mekânî Şeyh Hüseyin Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkitli Metni* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

3.88. GANİZÂDE NÂDİRÎ EFENDİ

İsmi belirtilmemiştir. Abdülganî Efendi'nin oğludur. 980'de (1572-1573) doğmuştur. Hoca Sâdeddin Efendi'den mülazım olup müderrisliğe başlamıştır. Sahn ve Süleymaniye medreselerinde müderrislik yapmıştır. 1010'da (1601-1602) Selanik, 1013'te (1604-1605) Mısır ve Edirne, 1015'te (1606-1607) İstanbul kadılıklarında bulunmuştur. İki defa Anadolu kazaskeri olmuştur. 1028'de (1618-1619) Rumeli kazaskerliği verilmiş, 1033'te (1623-1624) azledilmiştir. 1036 Cemaziyelâhirinde (1627) vefat etmiştir.

Mürettep *Dîvân*'ı ve *Tefsîr-i Beyzâvî*'ye haşiyesi vardır. II. Osman'ın emriyle iki bin beyit kadar *Şehnâme* yazmıştır.⁴⁹

Fezleke'de ismi belirtilmemişken kaynakların çoğunda isminin Mehmed olduğu belirtilmiş, şiirlerinden de örnekler verilmiştir. *Fezleke*'den farklı olarak kaynaklarda *Münşeât*, *Mirâciyye* ve *Risâle-i Kalemîyye* adlı eserlerinden de bahsedilmektedir.

Ganizâde Nâdirî Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 836-837), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 74), *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 305-307), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 513-526), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1729-1734), *Enîsü'l-Müsâmirîn* (Kazancıgil, 1996: 102-103), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 208-210), *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr* (Coşkun, 1985: 156-159), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 416b-417a), *Tuhfe-i Hattâtîn* (Koç, 2014: 382-383), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 4542), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1220), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 773), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 1009-1010), *TDEA* (1986: 496-497), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 312), *TDVİA* (Uzun, 1996a: 355-356).

⁴⁹ *Dîvân*'ı ve *Şehnâme*'si Numan Külekçi tarafından doktora tezi olarak çalışılmıştır. Bkz. Numan Külekçi. (1985). *Ganî-zâde Nâdirî, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Dîvânı ve Şeh-nâmesi'nin Tenkidli Metni* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

3.89. VEYSÎ EFENDİ

İsmi Üveys'tir. Alaşehir'den Kadı Mehmed Efendi'nin oğludur. Makâlî'nin de yeğenidir. 969'da (1561-1562) doğmuştur. Salih Molla Efendi'den mülazım olmuştur. Benî Harâm, Akhisar, Tire, Alaşehir, Siroz, Rodosçuk ve Tırhala kadılıklarında bulunmuş, çeşitli yerlerde de müfettişlik yapmıştır. Çeşitli zamanlarda Üsküp kadılığı verilmiştir. Son olarak 1036'da (1626-1627) yedinci kez Üsküp kadısı olmuştur. 1037 Zilhiccesinde (1628) vefat etmiştir. Üsküp'te medfundur.

Mürettep *Dîvân*'ı⁵⁰ ve *Münşeat*'ı vardır. *Dürretü't-tâc fî sîreti sâhibi'l-mirâc* adında Türkçe siyeri⁵¹, *Düstürü'l-amel* ve *Vakianâme* de eserlerindedir.

Şakâ'ik-i Nev'izâde, *Tuhfe-i Nâilî* ve *TDVİA*'da vefatı 14 Zilhicce 1037 (15 Ağustos 1628) şeklinde açıkça belirtilmiştir. *Osmanlı Müellifleri*'nde ve *TDVİA*'da eserlerinden daha detaylı bahsedilmiştir. Kaynakların çoğunda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Veysî Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 907-909), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 89), *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 339-340), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 591-594), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1752-1763), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 287-289), *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr* (Coşkun, 1985: 164-165), *Vefeyât-ı Ayvansarâyî* (Ekinci, 2011: 194-195), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 438b), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 4713-4714), *Sicill-i Osmanî* (Akbar, 1996: 1664), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 906-909), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 1184-1185), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 529), *TDEA* (1998: 531-532), *TDVİA* (Kaya, 2013a: 76-77).

⁵⁰ *Dîvân*'ı üzerinde yapılan yüksek lisans çalışmaları için bkz. Zehra Toska. (1985). *Veysî Divanı (Hayatı, Eserleri, Kişiliği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.; Fadıl Hoca. (2002). *Veysî Divânı Tahlili* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

⁵¹ Eser Türkçe yazılmış ilk siyer kitabı olarak kabul edilmektedir. Birçok yazma nüshası günümüze kadar ulaşmıştır. Bkz. Mustafa Erkan. (1994). *Dürretü't-tâc. TDVİA* (C. 10). Ankara: 33-34. Ayrıca eser üzerinde Nuran Öztürk tarafından yapılan doktora çalışması için bkz. Nuran Öztürk. (1997). *Siyer Türü ve Siyer-i Veysi (Dürretü't-tac fî Sireti Sahibi'l-Mi'rac)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

3.90. HUDÂÎ

İsmi Mahmud'dur. Seferihisar'dan zuhur etmiştir. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. 978'de (1570-1571) Nâzırzâde Efendi'den mülazım olup müderrislik ve naiplik yapmıştır. Nâzırzâde Efendi'nin ölümünden sonra medresedeki görevini bırakarak Üftâde Efendi'ye bağlanmıştır. Tarikat derslerini tamamlayarak vaizliğe başlamış, Fatih Camii'nde ve İskele Camii'nde vaizlik yapmıştır. 1026'da (1617) Sultan Ahmed Camii tamamlanınca her ay bir defa orada vaaz vermiştir. 1038'de (1628-1629) vefat etmiştir.

Türkçe ve Arapça risaleler yazmıştır. Tefsirlere müracaat etmeden yazdığı *Mecâlis* adında bir tefsiri, *Câmiü'l-fezâil* ve *kâmiu'r-rezâil* adında risalesi, *Tarîkatnâme*'si ve *Îlâhiyyât*'i⁵² vardır.

Doğum tarihi *Tuhfe-i Nâilî*'de 946 (1539-1540), *TDVİA*'da ise 948 (1541-1542) olarak verilmiştir. *Şakâ'ik-i Nev'izâde*'de ve *Fezleke*'de Seferihisar'dan zuhur ettiği söylene de kaynakların çoğu Sivrihisarlı olduğunu aktarır.

Osmanlı Müellifleri, *TDEA* ve *TDVİA*'da eserlerinden detaylı bir şekilde bahsedilmiştir. *Fezleke*'de ve kaynaklarda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Hudâî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1858-1861), *Vefeyât-ı Ayvansarâyî* (Ekinci, 2011: 76), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 439b), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 3151), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 685), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 199-202), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 1199-1201), *TDEA* (1977: I/267-268), *TDVİA* (Yılmaz, 1991: 338-340).

3.91. RIZÂYÎ

İsmi Ali'dir. Konya kadısı Bebr Efendi'nin oğludur. Şeyhülislam Yahya Efendi'nin de yeğenidir. 1001'de (1592-1593) doğmuştur. Memleketi hakkında bilgi

⁵² *Fezleke*'de *Îlâhiyyât* olarak zikredilen bu eser *Dîvân-ı Îlâhiyyât* olarak da bilinir. Hudâî'nin 255 kadar ilahisi, rubaileri ve kıtaları eserde mevcuttur. Eserin tıpkıbasımı ve çeviriyazısı Mustafa Tatçı ve Musa Yıldız tarafından yayımlanmıştır. Bkz. Aziz Mahmûd Hüdâyî. (2005). *Dîvân-ı Îlâhiyyât* (M. Tatçı, M. Yıldız, haz.). Üsküdar Araştırma Merkezi.

yoktur. 1017'de (1608-1609) mülazım olup çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. Selanik ve Galata kadılıklarında bulunmuştur. 1038'de (1628-1629) Mısır kadılığı verilmiştir. 1039 Muharreminde (1629) Mısır'da vefat etmiştir.

Şeyhülislam Yahya Efendi'nin tayin ettiği "Rızâyî" mahlasını kullanmıştır. Mürettep *Dîvân*'ı vardır.⁵³ Kâriü'l-Hidâye gibi fetvaları bir araya getirip tertip etmiştir.⁵⁴ *Harîde*'den seçtiklerine *Avdû's-şebâb* ismini vermiştir.⁵⁵

Sicill-i Osmanî'de Pîr Hasan Efendi'nin oğlu olduğu yazmaktaysa da *Tuhfe-i Nâilî*'de bu bilginin yanlış olduğu söylenmiştir. *Şakâ'ik-i Nev'îzâde*'de isminin Mehmed Ali, *Tuhfe-i Nâilî*'de ve *TDEA*'da da Amasyalı olduğu yazmaktadır. *Rıza Tezkiresi*'nde ve *TGDEİS*'de vefatı 1041 (1631-1632) olarak geçmektedir. *Tuhfe-i Nâilî*'de ise 28 Muharrem 1039 (17 Eylül 1629) şeklinde açıkça bildirilmiştir.

Fezleke'de Rızâyî'nin fetvaları tertip ettiği bilgisi vardır ama eserin ismine dair bir bilgi verilmemiştir. *TDEA*'da eserin ismi *Nakdû'l-mesâil-i fî cevâbi's-sâil* olarak geçmektedir. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Rızâyî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 161-162), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 310-320), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1778-1781), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 232-233), *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr* (Coşkun, 1985: 71-72), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 232b), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1392), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 329-330), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 356-357), *TDEA* (1977: I/115), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 388).

⁵³ *Dîvân*'ı üzerinde yapılan yüksek lisans çalışmaları için bkz. Mümin Topçu. (1997). *Dîvân-ı Rızâyî* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.; Ali Zor. (1999). *Rızâyî (Mehmed Ali Çelebi) Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divânı'nın Tenkitli Metni* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

⁵⁴ Sözü edilen Kâriü'l-Hidâye (ö. 829/1426), *el-Fetâva's-Sirâciyye* adlı fıkıh kitabının sahibidir. Kâriü'l-Hidâye'nin çeşitli konularda verdiği fetvaları içeren bu eseri günümüze kadar ulaştırmıştır. Bkz. Hüseyin Kayapınar. (2001). *Kâriülhidâye. TDVİA* (C. 24). Ankara: 495.

⁵⁵ İmâdüddin el-İsfahânî'ye (ö. 597/1201) ait olan *Harîdetü'l-Kasr* adlı eser, önemli şairlerin ve ediplerin biyografilerini, eserlerinden örnekleri içeren bir antoloji niteliğindedir. Rızâyî'nin *Harîdetü'l-Kasr*'ı ihtisar edip *Avdû's-şebâb* ismini verdiği eser günümüze kadar ulaştırmıştır. Bkz. Ramazan Şeşen. (2000). İmâdüddin el-İsfahânî. *TDVİA* (C. 22). Ankara: 175.

3.92. ŞÂHÎ

İsmi Mehmed'dir. Okçuzâde Mehmed Paşa'nın oğludur. 970'te (1562-1563) doğmuştur. Mülazım olduktan sonra kâtiplik yapmıştır. Daha sonra tezkirecilik, reisülküttaplık ve defter eminliği görevlerinde bulunmuş, 1013 Şabanında (1604-1605) Mısır defterdarı olmuştur. Mısır'da sancak beyliği de yaptıktan sonra 1017'de (1608-1609) İstanbul'a gelmiştir. Tekrar defter eminliği ve çeşitli zamanlarda nişancılık görevi verilmiştir. Hotin seferine giderken yolda azledilmiş, döndüğünde beşinci kez nişancı olmuştur. 1039'da (1629-1630) vefat etmiştir.

“Şâhî” mahlasını kullanmıştır. *Ahsenü'l-hadîs* adında kırk hadis şerhi ve *Nazm-ı mübîn* adında kırk ayet şerhi vardır. Her bir hadisi ve ayeti dört mısra olmak üzere birer kıtada nazmedip Türkçe şerh etmiştir. Sultanlara yazdığı mektupları bir araya getirip tertip ederek *Münşeâtü'l-inşâ* ismini vermiştir.

Fezleke'de mahlasının “Şâhî” olduğu belirtilmiştir. Mahlasının aslında “Zeynî” olduğu, daha sonra “Şâhî” olarak değiştirdiği kaynakların çoğunda ifade edilmiştir. *Tuhfe-i Hattâtîn*'de *Dîvân*'ı olduğu yazmaktadır. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Şâhî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 470-471), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 51), *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 191-192), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 357), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1792-1794), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 123a), *Tuhfe-i Hattâtîn* (Koç, 2014: 404), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 2839), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1079), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 499), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 479), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 462-463), *TDVİA* (Woodhead, 2007: 335-336).

3.93. AZMÎZÂDE HÂLETÎ EFENDİ

İsmi Mustafa'dır. Kazaskerlerden “Azmi” mahlaslı Pîr Mehmed Efendi'nin oğludur. 977'de (1569-1570) doğmuştur. Hoca Sâdeddin Efendi'den mülazım olup çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. Şam, Mısır, Bursa ve Edirne kadılıklarından sonra 1023'te (1614-1615) İstanbul kadısı olmuştur. 1032'de (1622-1623) Anadolu kazaskerliği, 1037'de (1627-1628) Rumeli kazaskerliği verilmiştir. 26 Şaban 1040'da

(30 Mart 1631) vefat etmiştir. Vefatına “*Rûh-i pâkine dem be-dem rahmet*” mısrası tarih düşürülmüştür.

Mürettep *Dîvân*'i⁵⁶, *Rubâiyât*'ı ve *Münşeât*'ı vardır. *Dürer ü Gurer*'e ve *Menâr-ı İbn Melek*'e haşiye, *Muğni'l-lebîb*'e şerh yazmıştır.

Şakâ'ik-i Nev'îzâde'de ve *Sicill-i Osmanî*'de doğum tarihi 15 Şaban 977 (23 Ocak 1570) şeklinde açıkça belirtilmiştir. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler bulunmaktadır. Ayrıca babasının *Mihr ü Müşterî* tercümesini tamamlamaya çalışıp tamamlayamadığı ve *Sâkînâme*'si olduğu bilgisi de kaynakların çoğunda aktarılmıştır.

Azmîzâde Hâletî Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 284-285), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 37), *Riyâzî's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 113-117), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 222-268), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1810-1819), *Enîsü'l-Müsâmirîn* (Kazancıgil, 1996: 103-104), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 163-166), *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr* (Coşkun, 1985: 61-63), *Vefeyât-ı Ayvansarâyî* (Ekinci, 2011: 181-182), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 318a), *Kâfile-i Şu'arâ* (Kutlar Oğuz vd., 2012: 192-194), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 1916), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 565), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 737), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 181-182), *TDEA* (1981: 41-42), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 174), *TDVİA* (İpekten, 1991b: 348-349).

3.94. ŞERİFÎ

İsmi Mehmed'dir. Kadı Şerîfî Mehmed Efendi'nin oğludur. 960'ta (1552-1553) doğmuştur. Memleketi hakkında bilgi yoktur. Zekeriya Efendi'den mülazım ve müderris olup Zekeriya Efendi'nin tezkireciliği hizmetinde bulunmuştur. Sahn ve Süleymaniye medreselerinde müderrislik yapmıştır. Sırasıyla Halep, Galata, Şam, Mekke, Edirne, Mısır ve İstanbul kadılıkları verilmiştir. 1029'da (1619-1620) ve 1033'te (1623-1624) Anadolu kazaskeri olmuştur. 1034'te (1624-1625) nakibüleşraf

⁵⁶ *Dîvân*'ı üzerinde Bayram Ali Kaya tarafından hazırlanan bir doktora çalışması vardır. Bkz. Bayram Ali Kaya. (1996). *Azmî-zâde Hâletî Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Dîvânının Tenkitli Metni* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

olmuş, 4 ay sonra Rumeli kazaskerliğine nakledilmiştir. 1040 Zilkadesinde (1631) vefat etmiştir. Eyüp'te medfundur.

“Şerîfi” mahlası ile Arapça şiirleri, inşası ve takrizleri vardır. *Kasîde-i Bürde*'yi tahmis etmiştir.

Fezleke'de memleketi hakkında bilgi verilmemişken kaynakların çoğunda Eğirdirli olduğu yazmaktadır. *Şakâ'ik-i Nev'îzâde*'de ve *Sicill-i Osmanî*'de vefatı 8 Zilkade 1040 (8 Haziran 1631) olarak; *Tuhfe-i Nâilî*'de ise 8 Zilhicce 1040 (8 Temmuz 1631) olarak geçmektedir. Kaynakların çoğunda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Şerîfi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 471), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 51), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1821-1824), *Enîsü'l-Müsâmirîn* (Kazancıgil, 1996: 104), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 2856), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1588-1589), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tıncı, 2001: 487), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 479), *TDEA* (1998: 139-140).

3.95. HASEN BÛRÎNÎ

Şam'ın faziletliyelerindendir. Kudüs taraflarından zuhur etmiştir. Şam'da Rumiyye Medresesi müderrisiyken 1040'ta (1630-1631) vefat etmiştir. Fazilet sahibi, akıllı, üç dilde şair ve ediptir. *Dîvân-ı İbn Fâriz*'i şerh etmiştir.

Hasen Bûrînî hakkında *Fezleke*'de verilen bilgiler kaynaklarla örtüşmektedir. Sadece *Şakâ'ik-i Nev'îzâde*'de “Hasen Bûrînî” yerine “Hasan Bûrînî” şeklinde bir yazım tercihi söz konusudur.⁵⁷

Hasen Bûrînî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1864), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 621).

⁵⁷ Bu çalışmada Zeynep Aycibin'in doktora tezi metni esas alındığı için “Hasen Bûrînî” şeklinde aktarılmıştır. Bkz. Zeynep Aycibin, *a.g.t.*, 820.

3.96. ŞEYHÎ

İsmi Lutfullah'tır. "Çelebi Kadı" olarak bilinir. Şeyhülislam Yahya Efendi'nin kardeşidir. 972'de (1564-1565) doğmuştur. Hoca Sâdeddin Efendi'den mülazım olmuştur. Üsküp ve Filibe kadılıklarından sonra 1003'te (1594-1595) ordu kadısı olup Ferhad Paşa ile Eğri seferine gitmiştir. Eğri seferinden dönüldüğünde III. Mehmed kendisine mevleviyet ihsan etmiştir. 1035'te (1625-1626) yedinci defa Filibe kadısı olmuş, daha sonra Anadolu kazaskerliği verilmiştir. 22 Zilhicce 1041'de (10 Temmuz 1632) vefat etmiştir.

"Şeyhî" mahlası ile şiiri ve inşası vardır. 43 sene kadılık yaptığı Filibe'de fakirleri ve reayayı himaye etmiştir.

Şeyhî hakkında *Fezleke*'de verilen bilgiler kaynakların çoğuyla örtüşmektedir.

Şeyhî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1831-1833), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 905), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 518), *TDEA* (1998: 147).

3.97. İSMAİL DEDE

İsmi İsmail'dir. Ankaralıdır. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Mevlevîliği seçip Galata'da İskender Paşa Tekkesi'nde mesnevîhan olmuştur. 1041'de (1631-1632) vefat etmiştir.

Mesnevî'ye Türkçe şerhi vardır. *Tarîkatnâme*, *Şerh-i Hadîs-i Erbaîn*, *Hüccetü's-semâ*, *Şerh-i Heyâkil* ve *Fâtiha-i ayniyye* eserlerindedir.

Fezleke'de mahlası hakkında bilgi verilmemişken kaynakların çoğunda "Rüsûhî" mahlasıyla yazılıdır. Kaynaklarda *Dîvân*'ı olduğu bilgisi ve şiirlerinden örnekler de vardır. Vefatı *Sicill-i Osmanî*'de 1040 (1630-1631) olarak geçmektedir.

İsmail Dede hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1868-1869), *Vefeyât-ı Ayvansarâyî* (Ekinci, 2011: 125), *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye* (Genç, 2000: 209-213), *Semâhâne-i Edeb* (Erdem, 2013: 88-90), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 817), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016:

21-22), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 338), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 395), *TDVİA* (Yetik, 1991: 211-213).

3.98. HÂFİZ AHMED PAŞA

İsmi Ahmed'dir. Filibeli bir müezzinin oğludur. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. "Hâfız" lakabı ile Sultan Ahmed Han'ın nedimi olmuştur. Doğançibaşılıktan kapudanlığa yükselmiştir. Şam, Van, Erzurum, Bağdat, Anadolu ve Diyarbakır'da valilik yapmıştır. 1034'te (1624-1625) sadrazam olup Bağdat seferine gitmiştir. Fetih müyesser olmayınca azledilmiştir. İstanbul'a döndüğünde padişahın veziri ve damadı olmuştur. Üçüncü vezir iken 1041'de (1631-1632) yüz on gün sadrazamlık yapmıştır. 19 Recep 1041'de (10 Şubat 1632) Dîvan'da şehit edilmiştir.

Musikişinaslığıyla bilinir. Şiiri vasattır.

TDVİA'da *Dîvân*'ı olduğu bilgisi vardır.⁵⁸ Kaynaklarda "Hâfız" mahlasıyla şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Hâfız Ahmed Paşa hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Riyâzü'ş-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 111-112), *Şakâ'ik-i Nev'izâde* (Donuk, 2017: 1877-1878), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 160-161), *Nuhbetü'l-Âsâr* (Abdulkadiroğlu, 1999: 66), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 792-793), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 556), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 175), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 168), *TDVİA* (Köprülü, 1997: 84-85).

3.99. ZUHÛRÎ

İsmi Mahmud'dur. Hüsâm Efendi'nin oğludur. 970'te (1562-1563) doğmuştur. Çivizâde Efendi'den mülazım olup müderrislik yapmıştır. Sırasıyla Halep, Şam, Mısır ve Edirne kadılıklarında bulunduktan sonra 1019'da (1610-1611) İstanbul kadılığı verilmiştir. 1023'te (1614-1615) Anadolu kazaskeri, 1029'da (1619-1620) Rumeli kazaskeri olmuştur. 1035'te (1625-1626) ve 1041'de (1631-1632) iki defa daha Rumeli

⁵⁸ *Dîvân*'ı Adem Uysal tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. Bkz. Adem Uysal. (2010). *Hâfız Ahmed Paşa Divanı (Metin-İnceleme)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

kazaskerliği yapmıştır. 6 Zilhicce 1042’de (14 Haziran 1633) vefat etmiştir. Eyüp’e defnedilmiştir.

“Zuhûrî” mahlası ile şiirleri vardır.

Fezleke’de isminin Mahmud olarak verilmesinin yanlış olduğu *Tuhfe-i Nâilî*’de söylenmiştir. Kaynakların çoğunda ise ismi Mehmed olarak geçmektedir.

Fezleke’de eseri olduğuna dair bilgi yokken *Osmanlı Müellifleri*’nde mürettep *Dîvân*’ı olduğu yazmaktadır. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Zuhûrî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Riyâzü’ş-Şu’arâ* (Açıkgöz, 2017: 212-213), *Şakâ’ik-i Nev’izâde* (Donuk, 2017: 1838-1841), *Enîsü’l-Müsâmirîn* (Kazancıgil, 1996: 103), *Mecelletü’n-Nisâb* (2000: 306b), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1718-1719), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 727), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 598), *TDEA* (1998: 672).

3.100. HUDÂÎ

İsmi Hüseyin’dir. Ahîzâde Mehmed Efendi’nin oğludur. 980’de (1572-1573) doğmuştur. 997’de (1588-1589) Hoca Sâdeddin Efendi’den mülazım olup müderrislik yapmıştır. Bursa ve İstanbul kadılıklarında bulunmuştur. 1023’te (1614-1615) üçüncü defa İstanbul kadılığı, 1025’te (1616-1617) ikinci defa Anadolu kazaskerliği, 1041’de (1631-1632) ise üçüncü defa Rumeli kazaskerliği olmak üzere çeşitli zamanlarda defalarca kadılık ve kazaskerlik verilmiştir. 20 Recep 1041’de (11 Şubat 1632) şeyhülislam olmuş, 1043 Recebinde (1634) azledilmiştir. 1043’te (1634) hacca giderken Çekmece yakınlarında şehit edilmiştir.

“Hudâî” mahlası ile şiirleri ve bazı kitaplara haşiyeleri vardır.

Vefeyât-ı Ayvansarâyî’de *Dîvân*’ı olduğu, *TGDEİS*’de ise şiir mecmuasının olduğu yazmaktadır. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler verilmiştir. Ayrıca kaynaklar idam edilen ilk Osmanlı şeyhülislamı olduğu bilgisini de aktarır.

Hudâî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü’ş-Şu’arâ* (Sungurhan, 2017: 918-919), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 90), *Riyâzü’ş-Şu’arâ* (Açıkgöz, 2017: 344), *Zübdetü’l-Eş’âr* (Kayabaşı, 1997: 602-603),

Şakâ'ik-i Nev'îzâde (Donuk, 2017: 1847-1851), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 180), *Vefeyât-ı Ayvansarâyî* (Ekinci, 2011: 143), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 439b), *Devhâtü'l-Meşâyih* (Yıldırım, 2014: 138-140), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 1955), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 709-710), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 920), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 1198-1199), *TDEA* (1977: I/52), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 213), *TDVİA* (İpşirli, 1988: 548-549).

3.101. ŞEYHÎ

Burhan Efendi'nin torunlarından Nakîb Allâme Efendi'dir. Eğirdirlidir. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Şeyhülislam Yahya Efendi'den mülazım ve müderris olmuştur. Şerif Efendi'ye yakınlığından dolayı nakibüleşraflık verilmiştir. 1043'te (1633-1634) vefat etmiştir.

Nazım ve nesirde mahirdir. "Şeyhî" mahlası ile şiirleri ve bazı mecmualarda inşası vardır. Kahvenin pişirilmesi hakkında özel bir risale yazmıştır.

Fezleke'de ismi belirtilmemişken kaynakların çoğunda isminin Mehmed olduğu yazmaktadır. Vefatı *Fezleke*'de ve *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr*'da 1043 (1633-1634); *Şakâ'ik-i Nev'îzâde*'de ve *Rıza Tezkiresi*'nde 1044 (1634-1635); *Şakâ'ik-i Uşşâkîzâde*, *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*, *Sicill-i Osmanî* ve *Tuhfe-i Nâilî*'de ise Ramazan 1044 (1635) olarak geçmektedir.

Kaynaklarda *Dîvân*'ı olduğu yazmaktadır. Türkçe şiirlerinin yanı sıra *Şakâ'ik-i Uşşâkîzâde*'de Arapça şiirlerinin de olduğu, *TDEA*'da da Farsça *Dîvân*'ının olduğu bilgisi vardır. Kaynakların çoğunda şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Şeyhî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 364-366), *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1887-1888), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 266-267), *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr* (Coşkun, 1985: 87-88), *Şakâ'ik-i Uşşâkîzâde* (Ekinci, 2017: 206-210), *Vekâyi'u'l-Fuzalâ* (Ekinci, 2018: 229-236), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 985), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 518), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 485), *TDEA* (1998: 148).

3.102. ÇEŞMÎ

İsmi Mehmed'dir. Belgradlıdır. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Macar seferlerinde Murad Paşa'ya yardım etmiştir. Murad Paşa veziriazam olduğunda bu yardımı Halep kadılığıyla mükâfatlandırmıştır. Sonra Bursa, Edirne ve İstanbul kadılığı yapmıştır. Anadolu ve Rumeli kazaskeri olmuştur. 1044'te (1634-1635) vefat etmiştir.

Bir gözü kör olduğu için "Çeşmî" mahlasını kullanmıştır.

Fezleke'de Belgradlı olduğu bilgisi verilmişken kaynakların çoğunda Aydınlı olduğu yazmaktadır. *Vekâyi 'u'l-Fuzalâ*'da ve *Tuhfe-i Nâilî*'de şiiirlerinden örnekler bulunmaktadır.

Çeşmî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Nev'îzâde* (Donuk, 2017: 1889-1890), *Enîsü'l-Müsâmirîn* (Kazancıgil, 1996: 104), *Şakâ'ik-i Uşşâkîzâde* (Ekinci, 2017: 211-212), *Vekâyi 'u'l-Fuzalâ* (Ekinci, 2018: 222-224), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 169b-170a), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 990-991), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 171), *TDEA* (1977: II/136).

3.103. NEV'ÎZÂDE ATÂÎ EFENDÎ

İsmi Atâullâh'tır. III. Murad devrinde şehzade hocası olan Nev'î Efendi'nin oğludur. 991 Şevvalinde (1583) doğmuştur. Mülazım olup müderrislik yapmıştır. Lofça, Silistre, Rusçuk, Hezargrad, Tırhala ve Üsküp kadılıklarında bulunmuştur. Üsküp'te kadıyken görevinden ayrılmış ve İstanbul'a gelmiştir. 1044'te (1634-1635) vefat etmiştir.

Mürettep *Dîvân*'ı ve *Hamse*'si vardır. *Sâkînâme*, *Heft Hân*, *Nefhatü'l-ezhâr*, *Sohbetü'l-ebkâr* ve *Âlemnümâ*, *Hamse*'sindeki manzumlardandır. *Şakâ'ik*'a ve Edirnevî Mecdî'nin *Şakâ'ik* tercümesine zeyil yazmıştır.

Kaynaklarda vefatıyla ilgili farklı tarihler verilmiştir. *Rıza Tezkiresi*'nde vefatı 1046 (1636-1637); *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr*, *Sicill-i Osmanî*, *Tuhfe-i Nâilî* ve *TGDEİS*'de 1045 (1635-1636); *Osmanlı Müellifleri*'nde 1044 (1634-1635); *Vekâyi 'u'l-Fuzalâ*'da ve *TDVİA*'da 1045 Cemaziyelevvel (1635) olarak geçmektedir.

TDVİA'da *Hamse*'sindeki mesneviler verilirken *Âlemnümâ* ve *Sâkînâme* aynı eser olarak zikredilmiştir. *Fezleke*'deki bilgidен farklı olarak *TDVİA*'da ve *TDEA*'da beşinci mesnevi *Hilyetü'l-efkâr* olarak geçmektedir. Kaynaklarda şiirlerinden örnekler vardır. *Dîvân*'ı ve eserleri üzerinde çalışmalar yapılmıştır.⁵⁹

Nev'îzâde Atâî Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Riyâzü'ş-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 234-236), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 405-425), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 102-103), *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr* (Coşkun, 1985: 112-113), *Şakâ'ik-i Uşşâkîzâde* (Ekinci, 2017: 201-203), *Vekâyi'u'l-Fuzalâ* (Ekinci, 2018: 193-208), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 320b), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 3161), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 332), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 1037-1038), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 686-687), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 52), *TDEA* (1990: 43-45), *TDVİA* (İpekten, 1991a: 40-42).

3.104. KADIZÂDE MEHMED EFENDİ

İsmi Mehmed'dir. Balıkesir'den Doğanî Mustafa Efendi adında bir kadının oğludur. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. İstanbul'da çeşitli camilerde vaizlik yapmıştır. Padişah ile Revan seferine gitmiş, hastalanınca Konya'dan dönmüştür. 1045'te (1635-1636) vefat etmiştir.

Fezleke'de fikrî mücadelesi hakkında detaylı bilgi verilmişken şairliğine değinilmemiştir.⁶⁰ *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*'da birçok ilmî risalesinin olduğu bilgisi ve bir kıtası aktarılmıştır.

Kadızâde Mehmed Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Uşşâkîzâde* (Ekinci, 2017: 251-252), *Vekâyi'u'l-Fuzalâ* (Ekinci, 2018: 321-322), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 421), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 918).

⁵⁹ Eserleri hakkında yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır: Saadet Karaköse. (1994). *Nev'i-zade Atayı Divanı Kısmi Tahlil-Metin* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.; Nev'îzâde Atâyî. (2017). *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmiletî'ş-Şakâ'ik* (C. I-II) (S. Donuk, haz.). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

⁶⁰ Kadızâde Mehmed Efendi, 17. yüzyılda başlatılan Kadızâdeliler hareketinin öncülerindedir. Abdülmecid Sivâsî (ö. 1049/1639) ile arasındaki fikrî tartışmalar zamanla Osmanlı toplumunda geniş yankı uyandırmıştır. Bkz. Semiramis Çavuşoğlu. (2001). Kadızâdeliler. *TDVİA* (C. 24). Ankara: 100-102.

3.105. NEF'Î

Erzurumlu Nef'î Efendi'dir. Doğum tarihi ve ailesi hakkında bilgi yoktur. Önce kâtiplik daha sonra muhasebecilik yapmıştır. Haraç muhasebecisiyken hicvettiği Bayram Paşa tarafından 8 Şaban 1045'te (17 Ocak 1636) boğdurulmuştur. Vefatına “*Ah kim kıydı felek Nef'î gibi üstâda*” mısrası tarih düşürülmüştür.

Dîvân sahibi, şiirde benzeri nadir, nüktedan bir şairdir. Kasideleri meşhurdur. Hiciv söylemede bütün şairleri geçmiştir.

Fezleke'de ismi belirtilmemiş, eserlerinden sadece *Dîvân*'ı zikredilmiştir. Kaynakların çoğunda isminin Ömer olduğu; *Sihâm-ı Kazâ*, *Tuhfetü'l-uşşâk* ve Farsça *Dîvân*'ı da olduğu yazmaktadır. “Nef'î” mahlasıyla şiirlerinden örnekler bulunmaktadır. Eserleri hakkında çalışmalar yapılmıştır.⁶¹

Fezleke'de vefatı 1045 (1636) olarak bildirilmişken kaynaklarda farklı tarihler verilmiştir. *Nuhbetü'l-Âsâr*'da vefatı 1040 (1630-1631); *Sicill-i Osmanî*'de ve *Osmanlı Müellifleri*'nde 1044 (1634-1635); *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*'da ve *TDVİA*'da Şaban 1044 (1635); *Tuhfe-i Nâilî*'de ise Ramazan 1044 (1635); *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr*'da 1045 (1635-1636); *Rıza Tezkiresi*'nde 1046 (1636-1637) olarak geçmektedir.

Nef'î hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren başlıca kaynaklar ise şunlardır: *Riyâzü'ş-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 319), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 551), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 215-219), *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr* (Coşkun, 1985: 140-148), *Nuhbetü'l-Âsâr* (Abdulkadiroğlu, 1999: 490-493), *Vekâyi'u'l-Fuzalâ* (Ekinci, 2018: 403-409), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 426b), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 4596), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1249), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 869-871), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 1087-1089), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 333), *TDEA* (1990: 6-9), *TDVİA* (Akkuş, 2006: 523-525).

⁶¹ Türkçe *Dîvân*'ı üzerinde Metin Akkuş ve Bahir Selçuk tarafından, Farsça *Dîvân*'ı üzerinde ise Mehmet Atalay tarafından hazırlanan doktora çalışmaları vardır. Bkz. Metin Akkuş. (1991). *Nef'î Sanatı ve Türkçe Dîvânı* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.; Bahir Selçuk. (2004). *Ahenk Unsurları Bakımından Nef'î Dîvânı'nın Tahlili* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.; Mehmet Atalay. (1988). *Şair Nef'î Farsça Divanının Edisyon Kritiği ve Üslubu* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

3.106. ŞEYH URMEVÎ MAHMUD EFENDİ

İsmi Mahmud'dur. Tebriz yakınlarındaki Urmiye kasabasından Nakşibendiyye şeyhlerinden bir azizin oğludur. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Şeyh olduktan sonra Diyarbakır'a yerleşmiş, "Rumiye Şeyhi" demekle şöhret bulmuştur. Tekkesine paşalar, serdarlar, Tebriz ve Van halkından insanlar gelmiştir. IV. Murad ile Revan seferine gitmiştir. 1048'de (1638-1639) vefat etmiştir.

Kıraate dair bir risalesi vardır.

Fezleke'de şairliğine dair bir bilgi yoktur. *Esâmî-i Şu'arâ-yı Âmid*'de ve *Tuhfe-i Nâilî*'de şiirlerinden örnekler bulunmaktadır. *Esâmî-i Şu'arâ-yı Âmid*'de şehit edildiği yazmaktadır.

Şeyh Urmevî Mahmud Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Şakâ'ik-i Uşşâkîzâde* (Ekinci, 2017: 256-257), *Vekâyi'u'l-Fuzalâ* (Ekinci, 2018: 326-327), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 919), *Esâmî-i Şu'arâ-yı Âmid* (Güner ve Güner, 2003: 53), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 926).

3.107. MURÂDÎ⁶²

Sultan IV. Murad'dır. 28 Cemaziyelevvel 1021'de (27 Temmuz 1612) doğmuştur. 14 Zilkade 1032'de (9 Eylül 1623) tahta çıkmıştır. 16 Şevval 1049'da (9 Şubat 1640) vefat etmiştir. Babası I. Ahmed'in türbesine defnedilmiştir. Vefatından sonra kardeşi Sultan İbrahim tahta geçmiştir.

Fezleke'de padişahlığı süresince şeyhülislamı, vezirleri, Anadolu ve Rumeli kazaskerleri, İstanbul kadıları ve defterdarları detaylı bir şekilde yazılıdır.

Vefatının bildirildiği kısımda şairliğine dair bir bilgi yoktur. 1048 (1638-1639) senesinin tarihî olaylarının anlatıldığı bir bölümde "Murâdî" mahlasıyla yazdığı bir şiire

⁶² Murâdî hakkındaki bilgiler "Vilâdet-i Sultân Murad ve Çıkma", "Cülûs-ı Sultân Murâd Hân-ı Râbi" ve "İntikâl-i Sultân Murad Hân be-Âlem-i Bekâ ve Cülûs-ı Sultân İbrâhîm Hân" kısımlarından derlenmiştir. Bkz. Zeynep Aycibin, *a.g.t.*, 586; 706; 911-912.

yer verilmiştir.⁶³ Kaynaklarda da “Murâdî” mahlasıyla şiirlerinden örnekler vardır. *Şakâ'ik-i Uşşâkîzâde*'de ve *Vekâyi 'u'l-Fuzalâ*'da *Dîvân*'ı olduğu yazmaktadır.

Murâdî hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 86-87), *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr* (Coşkun, 1985: 136-137), *Şakâ'ik-i Uşşâkîzâde* (Ekinci, 2017: 265-284), *Vekâyi 'u'l-Fuzalâ* (Ekinci, 2018: 347-348), *Tezkire-i Mucîb* (Altun, 1997: 19), *Tuhfe-i Hattâtîn* (Koç, 2014: 679), *Kâfile-i Şu'arâ* (Kutlar Oğuz vd., 2012: 50-51), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 28), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 949), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 303), *TDVİA* (Yılmaz, 2006: 177-183).

3.108. BOSTANZÂDE YAHYA EFENDİ

İsmi Yahya'dır. Bostanzâde Mehmed Efendi'nin oğludur. Doğum tarihi ve memleketi hakkında bilgi yoktur. 1024'te (1615-1616) İstanbul kadısı olmuştur. 1032'de (1622-1623) Anadolu kazaskerliği, 1046'da (1636-1637) Rumeli kazaskerliği verilmiştir. 22 Rebülevvel 1049'da (23 Temmuz 1639) vefat etmiştir.

Gül-i Sad-berg'i ve *Mirat-ı Ahlâk*'ı vardır.⁶⁴

Fezleke'de memleketi hakkında bilgi verilmemişken *Tuhfe-i Nâilî*'de ve *TDVİA*'da Tireli olduğu yazmaktadır. *Şakâ'ik-i Uşşâkîzâde*, *Osmanlı Müellifleri* ve *TDVİA*'da vefatı 26 Rebülevvel 1049 (27 Temmuz 1639) olarak geçmektedir.

TDVİA'da eserlerinden detaylı bir şekilde bahsedilmiştir. *Osmanlı Müellifleri*'nde ve *Tuhfe-i Nâilî*'de şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Bostanzâde Yahya Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Enîsü'l-Müsâmirîn* (Kazancıgil, 1996: 103), *Şakâ'ik-i Uşşâkîzâde* (Ekinci, 2017: 248-249), *Vekâyi 'u'l-Fuzalâ* (Ekinci, 2018: 286-287), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar,

⁶³ Aynı bölümde Şeyhülislam Yahya Efendi'nin padişahın şiirine yazdığı nazireye de yer verilmiştir. Bkz. Zeynep Aycibin, *a.g.t.*, 883-884.

⁶⁴ İki eser hakkında yapılan doktora çalışmaları için bkz. Nurgül Sucu. (2010). *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Mir'âtü'l-Ahlâk'ı (İnceleme-Metin)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.; Ferudun Hakan Özkan. (2011). *Bostanzâde Yahyâ Gül-i Sad-Berg (İnceleme-Tenkitli Metin)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

1996: 1672), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 265), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 1216), *TDVİA* (Çağrıncı, 1992: 311-313), *TDEA* (1998: 542).

3.109. ŞEYHÜLİSLAM YAHYA EFENDİ

İsmi Yahya'dır. 1001'de (1593) şeyhülislam iken vefat eden Zekeriya Efendi'nin oğludur. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Halep, Şam ve Edirne'de mutasarrıflık, İstanbul'da kadılık yapmıştır. Daha sonra Anadolu ve Rumeli kazaskerliği verilmiştir. 1031'de (1621-1622) şeyhülislam olmuştur. IV. Murad ile Bağdat ve Revan seferlerine katılmıştır. 18 Zilhicce 1053'te (27 Şubat 1644) vefat etmiştir. Babası Zekeriya Efendi'nin türbesine defnedilmiştir.

Mürettep ve müdevven şiirleri vardır. Muhsin-i Kayserî'nin *Ferâiz*'ine şerh yazmıştır. Şeyhülisamlık makamı Ebussuûd Efendi'de en olgun dönemine erişmiş, Şeyhülislam Yahya Efendi'de son bulmuştur.

Doğum tarihi *Sicill-i Osmanî*'de ve *Tuhfe-i Nâilî*'de 960 (1552-1553); *Şakâ'ik-i Uşşâkizâde*, *Vekâyi 'u'l-Fuzalâ* ve *TDVİA*'da 969 Safer (1561) olarak belirtilmiştir. Kaynaklarda Türkçe *Dîvân*'ı olduğu, *Nigâristân*'ı tercüme ettiği, *Kasîde-i Bürde*'ye tahmisi olduğu yazmaktadır. Şiirlerinden örnekler bulunmaktadır. Eserleri hakkında birçok çalışma yapılmıştır.⁶⁵

Şeyhülislam Yahya Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren başlıca kaynaklar ise şunlardır: *Tezkiretü's-Şu'arâ* (Sungurhan, 2017: 934-936), *Beyânî Tezkiresi* (Kutluk, 1997: 92), *Riyâzü's-Şu'arâ* (Açıkgöz, 2017: 351-354), *Zübdetü'l-Eş'âr* (Kayabaşı, 1997: 612-638), *Enîsü'l-Müsâmirîn* (Kazancıgil, 1996: 100-102), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 291-293), *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr* (Coşkun, 1985: 168-175), *Şakâ'ik-i Uşşâkizâde* (Ekinci, 2017: 303-310), *Tezkire-i Safâiyî* (Çapan, 2005: 730-732), *Vekâyi 'u'l-Fuzalâ* (Ekinci, 2018: 440-455), *Vefeyât-ı Ayvansarâyî* (Ekinci, 2011: 138),

⁶⁵ *Nigâristân*'ı ve *Dîvân*'ı üzerinde yapılan doktora çalışmaları için bkz. Çimen Özçam. (1999). *Şeyhülislam Yahya Efendi Nigâristân Tercümesi (Sentaks İncelemesi-Metin-Sözlük)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.; Lütfi Bayraktutan. (1985). *Şeyhülislam Yahya Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanının Karşılaştırmalı Metni* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.; Abdullah Eren. (2004). *Şeyhülislam Yahya Divanı'nın Tahlili* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Mecelletü'n-Nisâb (2000: 443b-444a), *Devhâtü'l-Meşâyih* (Yıldırım, 2014: 137-138), *Tuhfe-i Hattâtîn* (Koç, 2014: 695-696), *Kâmûsu'l-A'lâm* (1996: 4793), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 1674), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 933-934), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 1216-1217), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 533-534), *TDEA* (1998: 544-546), *TDVİA* (Kaya, 2013b: 245-246).

3.110. BAHÂÎ EFENDİ

İsmi Mehmed'dir. Hoca Sâdeddin Efendi'nin torunu, Aziz Efendi'nin oğludur. Doğum tarihi hakkında bilgi yoktur. Çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. Selanik, Halep, Şam, Edirne ve İstanbul kadılıklarında bulunmuştur. İki defa Anadolu ve Rumeli kazaskeri olmuştur. İki defa da şeyhülislamlık verilmiştir. 12 Safer 1064'te (2 Ocak 1654) boğmacadan vefat etmiştir.

Şiir ve inşada mahirdir.

*Tezkire-i Safâyi'*de ismi Muhammed olarak geçmektedir. *Fezleke*'de doğum tarihi hakkında bilgi verilmemişken *Tuhfe-i Nâilî*'de 1004'te (1595-1596), *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*'da 1010'da (1601-1602) doğduğu yazmaktadır.

Fezleke'de şiir ve inşada mahir olduğu ifade edilmiş ama hiçbir eserinden bahsedilmemiştir. Kaynakların çoğunda *Dîvân*'ı olduğu yazmaktadır.⁶⁶ Şiirlerinden örnekler bulunmaktadır.

Bahâî Efendi hakkında *Fezleke* dışında bilgi veren kaynaklar ise şunlardır: *Enîsü'l-Müsâmirîn* (Kazancıgil, 1996: 112), *Rıza Tezkiresi* (Zavotçu, 2009: 107-108), *Teşrifâtü'ş-Şu'arâ* (Yılmaz, 2001: 102-103), *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr* (Coşkun, 1985: 48-50), *Şakâ'ik-i Uşşâkîzâde* (Ekinci, 2017: 418-428), *Tezkire-i Mucîb* (Altun, 1997: 24), *Tezkire-i Safâyi'* (Çapan, 2005: 96-100), *Vekâyi'u'l-Fuzalâ* (Ekinci, 2018: 690-704), *Mecelletü'n-Nisâb* (2000: 150b), *Devhâtü'l-Meşâyih* (Yıldırım, 2014: 144-147), *Tuhfe-i Hattâtîn* (Koç, 2014: 652), *Kâfile-i Şu'arâ* (Kutlar Oğuz vd., 2012: 114-116),

⁶⁶ *Dîvân*'ı üzerinde Erdoğan Uludağ ve Muhbet Toprak tarafından hazırlanan yüksek lisans çalışmaları vardır. Bkz. Erdoğan Uludağ. (1992). *Şeyhülislam Bahayi Divânı (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.; Muhbet Toprak. (2006). *Şeyhülislam Bahayi Divanı Şerhi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Kâmûsu'l-A'lâm (1996: 1415), *Sicill-i Osmanî* (Akbayar, 1996: 351), *Osmanlı Müellifleri* (Saraç, 2016: 522-523), *Tuhfe-i Nâilî* (Kurnaz ve Tatçı, 2001: 106-107), *TDEA* (1977: I/288-290), *TGDEİS* (İpekten vd., 1988: 63), *TDVİA* (İpşirli ve Uzun, 1991: 463-464).

SONUÇ

Osmanlı'da biyografi geleneğini devam ettiren müelliflerden birisi de Kâtib Çelebi'dir. Kâtib Çelebi, 1000-1065 (1591-1655) yılları arasındaki tarihî olayları sene tertibine göre anlattığı *Fezleke* adlı eserinde padişahların, devlet adamlarının, âlimlerin ve şairlerin biyografilerine yer vererek eserine biyografik bir kaynak kimliği kazandırmıştır.

Fezleke hakkında bugüne kadar yapılan çalışmalarda eserin biyografik bir kaynak olduğu üzerinde fazla durulmamıştır. Eseri biyografik bir kaynak olarak kullanan çalışmalar ise yetersiz kalmıştır. Bu durumda *Fezleke*'nin orijinal bir eser olmayıp derleme bir eser oluşunun da etkisi vardır.

Edebiyat tarihimize katkı sunmak ve şairler hakkında yeni bir kaynak oluşturmak için ele aldığımız *Fezleke*, dikkatli bir şekilde incelenmiştir. Eserde dönemin edebî hayatından izlerin olduğu ve 110 şair biyografisine yer verildiği tespit edilmiştir. Verilen şair biyografilerine bakıldığında Kâtib Çelebi'nin seçici olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle meşhur ve büyük şairlerin hayatına ve şüirlerinden örneklerine daha fazla yer verdiği görülmektedir.

Şairlerin *Fezleke*'deki bilgileri “asıl ismi, doğum tarihi, doğum yeri, memleketi, ailesi, memuriyeti/mesleği, ölümü, şairliği ve eserleri” şeklinde bir sıralamayla derlenmiştir. *Fezleke*'deki bilgiler klasik kaynakların çoğuyla ve modern kaynakların bir kısmıyla karşılaştırılmış, Kâtib Çelebi'nin eserine orijinallik kazandırdığı ifadelerin üzerinde durulmuştur. Eserdeki bilgilerin birçoğunun biyografik eserlerle benzerlik gösterdiği ortaya konmuştur. Birbirleriyle çelişmeyen bilgiler kaynak belirtilmeden, farklı olan bilgiler ise kaynakları ile zikredilmiştir.

Bu çalışmanın sonucunda *Fezleke*'nin derleme bir eser olmasına rağmen Kâtib Çelebi'nin şairler hakkındaki düşünce ve görüşleriyle esere orijinal bir karakter kazandırdığı tespit edilmiştir. Eserin 16. ve 17. yüzyılın edebî hayatından izler barındırması ve dönemin şairlerine yer vermesi açısından edebiyat tarihimiz için önemli bir kaynak olduğunu söylemek mümkündür.

SÖZLÜK

Arpalık: Osmanlı'da bazı devlet memurlarına görevleri süresince maaşlarına ek olarak verilen, görevden ayrıldıktan sonra ise bir tür emeklilik maaşı olarak tahsis edilen gelir.

Bakî Mezarlığı: Hz. Peygamber döneminde Medine'de Müslümanların kurduğu ilk mezarlık.

Bayramiyye: Hacı Bayram Velî'nin Ankara ve civarında kurduğu tarikat.

Cezbe: Allah'ın, kulunu kendisine çekmesiyle doğan coşkunculuk ve kendinden geçme hâli.

Ferâiz: İslam miras hukukunu inceleyen ilim dalı.

Gubârî: Toz gibi gözle görülemeyecek kadar küçük ve ince yazılan bir çeşit hat sanatı.

Halvetiyye: XIV. yüzyılda Ömer el-Halvetî tarafından kurulan tarikat.

Haşiye: 1. Metinde geçen herhangi bir yerle ilgili sayfa boşluklarına yazılan açıklama, dipnot. 2. Bir eseri açıklamak için yazılan kitap.

Kâdir: Gücü yeten, muktedir olan.

Mahir: Usta, becerikli, marifetli.

Mahlas: Şairlerin şiirlerinde kullandıkları takma ad.

Mevleviyet: 1. Osmanlı'da üst seviyede kadılık ya da müderrislik rütbesi. 2. Bir kadının idaresi altında bulunan bölge.

Muhtasar: Kısaltılmış olan; kısa, öz.

Mutasarrıf: Mülkiye memuru, sancak beyi.

Mülazım: Osmanlı'da ilmiye teşkilatına mensup olabilmek için belli bir süre staj yapan medrese mezunu.

Münazara: Divan edebiyatında zıt varlıklar veya kavramlar arasındaki karşıtlığı anlatan mesneviler için kullanılan bir terim.

Mürşid-i kâmil: 1. Hz. Peygamber'in yolundan giden kâmil insan. 2. Doğru yolu gösteren, tarikat şeyhi.

Nakibüleşraf: Hz. Peygamber'in soyundan gelenlerin işlerine bakmak için görevlendirilmiş olan kimse.

Nakşibendiyye: XIV. yüzyılda Bahâeddin Nakşibend tarafından kurulan tarikat.

Nedim: Sohbet arkadaşı, meclis arkadaşı.

Risale: Belli bir konuda yazılan küçük kitap, kitapçık.

Sahn Medresesi: Fatih Sultan Mehmed tarafından İstanbul'da kurulan, çeşitli ilimlerin okutulduğu yüksek öğretim veren medrese.

Şerh: Bir metni veya bir kitabı açıklamak, yorumlamak.

Takriz: Bir eserin başına konulan övgü yazısı, takdim yazısı.

Tarikat: Tasavvufta Allah'a ulaşmak için benimsenen yol.

Tedvin: 1. Derleme. 2. Kitap hâline getirme.

Tetebbu: Detaylı inceleme, araştırma.

Tezkireci: Osmanlı'da sadrazam ve vezirlerin yazışmalarını idare eden özel kâtipler.

Üç Dil: Arapça, Farsça ve Türkçe.

Vefeyât: Vefatlar, ölümler.

Vefeyâtnâme: Önemli kişiler hakkında kısa bilgilerin verildiği, ölüm tarihlerinin bildirildiği biyografi eseri.

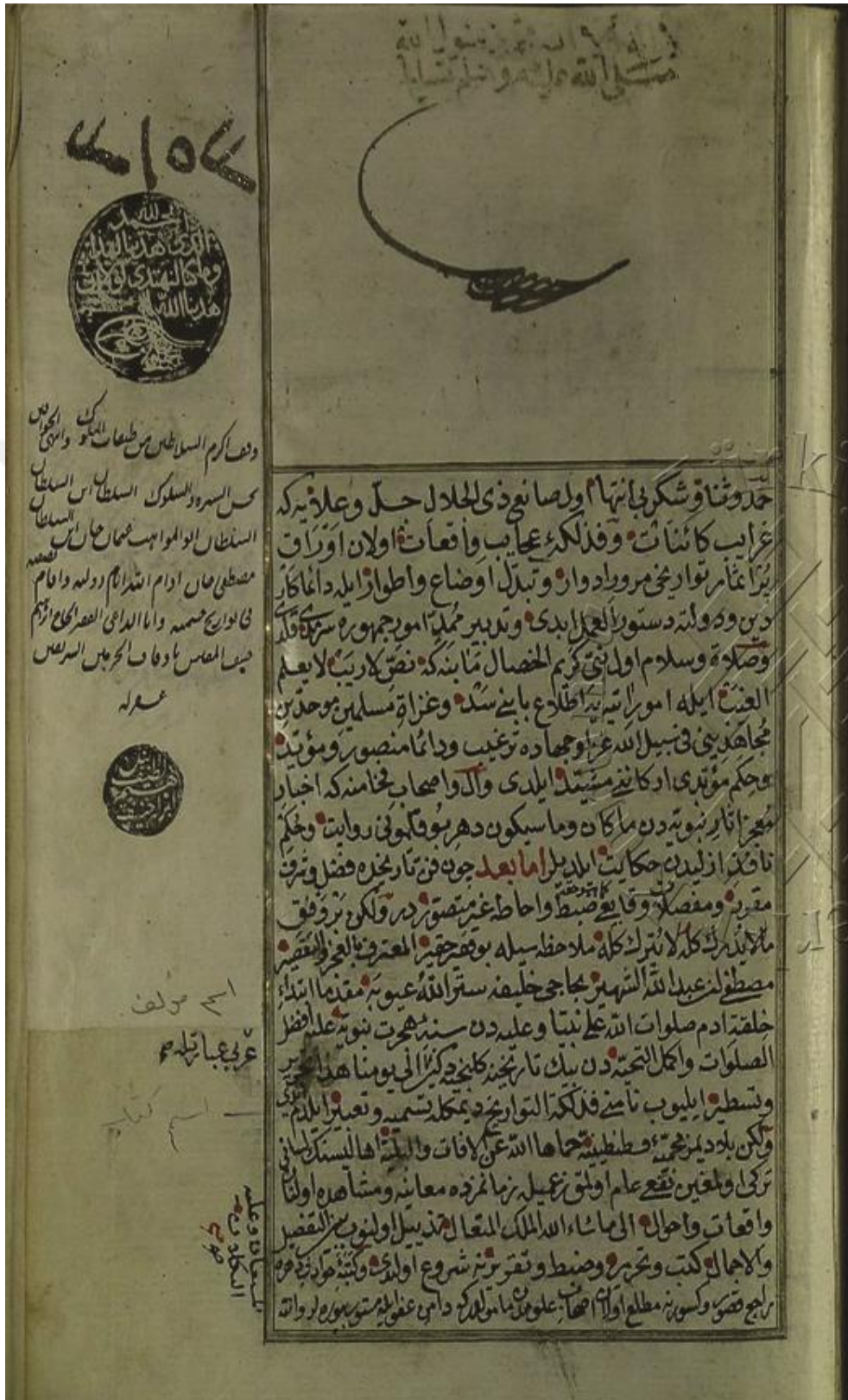
Zâkir: 1. Zikreden, zikredici. 2. Tekkelerde ilahi okuyan kimse.

Zeyil: Bir yazıya ya da esere ek olarak yazılan yazı.

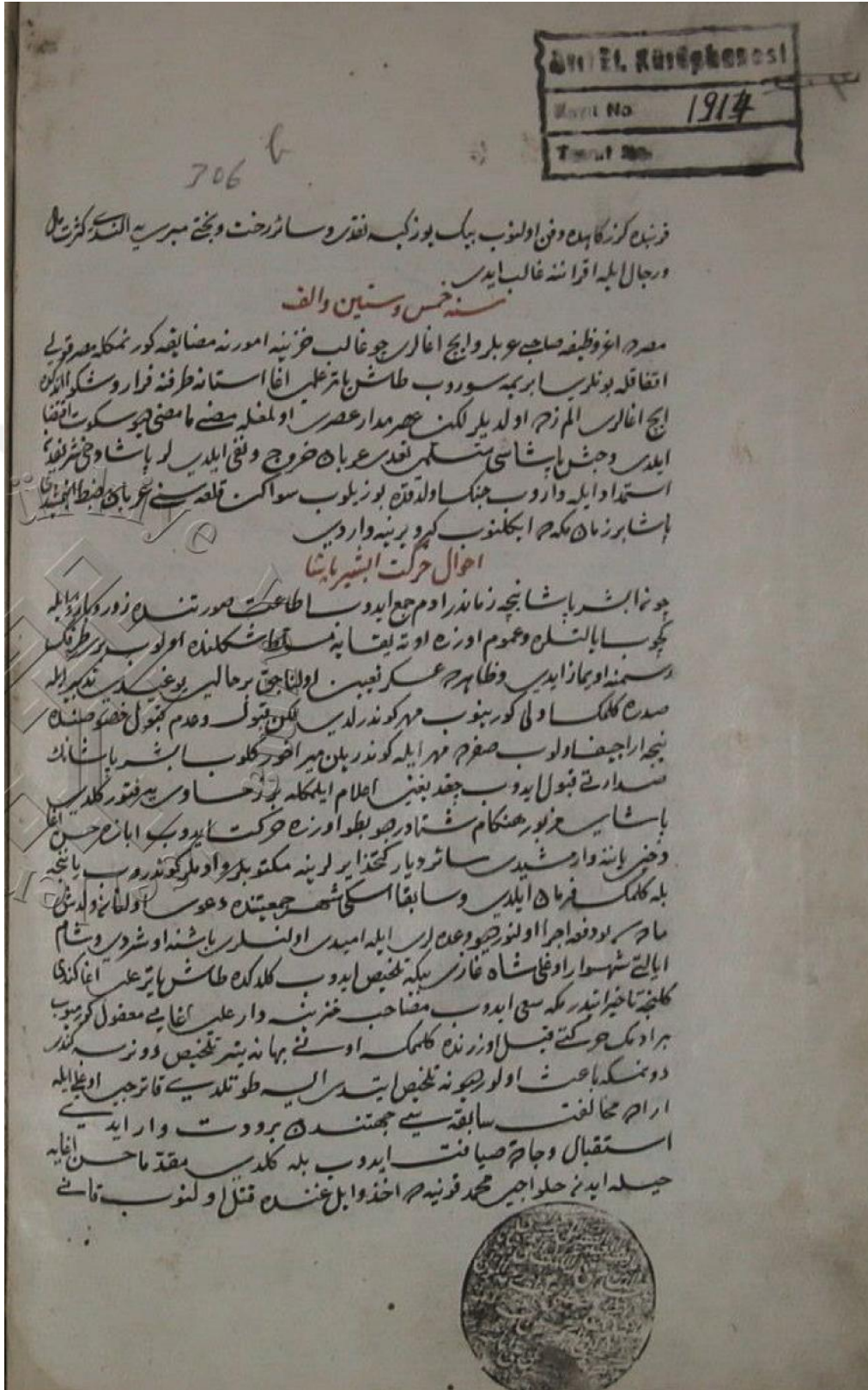

EKLER

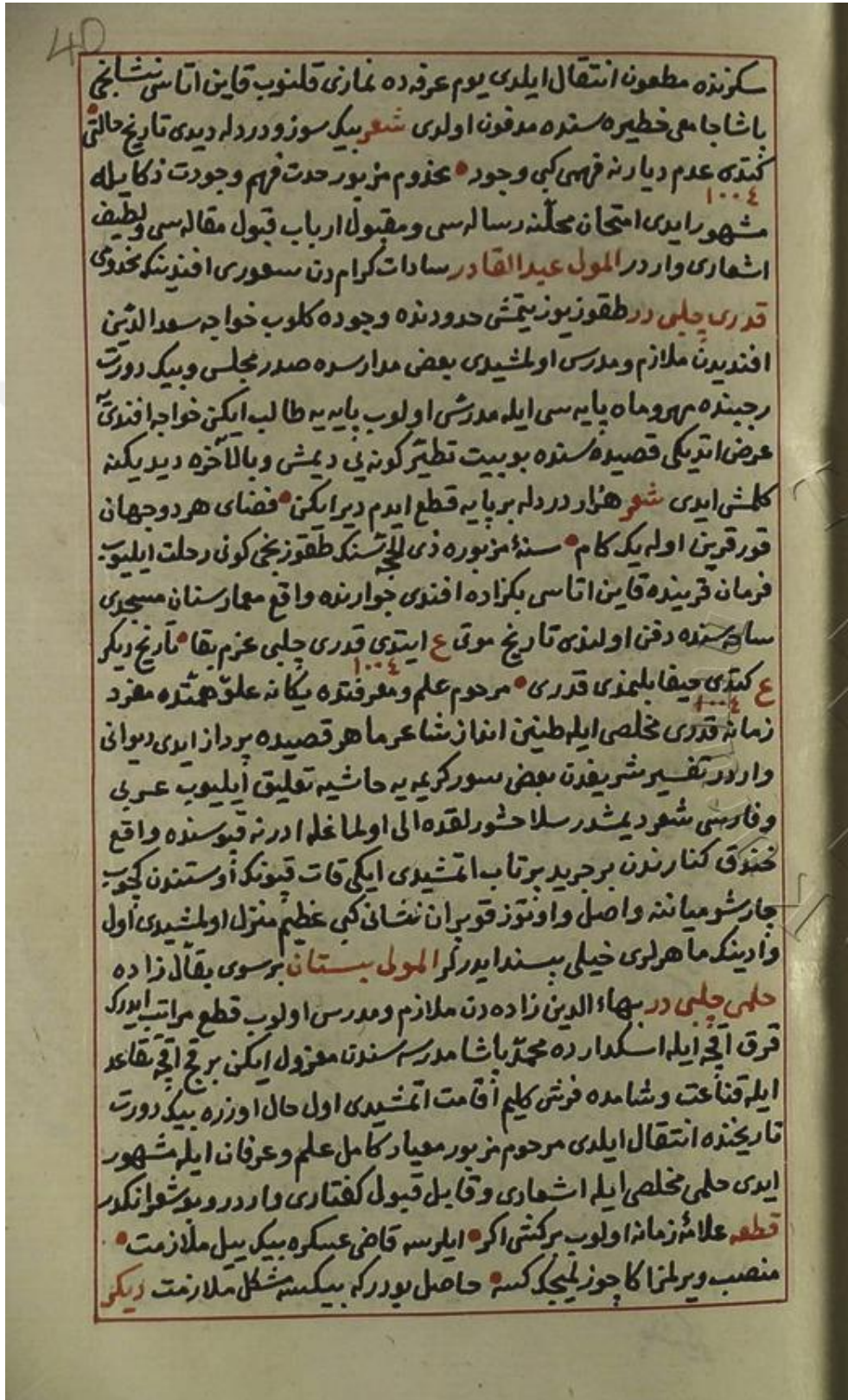
Ek 1: Fezleke'nin mukaddimesi. (Nuruosmaniye Nüshası, 1a)

Ek 2: Fezleke'nin son kısmı. (Âtîf Efendi Nûshası, 306b)

Ek 3: 1004 (1595-1596) senesinin vefeyâtından bir bölüm. (Nuruosmaniye Nüshası, 40a)

Ek 4: 1016 (1607-1608) senesinin vefeyâtından bir bölüm. (Âtîf Efendi Nüshası, 123b)

127

و ملازم و دبیرسی اولدقدن کچمکشدن غازس و ورودس فتوالی و برلوب بیک ادر برده کلمه
 کلمدی بده قونیه فاضیل لوجا آمد و کلبولی فضالنه ادغادی اجماله نده مینکلی کیف لوزاکون
 ایلد اظلمات لمون بلکه واری جنونده تکلی ایدوب ۹۰ تینون و برش و تنک و بدل باره و عوق
 جمله مکیتغاتی بزرگ کیف ما اتغی مضمون صفت کاشفه و حال درونه اولوب بیک ادر ادرت
 تار یخنده فراچی مختل و رماغی مختل اولمغله شمارخانه قونشیدی اوله ایشاده بیدک ایشاده
 اذکلی شوندرن اعلا و حیرت افزای عقلا در ۹۰ باشقبر کوننه جفا ایلا اید هر موی کچمک فم جنی کسونه
 مطرا آسندن گاه زنجیر بلا که غم منصب جکره کچمک هاره می وار سلسله سورا آسندن
 بیک ادر ادر الشفا اولوب بر مقدار عقل باشنه کلدکن صکره جمیع مناهیدن تانب اولمغله
 بیک ادر التی ده طاعوندن وفات ایلدی ککن دره قنارنده مد فوندر مولای مرقوم چوخ
 نوشی مجلس علوم و حیه و حسن الاخلاق خوش طبع صاخ طوبت ایدر در غرور سوا ایشاده
 کلماتی وار در ادا اخر عمر نده رغد غدره بالچولنا ایلد ط لب کیمیا اولوب اول فنده لوزاکون
 تالیفلر ایدر ایشیدن ۲۰ احقیقه اول مقوله تالیفات رام تزویز ایدان و باکند اجماع در
 بر بیت آب روی اشعار و نخبه گفتار در ۹۰ مجلسده بحث ایدنچ هر ایش شوا ایدر خوش
 کلمدی باک ساجه و بزرگ اوازه سی **المول ابراهیم** کر میانی حام ایشیدن بیک فرزند سید
شریفی مخلص حام زاده اشدی در طغوز بوز سکن تار یخنده و خوره کلوب والدی
 تعلیمی ایلد سر نجه و عضنفرین نخبه فضالنه دراز ایلدکن صکره خواجده سعد الدین ایشیده
 انت ایدر سوا طغوز بوز طغان بیده انرون ملازمت و تدریس ایلد کچا سبک ایشیده
 کرمانی و کنتل بده تمه اما خارج و نتیجه مدرسه لر نده افاده ایدوب بیک ادر ایشیده
 سنده ایشمال ایلدی شریفه خاتون مسجدی ساه سنده مد فوندر مولای مرقوم اخواد
 علمان معدود ذات شریف و کامل وجود ایدر اثار علمی سندن کمال ماث زاده تک تغییر
 نقاحنه تکلمه و ایشیده فقہ اکبری و شافعی نظم و شعر ایشدر قابل قبول اشعار سنکره
 الشوادیه مطور در **غازی کرای خان** ابن دولت کرای قریم خان بیک ممتازی
 قرانی مخلص خان غازس در طغوز بوز طغان بشن حد و زنده بر ادنی اسلام کرای وفاتندن
 صکره خان اولوب شروان محاره سنده سرخ سره اسیر اولدی بر بدتن صکره کلون حیات
 فرار ایدر بانق سفون وار دقه سنان ماث عمن ایلد طرف سلطنتن بیکرا فم بومیه خانق
 و طیفه سنه الف کامل رحمن ضم اولوب ایشیدر بیک اولدی بده صا ترجمی ایلد و اراد
 سون سفر لوب بوزین محاره اولدقدنه باغ رضونوردن بده کوی ده فخر ایشیده

Ek 5: 1043 (1633-1634) senesinden bir bölüm. (Âtîf Efendi Nüshası, 226b)

226

سنة ثلث واربعم والالف

بمجم رافضیان بھاروان و دفع غازیان چون لشکر سیخ نیز بریم برین کلوب خانزادہ
 توختہ خان لشکر فراوان ایلدوان اور زینہ پرو دیل او خود مختار مرقعی پاشا دبار بکر عسکر ایلد
 مارد بندنہ کوچوب اول سمتہ توجہ ایلدی ارض روم بکلر کیسے خلیل پاشا یہ سردار تی امر اسرا
 اولنوب قرمان و مرعش و سبواسن الی تدری عسکر ایلد اول حی ارض روم اور زیندہ پوریا
 ربیع الاولد قرلبش عسکر کلوب وانہ خاصہ ایدوب اسکله بی الدر ربیع الاخر عن سنہ خلیل
 پاشا ایلد مرقعی پاشا ملاقات ایدوب ایک عسکر برین کلدیلر جلد او تو زینک قدر عسکر اولر باہر
 ادبچی کونے بوم التبت ایدر وانہ واردیلر قرلبشرا ایک کونہ مقدم خبر لوب ترسدنہ چقدر
 قوسقو قراہ سمتدہ بر طاعنہ ارتدہ و بروب الایلرن قوروب طور مشرا ایدی عسکر اسلام واروب
 اول کون اختا مددک محکم جنگ ابدیلر کچہ ابر شملکہ دولو ملیو تب مشعلہ لرا ایلد ایک دفعہ دخی اور زیندہ
 واقدام ایدوب رواقض کروھنک بوزلرن دوندر دیلر عسکر منصور دخی ختمہ کونہ کلوب ایلد
 قرلبشرا چکلدر پاشا لردخی وانہ خارجہ نزول ایلدیلر خلیل پاشا ایلد مرقعی پاشا مہانتہ سردار
 خصو ایچونہ بر زبردت واقع اولوب مرقعی پاشا دروندنہ عقنہ فاکشید عسکر مہانتہ عالمہ
 ایلد ہم رکاب اولدقد اجوا ایلدیلر بر فاج کون وانہ ارام اولنوب مہانتہ تکمیلہ نصکح الیکس وار
 کوچوب عسکر اجازت ویر دیلر مرقعی پاشا دبار بکر کلوب کچہ ابر قرلبشرا حسن اغا الای ایلد
 چتوب قزل کور اوکنا استقبالہ واردقدن قتل ایلدیوب کلوب شہدہ و جنر اولدی و قبولی
 قبادوب نامدار سپاہیلرن کورچی یوسف و الحاج مصلی و شاہ بندر اوغلی چچلیک تکریدہ واردلر
 فرمان موجیبہ منادیلرندا ایدوب قاضی واعیانہ بلد دعوت اولنوب امر ل او قنوب و قن حصر
 کورچی یوسف بولون قتل اولدیر یسح حاجی مصلی و شاہ بندر اوغلی دخی اول کچہ طوبوب حقدن کلد
حوق عظیم در استنبوک اوایل سفر قذیبی باغچہ سلطان نام بر شہزادہ وجود کلککہ دریا کور
 موم دونمار و فیک شکر اولد شہدہ ماہ زبورک بکر منچی کونے بوم جمہرہ جبہ قوسی خارجہ
 بر فلخاچی فونن بقوب بکر قلفات ایدر کون شہدہ روز کارہ اتش اسیبہ اصابت ایدوب فبر طلال یافتہ
 و حصار دن آشوب ابچر کوروب سلطا تجمہ و سلاح خانہ دن کچلی و طرہ طوخور کیدوب اولنہ
 بر شہہ حامل اولدیر اول کونہ و اول کچہ باقوب اتہ ملا کور انہ محله سنہ فرار ایلد
 حنی بر باد اولوب علما و اشرفانک خاندان قدیم سر الیکر جلد باقوب استناد کار کاہ تقدیر خلقہ
 انباز لئی صنغین کور ستر اولدیر بیک فرقہ اچنہ احواق کبیر لفظا و معنی مار بخر در ابدال خانہ
و صدق ربیع الاولدہ بر بکر کفت و کو پیدا اولوب بانقن پربش تلفخ خلقہ طلال و بروب فہوہ خان لرم
 مبار

KAYNAKÇA

- Abdulkadiroğlu, A. (1999). *İsmail Beliđ/Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr* (1. Baskı). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Abdurrahman Hibri. (1996). *Enîsü'l-Müsâmirîn* (R. Kazancıgil, haz.). Türk Kütüphaneciler Derneđi Edirne Şubesi Yayınları.
- Akbulut, U. (2006). *Osmanlı Tarih Yazıcılarına Göre Tarih ve Tarihçi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Akkuş, M. (1991). *Nef'i Sanatı ve Türkçe Dîvânı* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- (2006). Nef'i. *TDVİA* (C. 32). Ankara: 523-525.
- Akpınar, C. (2002). Kefevî Hüseyin Efendi. *TDVİA* (C. 25). Ankara: 186-188.
- Aksoy, H. (1992). Bekâyî. *TDVİA* (C. 5). Ankara: 360.
- Aktepe, M. (1995). Esad Efendi, Hocazâde. *TDVİA* (C. 11). Ankara: 340-341.
- Ali Emîri Efendi. (2003). *Esâmî-i Şu'arâ-yı Âmid* (G. Güner, N. Güner, haz.). Ankara: Anıl Matbaa.
- Ali Enver, (2013). *Semâ'-hâne-i Edeb* (S. Erdem, haz.). Ankara: TTK Yayınları.
- Altun, K. (1997). *Tezkire-i Mucîb (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin-Sözlük)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Arslan, M. (2013). *Mîri, Mihr ü Müşteri (İnceleme-Karşılaştırma-Metin)*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Aruçi, M. (1997). Hasan Kâfi Akhisârî. *TDVİA* (C. 16). Ankara: 326-329.
- Âşık Çelebi. (2010). *Meşâ'irü's-Şu'arâ* (1. Baskı) (F. Kılıç, haz.). İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.

- Atalay, M. (1988). *Şair Nef'î Farsça Divanının Edisyon Kritiği ve Üslubu* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Avcı, C. (2006). Nasihatü'l-mülûk. *TDVİA* (C. 32). Ankara: 411.
- Aycibin, Z. (2007). *Katib Çelebi, Fezleke, Tahlil ve Metin* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- (2016). *Fezleke* (C. I-II). İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Aydoğmuşoğlu, C. (2011). *Şah Abbas ve Zamanı* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Azîz Mahmûd Hüdâyî. (2005). *Dîvân-ı İlâhîyât* (M. Tatcı, M. Yıldız, haz.). Üsküdar Araştırma Merkezi.
- Babinger, F. (1992). *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri* (C. Üçok, çev.). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bayraktutan, L. (1985). *Şeyhülislam Yahya Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanının Karşılaştırmalı Metni* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Beyâni. (1997). *Tezkiretü 'ş-Şuarâ* (İ. Kutluk, haz.). Ankara: TTK Yayınları.
- Bursalı Mehmed Tahir. (2016). *Osmanlı Müellifleri* (C. I-III) (M. A. Y. Saraç, haz.). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Büyüker, N. (2011). *Kâfzâde Fâ'izî Leylî vü Mecnûn (Tenkitli Metin-İnceleme)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Canım, R. (2000). *Latîfî Tezkiretü 'ş-şu'arâ ve Tabsiretü'n-nuzamâ (İnceleme-Metin)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

- Ceyhan, A. (2003). Harîmî'nin Hz. Ali'den Kırk Vecize Tercümesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 1(2): 45-58.
- (2011). *Hazret-i Ali'nin Yüz Sözü (Gül-i Sad-Berg)* (2. Baskı). İstanbul: Buhara Yayınları.
- Coşkun, A. O. (1985). *Seyrek-zâde Mehmet 'Âsım'ın Hayatı ve Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr Adlı Eseri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çağrıçı, M. (1992). Bostanzâde Yahyâ Efendi. *TDVİA* (C. 6). Ankara: 311-313.
- Çapan, P. (2005). *Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-âsâr min fevâ'idi'l-eş'âr)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- (2016). Otobiyografi Geleneğinde Veciz Bir Örnek: Kâtib Çelebi Biyografisi. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi* (Prof. Dr. Mine Mengi Özel Sayısı). (5): 45-62.
- Çavuşoğlu, M. (1991). Bâkî. *TDVİA* (C. 4). Ankara: 537-540.
- Çavuşoğlu, S. (2001). Kadızâdeliler. *TDVİA* (C. 24). Ankara: 100-102.
- Çuhadar, İ. H. (2003). *Mustafa Sâfi'nin Zübdetü't-Tevârih'i* (C. I-II). Ankara: TTK Yayınları.
- Devellioğlu, F. (2011). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat* (28. Baskı). Ankara: Aydın Kitabevi.
- Donuk, S. (2016). *Türk Edebiyatında Vefeyâtnâme ve İsmail Belîğ'in Güldeste-i Riyâz-ı İrfân'ı*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Ece, S. (2003). Şirvan Şah ve Şemail Banu. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. (22): 79-88.
- Eflatun, M. (2003). *Feyzî-i Keşevî Dîvânı: Tahlil-Metin* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Eğri, S. (1989). *Şühûdi Dîvânı (Levâmiu'l-Eşvak) Gazeller (Defter-i Sâlis) (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Ekinci, R. (2011). *Vefeyât-ı Ayvansarâyî (İnceleme-Tenkitli Metin)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- (2017). Memi Cân-ı Saruhanî ve Dîvânçesi. *Sufî Araştırmaları*. 8(15): 65-118.
- Emecen, F. M. (1999). Osmanlı Kronikleri ve Biyografi. *İslâm Araştırmaları Dergisi*. (3): 83-90.
- (2003). Mehmed III. *TDVİA* (C. 28). Ankara: 407-413.
- (2007). Osman II. *TDVİA* (C. 33). Ankara: 453-456.
- Eren, A. (2004). *Şeyhülislam Yahya Divanı'nın Tahlili* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Erkan, M. (1994). Dürretü't-tâc. *TDVİA* (C. 10). Ankara: 33-34.
- Ertaylan, İ. H. (1958). *Gazi Geray Han Hayatı ve Eserleri*. İstanbul.
- Eyduran Sungurhan, A. (1999). *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü'ş-Şu'ara (İnceleme-Tenkitli Metin)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Genç, İ. (2000). *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Gökyay, O. Ş. (1991). Kâtip Çelebi; Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri. *Kâtip Çelebi Hayatı ve Eserleri Hakkında İncelemeler*. Ankara: TTK Yayınları, 3-90.
- (1993). Cihannümâ. *TDVİA* (C. 7). Ankara: 541-542.
- (1994). Düstûrü'l-amel. *TDVİA* (C. 10). Ankara: 50-51.
- Güleç, H. (1988). Ahîzâde Abdülhalim Efendi. *TDVİA* (C. 1). Ankara: 548.

- . (1991). Aysî Mehmed Efendi. *TDVİA* (C. 4). Ankara: 287.
- Hoca Sadeddin Efendi. (1979). *Tâcü't-tevârih* (C. I-V) (İ. Parmaksızoğlu, haz.). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Hoca, F. (2002). *Veysî Divânı Tahlili* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ilıç, S. (2003). Lâmekânî Hüseyin Efendi. *TDVİA* (C. 27). Ankara: 94-95.
- İlgürel, M. (1989). Ahmed I. *TDVİA* (C. 2). Ankara: 30-33.
- İlhan, N. (1992). *Nev'î Efendi Netâyîcü'l-Fünûn ve Mehâsînü'l-Mütûn (Giriş-Metin-Dizinler)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- İpekten, H. (1991a). Atâî, Nev'îzâde. *TDVİA* (C. 4). Ankara: 40-42.
- . (1991b). Azmîzâde Mustafa Hâletî. *TDVİA* (C. 4). Ankara: 348-349.
- İpşirli, M., Uzun, M., (1991). Bahâî Mehmed Efendi. *TDVİA* (C. 4). Ankara: 463-464.
- İpşirli, M. (1988). Ahîzâde Hüseyin Efendi. *TDVİA* (C. 1). Ankara: 548-549.
- . (1992). Bostanzâde Mehmed Efendi. *TDVİA* (C. 6). Ankara: 311.
- . (2003). Mehmed Efendi, Hocasâde. *TDVİA* (C. 28). Ankara: 452-453.
- . (2009). Sun'ullah Efendi. *TDVİA* (C. 37). Ankara: 530-532.
- . (2011). Taşköprizâde Kemâleddin Efendi. *TDVİA* (C. 40). Ankara: 152-154.
- . (2013). Zekeriyâ Efendi, Bayramzâde. *TDVİA* (C. 44). Ankara: 211-212.
- İsen, M. (1992). Beyânî. *TDVİA* (C. 6). Ankara: 32.
- . (1994). *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- . (2002). Kınalızâde Hasan Çelebi. *TDVİA* (C. 25). Ankara: 417-418.
- . (2010). *Tezkireden Biyografiye* (1. Basım). İstanbul: Kapı Yayınları.

- Kaçalın, M. S. (2012). Vankulu. *TDVİA* (C. 42). Ankara: 513.
- Karaçay Türkal, N. (2012). *Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa Zeyl-i Fezleke* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Karaismailoğlu, A. (1989). Altıparmak Mehmed Efendi. *TDVİA* (C. 2). Ankara: 542.
- (1999). Hüseyin Vâiz-i Kâşifi. *TDVİA* (C. 19). Ankara: 17.
- Karaköse, S. (1994). *Nev'i-zade Atayi Divanı Kısmi Tahlil-Metin* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Kâtip Çelebi. *Fezleke*. Âtîf Efendi Kütüphanesi, nr. 1914.
- *Fezleke*. Nuruosmaniye Kütüphanesi, nr. 3153.
- Kaya, B. A. (1996). *Azmî-zâde Hâletî Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Dîvânının Tenkitli Metni* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- (2013a). Veysî. *TDVİA* (C. 43). Ankara: 76-77.
- (2013b). Yahyâ Efendi, Zekeriyâyâde. *TDVİA* (C. 43). Ankara: 245-246.
- Kaya, İ. (2008). *Sûdî: Şerh-i Dîvân-ı Hâfız (Kelimeler-Remizler-Kavramlar)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Kayaalp, İ. (1991). *I. Ahmed ve Divanı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kayabaşı, B. (1997). *Kâf-zâde Fâ'izî'nin Zübdetü'l-Eş'âr'ı* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Kayapınar, A. (2017). Johann Carion Kroniğinin Kâtip Çelebi Tercümesine Dair. *Uluslararası Kâtip Çelebi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*. İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Yayınları, 191-207.
- Kayapınar, H. (2001). Kâriülhidâye. *TDVİA* (C. 24). Ankara: 495.

- Kılıç, M. E. (2004). Memi Can Efendi. *TDVİA* (C. 29). Ankara: 86-87.
- Kınalızâde Hasan Çelebi. (2017). *Tezkiretü's-Şu'arâ* (A. Sungurhan, haz.). <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 14.05.2018)
- Kırkkılıç, A. (1985). *Sultan Üçüncü Murad (Muradî) Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divânının Tenkidli Metni* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Koç, M. (2011). *Bâleybelen* (İkinci Basım). İstanbul: Klasik Yayınları.
- Köprülü, O. F. (1997). Hâfız Ahmed Paşa. *TDVİA* (C. 15). Ankara: 84-85.
- Kutluer, İ. (2002). Keşfü'z-zunûn. *TDVİA* (C. 25). Ankara: 321-322.
- (2005). Mîzânü'l-hak. *TDVİA* (C. 30). Ankara: 216-218.
- Kutluk, İ. (1981). *Tezkiretü's-Şuarâ* (C. I-II). Ankara: TTK Yayınları.
- Küçük, S. (2001). Kafzâde Fâizî. *TDVİA* (C. 24). Ankara: 162-163.
- (2015). *Bâkî Divânı* (3. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Küleççi, N. (1985). *Ganî-zâde Nâdirî, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Divânı ve Şehnâmesi'nin Tenkidli Metni* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kütükoğlu, B. (1974). *Kâtib Çelebi "Fezleke"sinin Kaynakları*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- (1995). Fezleke. *TDVİA* (C. 12). Ankara: 541-542.
- (2006). Murad III. *TDVİA* (C. 31). Ankara: 172-176.
- (2008). Sâfi Mustafa Efendi. *TDVİA* (C. 35). Ankara: 471-472.
- Levend, A. S. (2015). *Türk Edebiyatı Tarihi* (2. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Mehmed Süreyya. (1996). *Sicill-i Osmanî* (C. I-VI) (N. Akbayar, haz.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

- Mehmed Tevfik. (2012). *Kâfile-i Şu'arâ* (F. S. Kutlar Oğuz, M. Çakır ve H. Koncu, haz.). İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Mermer, A., Koç Keskin, N. (2005). *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Akçağ Yayınları.
- Müstakîm-zâde Süleyman Sa'deddin Efendi. (2000). *Mecelletü'n-Nisâb* (Tıpkıbasım). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- (2014). *Tuhfe-i Hattâtîn* (M. Koç, haz.). İstanbul: Klasik Yayınları.
- Nev'î Divanı*. (1977). (M. Tulum, M. A. Tanyeri, haz.). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Nev'îzâde Atâyî. (2017). *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik* (C. I-II) (S. Donuk, haz.). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Okatan, H. İ. (1995). *Kafzâde Fâ'izî Hayatı Eserleri Sanatı-Tenkitledi Divan Metni* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Okuyucu, C. (1993). Cinânî. *TDVİA* (C. 8). Ankara: 11-12.
- (1994). *Cinânî (Hayatı-Eserleri-Dîvânının Tenkidli Metni)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Öz, M. (2010). Şevâhidü'n-nübüvve. *TDVİA* (C. 39). Ankara: 20.
- Özcan, A. (1995). Fezleketü't-Tevârîh. *TDVİA* (C. 12). Ankara: 542-544.
- Özcan, N. (1997). Hasan Efendi, Zâkirî. *TDVİA* (C. 16). Ankara: 319.
- Özçam, Ç. (1999). *Şeyhülislam Yahya Efendi Nigâristân Tercümesi (Sentaks İncelemesi-Metin-Sözlük)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Özkan, F. H. (2011). *Bostanzâde Yahyâ Gül-i Sad-Berg (İnceleme-Tenkitledi Metin)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Öztürk, F. (2016). Osmanlı Biyografya Geleneğinde Kâtip Çelebi'nin Fezleke'si. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi* (Prof. Dr. Abdulkerim Abdulkadiroğlu Özel Sayısı). (3): 156-162.
- Öztürk, N. (1997). *Siyer Türü ve Siyer-i Veysi (Dürretü't-tac fi Sireti Sahibi'l-Mi'rac)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Öztürk, S. (2009). Kâtip Çelebi: Hayatı ve Eserleri. *Dil ve Edebiyat*. (3): 23-30.
- Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı Tarih ve Deyimleri Sözlüğü* (C. I-III). İstanbul: Millî Bakanlığın Yayınları.
- Peçevi İbrahim Efendi. (1992). *Peçevî Tarihi* (C. I-II) (B. S. Baykal, haz.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığın.
- Sefercioğlu, M. N. (1990). *Nev'î Divanı'nın Tahlili*. Ankara: Kültür Bakanlığın Yayınları.
- (2007). Nev'î. *TDVİA* (C. 33). Ankara: 52-54.
- Selçuk, B. (2004). *Ahenk Unsurları Bakımından Nef'î Dîvânı'nın Tahlili* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Solmaz, S. (2005). *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Sucu, N. (2010). *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Mir'âtü'l-Ahlâk'ı (İnceleme-Metin)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Şarlı, M. (1994). *Cinânî ve Riyâzü'l-Cinân'ı* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şemsettin Sâmî. (1996). *Kâmûsu'l-A'lâm* (C. I-VI) (Tıpkıbasım). Ankara: Kaşgar Neşriyat.

- Şeşen, R. (2000). İmâdüddîn el-İsfahânî. *TDVİA* (C. 22). Ankara: 175.
- Şeyhî Mehmed Efendi. (2018). *Vekâyi'ü'l-Fuzalâ* (C. I-IV) (R. Ekinci, haz.). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Tayşi, M. S. (1989). Ali Dede. *TDVİA* (C. 2). Ankara: 386.
- Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. (1988). (H. İpekten, M. İsen, R. Toparlı, N. Okçu ve T. Karabey, haz.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Topçu, M. (1997). *Dîvân-ı Rızâyî* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Toprak, M. (2006). *Şeyhülislam Bahayî Divanı Şerhi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Toska, Z. (1985). *Veysî Divanı (Hayatı, Eserleri, Kişiliği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tuğluk, İ. H. (2001). *Lâ-Mekânî Şeyh Hüseyin Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkitli Metni* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tulum, M. (2011). *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*. Ankara: TDK Yayınları.
- Tuman, M. N. (2001). *Tuhfe-i Nâilî* (C. I-II) (C. Kurnaz, M. Tatçı, haz.). Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- Turan, Ş. (1998). Hoca Sâdeddin Efendi. *TDVİA* (C. 18). Ankara: 196-198.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (C. I). (1977). Dergâh Yayınları.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (C. II). (1977). Dergâh Yayınları.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (C. III). (1979). Dergâh Yayınları.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (C. IV). (1981). Dergâh Yayınları.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (C. V). (1982). Dergâh Yayınları.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (C. VI). (1986). Dergâh Yayınları.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (C. VII). (1990). Dergâh Yayınları.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (C. VIII). (1998). Dergâh Yayınları.

Türk Tarih Kurumu, *Tarih Çevirme Kılavuzu* <http://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu/>

Türkçe Sözlük. (2010). Ankara: TDK Yayınları.

Uludağ, E. (1992). *Şeyhülislâm Bahayî Divânı (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Uşşâkîzâde Seyyid İbrâhîm Hasîb Efendi. (2017). *Zeyl-i Şakâ'ik* (1. Baskı) (R. Ekinci, haz.). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Uysal, A. (2010). *Hâfiz Ahmed Paşa Divânı (Metin-İnceleme)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Uzun, M. (1996a). Ganîzâde Mehmed Nâdirî. *TDVİA* (C. 13). Ankara: 355-356.

----- (1996b). Gazi Giray II (Edebî Yönü). *TDVİA* (C. 13). Ankara: 452-453.

----- (1997). Hâşimî Emîr Osman Efendi. *TDVİA* (C. 16). Ankara: 411-412.

Ülken, H. Z. (2007). *Türk Tefekkürü Tarihi* (3. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Vankulu Mehmed Efendi. (2014). *Vankulu Lügati* (C. I-II) (M. Koç, E. Tanrıverdi, haz.). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Woodhead, C. (2007). Okçuzâde Mehmed Şâhî. *TDVİA* (C. 33). Ankara: 335-336.

Yardım, A. (2001). el-İstîâb. *TDVİA* (C. 23). Ankara: 314-315.

Yavuz, Y. Ş. (2011). Taşköprizâde Ahmed Efendi. *TDVİA* (C. 40). Ankara: 151.

Yazıcı, T. (2006). Muhyî-i Gülşenî. *TDVİA* (C. 31). Ankara: 79-81.

Yerinde, A. (2006). Münşî. *TDVİA* (C. 32). Ankara: 22-23.

- Yetik, E. (1991). Ankaravî, İsmail Rusûhî. *TDVİA* (C. 3). Ankara: 211-213.
- Yıldırım, A. (2014). *Müstakimzâde Süleyman Saadeddin'in Devhâtü'l-Meşâyih Osmanlı Şeyhü'l-islamlarının Biyografileri Adlı Eserinin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Yılmaz, H. K. (1991). Aziz Mahmud Hüdâyî. *TDVİA* (C. 4). Ankara: 338-340.
- Yılmaz, K. (2001). *Güftü ve Teşrifâtü's-Şu'arâsı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Yılmaz, M. (2011). *Kâtib Çelebi Bibliyografyası*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları.
- Yılmazer, Z. (2006). Murad IV. *TDVİA* (C. 31). Ankara: 177-183.
- Zavotçu, G. (2009). *Rıza Tezkiresi (İnceleme-Metin)*. İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı.
- Zor, A. (1999). *Rızâyî (Mehmed Ali Çelebi) Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divânı'nın Tenkitli Metni* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

DİZİN

-A-

A‘rec Mustafa Efendi, 5, 9, 15
 Abdullah Efendi, 4, 5, 16, 18, 19, 20, 23, 65, 76
 Abdurrahman Abdi Paşa, 12
 Abdurrahman Hibrî Efendi, 1
 Abdülaziz Efendi, 68, 80
 Abdülganî Efendi, 89
 Acemzâde Mîrek, 57
 Âdil, 78
 Adlî, 18, 20, 22, 23, 25, 55, 77, 78
 Adlî Hasan Efendi, 18, 20, 23, 78
 Adnî, 55
 Ahîzâde Abdülhalim Efendi, 57, 58, 120
 Ahîzâde Mehmed Efendi, 98
Ahlâk, 27, 56, 104
Akâid Tercümesi, 47
 Akhisar (Aydın), 19
 Akhisar (Bosna), 19
 Akşehir, 30
 Alaşehir, 19, 90
Âlemnümâ, 100, 101
 Ali Kuşçu, 9
 Ali Safvetî, 16, 17, 23, 44, 59
 Altıparmak Mehmed Efendi, 18, 22, 23, 86, 122
 Ankara, 4, 19, 32, 34, 36, 40, 47, 49, 50, 51, 52, 56, 58, 69, 74, 76, 78, 81, 87, 88, 90, 92, 97, 101, 104, 109
 Arap Ahmed Türbesi, 50
 Arapzâde Abdülbâki Efendi, 34
 Ârifî, 17, 22, 25, 28, 36
 Aristo, 37
 Assâr, 50
 Âşık Paşa Camii, 56, 81
 Âşıkpaşazâde, 1
 Atâullah Efendi, 62
 Âtîf Efendi Kütüphanesi, 11
Atlas Minor, 8
 Atûfî, 16, 18, 19, 23, 63
 Ayasofya Camii, 49
 Aydın, 21, 22, 31, 62, 68
 Ayşî Efendi, 18, 22, 23, 62
 Aziz Efendi, 106
 Azizî, 80

Azmî, 93, 94

Azmîzâde Hâletî Efendi, 18, 23, 94

-B-

Baba Çelebi Medresesi, 35
 Babaeski, 19, 69
 Bağdat, 4, 5, 13, 47, 66, 73, 97, 105
 Bahaeddînzâde Efendi, 43, 58, 71
 Bahâî Efendi, 18, 23, 106
 Bahsî, 18, 20, 23, 85
 Bahtî, 22, 75
 Bakâyî, 17, 18, 20, 22, 28, 39, 60
 Bakâyî Efendi, 17, 20, 22, 28, 39
 Bâkî, 13, 16, 18, 23, 50, 51
 Bakî Mezarlığı, 31, 61, 109
 Bakkalzâde Efendi, 80
 Bakkalzâde Hilmî Çelebi, 43
 Balat, 77
Bâleybelen, 59
 Bayındır, 60
 Bayram Efendi, 34
 Bayram Paşa, 102
 Bebr Efendi, 91
 Bekir Kütükoğlu, 11, 24, 25
 Belgrad, 19, 54
Beng ü Bâde, 64
 Benî Harâm, 90
 Bergama, 19
 Beyânî, 16, 17, 21, 23, 25, 46
Beyzâvî Tefsiri, 9
Beyzâvî Tefsirinin Şerhi, 9
 Birgili Mehmed Efendi, 68
 Bosna, 19, 72
 Bostan Mustafa Efendi, 44
 Bostanzâde Mehmed Efendi, 16, 17, 18, 23, 44, 48, 87, 88, 104
 Bostanzâde Yahya Efendi, 18, 23, 104
 Boyalı Nişancı Paşa, 35
 Böğrü Ahmed Çelebi, 4
 Budun, 70
Buhârî, 33, 54, 82
 Burhan Efendi, 99
 Bursa, 19, 20, 30, 33, 34, 35, 41, 44, 45, 56, 57, 60, 67, 70, 71, 74, 79, 81, 82, 87, 93, 98, 100
 Bursalı Hasan Kabâdûz, 88

-C-

Cafer Efendi, 31, 37, 67, 85
 Cârullahzâde, 46
 Cenâbî Efendi, 34
 Cenâbî Mustafa Efendi, 12
Cenâyâ ez-zevâyâ, 25, 60
 Cerrah Mehmed Paşa, 74
 Cerrah Şeyhi İbrahim Efendi, 15
 Cerrahzâde Mehmed Efendi, 12
 Cevherî, 31
Chronica, 8
Cihannümâ, 6, 7, 120
 Cimri Çingân, 38
 Cinânî, 17, 19, 22, 34, 40

-Ç-

Çatalca, 52
 Çekmece, 98
 Çatalca, 52
 Çekmece, 98
 Çatalca, 52
 Çekmece, 98
 Çeşmî, 18, 19, 23, 26, 100
 Çıkrıkçızâde, 85
 Çivizâde Efendi, 41, 85, 97

-D-

Dağî Efendi, 18, 20, 23, 67
 Davudzâde Efendi, 53
 Devlet Giray Han, 64
Dîvân-ı Hâfız, 32, 122
Dîvân-ı İbn Fâriz, 95
Dîvân-ı İksîr, 14
 Diyarbakır, 4, 20, 35, 38, 53, 60, 62, 97,
 103
 Doğanî Mustafa Efendi, 101
 Dukadinzâde Ahmed Paşa, 55
 Dukadinzâde Mehmed Paşa, 55
 Dursun Efendi, 60, 66
Dürer ü Gurer, 56, 58, 63, 94
*Dürer-i Müntesire ve Gurer-i
 Münteşire*, 8
Dürr-i lakât, 15

-E-

Ebher, 76

Ebussuûd Efendi, 30, 44, 45, 46, 48, 55,
 56, 57, 60, 66, 67, 68, 70, 81, 105
 Edîbî, 18, 19, 23, 80
 Edirne, 20, 44, 45, 56, 57, 66, 67, 79,
 85, 86, 87, 89, 93, 94, 97, 100, 105,
 106
 Edirnekapı, 50, 71
 Edirneli Mehmed bin Mehmed, 12
 Edirnevî Mecdî, 100
 Eğirdir, 20
 Eğri, 70, 71, 96
 Eğriboz, 52
 Ekmel Efendi, 46
*el-'Aylemü'z-zâhir fi ahvâli'l-evâ'il
 ve'l-evâhır*, 12
 Emir Ali Efendi, 82
 Emîr Buhârî Tekkesi, 33, 82
 Emrullah Mehmed Efendi, 14
 Ergene, 84
 Erzurum, 20, 37, 38, 89, 92, 97, 102,
 105, 106
 Esad Efendi, 18, 23, 86
 Eski İbrahim Paşa Medresesi, 44
 Eski Zağra, 56
es-Seyfü'l-berrâk fi unki'l-veledi'l-âkk,
 14
Eşbâh, 58
 Etmekçizâde, 59, 80, 83
 Etmekçizâde Medresesi, 80
et-Tibrü'l-mesbûk fi nesâyihî'l-mülûk,
 69
Evâil ü Evâhir, 48
 Evliya Çelebi, 1
 Evliya Mehmed Efendi, 74
 Eyüp, 31, 53, 56, 66, 79, 86, 95, 98

-F-

Fâlnâme, 54
 Fârisî, 22, 82, 83
 Fatih Camii, 5, 50, 85, 91
Fâtiha-i ayniyye, 26, 96
 Fazıl Ali Bey, 14
 Fenârî, 47
Ferahnâme, 37
Ferâiz, 45, 66, 105, 109
 Ferhad Paşa, 33, 96
 Ferruh Kethüda Tekkesi, 77
Fetâvâ-yı Kâdihân, 66

Feyzî, 16, 18, 20, 23, 66, 67, 78
 Feyzî Efendi, 16, 18, 23, 66
 Feyzullah Efendi, 83
Fezâil-i cihâd, 51
Fıkh-ı ekber, 63
 Filibe, 20, 96
 Franz Babinger, 4, 6
Fusûs Şerhi, 47
 Fuzûlî, 64
Fütûhât-ı Sıyâm, 13, 36

-G-

Galata, 38, 50, 66, 79, 81, 87, 92, 94, 96
Galatât-ı Avâm, 30
 Ganim el-Bağdadî, 15
 Ganîzâde Nâdirî Efendi, 13, 18, 23, 89
 Garîk Arapzâde Efendi, 41, 44
 Gazanfer Efendi, 39
 Gazâyî, 18, 21, 24, 26, 64
 Gazi Giray Han, 64
 Gelibolu, 20, 45, 56, 57, 62
 Gelibolulu Âlî, 1, 16
 Gelibolulu Hüsâm Efendi, 67
 Gerardus Mercator, 8
 Germiyanlı Hüsâm Efendi, 63
 Geylânî Ali Paşa, 33
 Gîlân, 20, 24, 52, 53, 76
 Gubârî, 18, 20, 23, 87, 109
Gül ü Bülbül, 39
Gül-i Sad-berg, 104
Gülistân, 54, 62
 Güzelce Rüstem Paşa, 70

-H-

Hâce-i Cihân Münşeâtı Tercümesi, 47
 Hacı Ali Bey, 72
 Hâfız Ahmed Paşa, 18, 20, 23, 25, 97
 Hafsa Hatun Medresesi, 68
 Hakîmî, 18, 20, 23, 76, 77
 Halep, 5, 34, 35, 45, 50, 56, 61, 66, 71,
 81, 94, 97, 100, 105, 106
 Halîmî, 16, 18, 23, 43, 58
 Hamid Efendi, 30
 Han Gâzi, 64
Harîde, 92
 Harîrî, 25, 31
 Hasan Beyzâde Ahmed, 12

Hasan Can Efendi, 48
 Hasan Efendi, 69, 77, 92
Hasb-i hâl, 47
 Hasen Bûrînî, 18, 21, 23, 25, 95
 Hasîbî, 18, 23, 28, 70
 Hâşimî, 39, 58
 Havran, 46
 Hayâtî, 74
 Haydarzâde Mehmed Feyzî Efendi, 78
Heft Hân, 100
 Hemedan, 4
Heyâkil-i Nûr, 47
 Hezârfen Hüseyin Efendi, 12
 Hezargrad, 100
Hısn-ı İslâm, 15
Hızır ve Mûsâ Kıssası Tercümesi, 47
Hidâye, 34, 58, 92
 Hilmî, 16, 17, 18, 19, 23, 25, 28, 43, 61,
 65
 Hilmi Ziya Ülken, 6
Historia rerum in Oriente gestarum, 7
 Hoca Atâullah Efendi, 68, 76
 Hoca Sâdeddin Efendi, 1, 13, 16, 17,
 23, 42, 49, 52, 53, 63, 67, 71, 79, 80,
 86, 87, 89, 93, 96, 98, 106
 Hocasâde Kurd Çelebi, 38
 Hocasâde Mehmed Efendi, 71
 Hudâî, 16, 18, 21, 23, 26, 91, 98
 Hurpişte, 20
 Hüsâm Efendi, 72, 97
 Hüseyin Ayvansarâyî, 1
 Hüseyin Vâiz, 36, 81
 Hüsrev Paşa, 4

-I-

I. Ahmed, 17, 18, 55, 75, 78, 82, 103
 II. Osman, 13, 17, 18, 81, 82, 89
 II. Selim, 76
 III. Mehmed, 4, 17, 36, 37, 55, 75, 96
 III. Murad, 13, 17, 36, 38, 39, 47, 48,
 55, 67, 100
 Isparta, 19, 20, 22
 İtrî, 18, 21, 23, 84
 IV. Murad, 5, 13, 17, 18, 103, 105

-İ-

İbn Gânim el-Makdisî, 14

İbrahim Efendi, 1, 4, 12, 38, 76

İbrahim Gülşenî, 43

İbrahim Paşa, 32, 44, 52, 54

İdrîs, 18, 21, 23, 72

İlâhiyyât, 91

İlyas Hoca, 4

İmam Gazzalî, 69

İsa Halife el Kırımî, 4

İsakçı, 81

İskender Paşa Tekkesi, 96

İslam Giray, 64

İsmail Dede, 17, 18, 19, 23, 26, 96

İstanbul, 5, 4, 5, 7, 11, 12, 31, 34, 35,

40, 44, 47, 48, 50, 53, 55, 57, 58, 59,

64, 66, 67, 69, 72, 75, 79, 80, 81, 82,

83, 84, 85, 86, 87, 89, 90, 93, 94, 97,

98, 100, 101, 103, 104, 105, 106, 110

İstîâb, 74

İştibî, 18, 20, 23, 61, 62

İştibî Efendi, 18, 20, 23, 62

İvaz Paşa Medresesi, 40

İzmir, 19, 21, 22, 35, 83

İzник, 20, 65

-J-

Jodocus Hondius, 8

Johann Carion, 8

-K-

Kadıızâde Mehmed Efendi, 4, 15, 18,
19, 23, 101

Kâfiye, 32, 73

Kafzâde Fâizî Efendi, 13, 18, 23, 80, 83

Kahire, 59, 85, 86

Kahve vü Bâde, 64

Kalemiyye, 45

Kaniye, 54

Kanunnâme, 9

Karaman, 21, 42

Kasımpaşa, 39

Kasîde-i Bürde, 25, 36, 71, 86, 95, 105

Kasîde-i lâmiyye-i mülemma, 66

Kasîde-i Münferice, 76

Kasîde-i Nûniyye, 46

Kastamonu, 22

Kavaklızâde Mehmed Efendi, 17, 19,
22, 25, 33

Kayseri, 20, 58, 76, 90

Kazvin, 76

Kefe, 20, 45

Keskin Dede Mezarlığı, 62, 71, 85

Kestel Medresesi, 46

Kestel, 21, 46

Kınalızâde Ali Efendi, 27, 32, 56, 61,
66, 68

Kınalızâde Hasan Çelebi, 12, 18, 23, 27,
56, 57

Kırım, 21, 24, 64

Kimyâ-i Saâdet, 31, 37

Kirâmî, 17, 22, 28, 32, 33

Kitâb-ı Bahriyye, 9

Koğacı Dede Mescidi, 45

Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi, 8

Konya, 7, 8, 62, 76, 91, 101, 104

Kudüs, 53, 66, 82, 95

Kurşunlu Türbesi, 41

Kütahya, 1, 2, 5, 21, 30, 45

-L-

Larende, 21

Leylâ vü Mecnûn, 83

Lofça, 100

-M-

Ma'sûm, 21, 23, 28

Makâmât, 25, 31

Manisa, 19, 30, 37, 38, 75, 76

Mecâlis, 2, 91

Medhî Çelebi, 18, 23, 54

Medhî, 17, 20, 23, 28, 45, 46

Medine, 30, 31, 50, 53, 61, 109

Mehmed Ağa Camii, 72

Mekke, 38, 41, 50, 51, 53, 55, 60, 71,
85, 94

Memicân Efendi, 18, 23, 51, 52

Menâr-ı İbn Melek, 94

Merdümiye Medresesi, 38

Merv, 21

Mesnevî, 32, 96

Mevzûât-ı ulûm, 81

Meylî, 17, 19, 22, 34

Mısır, 31, 35, 44, 55, 56, 59, 60, 66, 68,
70, 84, 85, 87, 89, 92, 93, 94, 97

Midilli, 83

Miftâh, 58
Mihr ü Müşteri, 50, 94
 Mimar Sinan Mescidi, 42
Mirâciyye, 89
Mirat-ı Ahlâk, 104
Mirât-ı kâinât, 15
 Mîrî, 17, 23, 28, 49, 50
 Misâlî, 18, 24, 26, 28, 64, 65
Muhammediyye Şerhi, 9
 Mustafa Paşa Tekkesi, 69, 77
Münakkahât-ı meşrûha, 62
 Münşî, 17, 19, 22, 25, 31, 32
Müntehab-ı Bahriyye, 9
Müseddes Na't-ı Şerîf, 31
Müsennâ ve Müselles, 25, 31
Müslim, 54

-N-

Nazm-ı mübîn, 93
 Nef'î, 17, 18, 20, 23, 102
 Nev'î, 13, 17, 24, 36, 47, 100
 Nev'îzâde Atâî Efendi, 15, 18, 100, 101
Nevâ-yı Uşşâk, 47
Nigâristân, 85, 105
 Nişancı Paşa Camii, 41
 Nuruosmaniye Kütüphanesi, 8
 Nusaybin, 4

-P-

Peçuy, 64
 Peçuylu İbrahim Efendi, 1, 12
 Peşte, 21
 Pîr Ahmed Çelebi, 35
 Pîr Ali Efendi, 47
 Pîr Hasan Efendi, 92
 Pîr Mehmed Efendi, 93
 Pîrî Paşazâde Hüseyin Efendi, 12
 Pîrî Reis, 9

-R-

Râmize, 65
 Remzî Efendi, 45
Reşehât, 36
 Reşîd, 56
Revan Muhâsarası Târîhçesi, 12
 Revan, 5, 12, 101, 103, 105
Risâle-i aliyye, 81

Risâle-i Kalemîyye, 66, 89
Risâle-i Kudsiyye, 47
Risâle-i Telciye, 41
 Rodos, 30, 62
 Rodosçuk, 90
 Rumiye Şeyhi, 103
 Rumiyye Medresesi, 95
 Rusçuk, 21, 100
 Rüsûhî, 96

-S-

Sad Kelime Tercümesi, 80
Sadrişşeria, 34
 Sâfi, 18, 20, 23, 26, 74, 75
 Sahn Medresesi, 38, 57, 60, 62, 68, 110
 Seferihisar, 21, 91
 Selanik, 30, 38, 55, 60, 73, 81, 82, 83, 87, 89, 92, 106
Seyahatnâme, 1
 Seydigazi, 62
 Seyyid Şerîfî, 18, 23, 28, 63
Sihâh-ı Cevherî, 31
Sihâm-ı Kazâ, 102
 Silistre, 73, 100
 Siroz, 32, 90
 Sivas, 21
 Sofya, 61
 Sultan Selim Medresesi, 49
 Sultaniye Medresesi, 41
 Sun'î Efendi, 18, 22, 23, 25, 71
 Sunullah Efendi, 18, 23, 68, 79
 Süleymaniye Kütüphanesi, 7
 Süleymaniye Medresesi, 41, 49, 87

-Ş-

Şâfiye, 32, 63
 Şah Sultan Camii, 88
Şâh u Gedâ, 77
 Şam, 21, 35, 41, 43, 44, 46, 60, 66, 79, 81, 83, 84, 93, 94, 95, 97, 105, 106
Şehnâme, 13, 81, 89
 Şehzade Camii, 44
Şerh-i Hadîs-i Erbaîn, 26, 96
Şerh-i Heyâkil, 26, 96
Şerh-i Miftâh-ı Şerîfî, 34
 Şerife Hatun Mescidi, 63
 Şerîfî, 18, 23, 25, 94, 95

Şeyh Urmevî Mahmud Efendi, 18, 22, 23, 103
 Şeyhülislam Yahya Efendi, 13, 17, 18, 23, 84, 91, 92, 96, 99, 104, 105
 Şiraz, 21
 Şirvan Şâh ve Şemâyl Bânû, 39
 Şumnu, 73
 Şühûdî Efendi, 18, 19, 23, 69, 70

-T-

Tabakât-ı Hanefiyye, 14
Tabîrnâme, 15
Tağyîr-i Miftâh, 63
Târîh-i Feth-i Hanya, 12
Târîh-i Frengî Tercümesi, 8
Târîh-i Mekke, 51
Tarîkat-ı Muhammediyye, 62
Tarîkatnâme, 26, 91, 96
 Taşköprüzâde Ahmed Efendi, 1, 81
 Tebriz, 103
Tefsîr-i Beyzâvî, 34, 89
Tefsîr-i Kelâm-ı Azîz, 31
Tefsîr-i Keşşâf, 68
Tehâfüt, 47
Tevârih-i Âl-i Osmân, 1
 Tırhala, 21, 52, 72, 90, 100
 Tırnova, 73
 Tire, 22, 60, 90
 Tosya, 22
 Trablus, 30
 Trablusşam, 45, 76
 Trabzon, 22
Tûgî Târîhi, 12
 Tûsî, 17, 22, 28, 41
Tûtî ve Zâğ Münâzarası, 47
Türk Tefekkürü Tarihi, 6

-U-

Udde, 81
 Urmiye, 22

-Ü-

Üçköprülü, 67
 Üftâde Efendi, 106
 Üsküdar, 38, 43, 50, 55, 60, 65, 66, 81, 91
 Üsküp, 22, 90, 96, 100
 Üveys Paşa, 83

-V-

Vakianâme, 90
 Valide Sultan Dârülhadisi, 65
 Van, 22, 97, 103
 Vankulu Mehmed Efendi, 16, 17, 22, 30, 31
 Varad, 48, 64
 Varna, 73
 Veysî Efendi, 16, 18, 19, 23, 26, 90
 Vusûlî, 17, 21, 22, 38
 Vücûdî, 18, 21, 23, 68, 69

-Y-

Yakub Efendi Tekkesi, 77
 Yalvaç, 22
 Yanık, 64
 Yanya, 77
 Yavuz Efendi, 27, 58
 Yavuz Sultan Selim Camii, 5
 Yavuz Sultan Selim, 48, 55
 Yemen Târîhi, 30
 Yemişçi Hasan Paşa, 54
 Yenişehir, 32, 35, 52, 55, 60, 68, 71
 Yıldırım Han Medresesi, 41, 71

-Z-

Zafernâme, 12
 Zâkirî, 18, 23, 84, 85
Zeyl-i Fezleke, 12
 Zeynep Aycibin, 2, 11, 12, 24, 25, 60, 95
 Zigetvar, 48
 Zuhûrî, 18, 23, 97, 98

